

*Emblematum
ethico-politicorum centuria*

Julius Wilhelm Zingref

0.4. 472
D. 64 E 12

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK GENT

900000088558

Digitized by Google

EMBLEMATVM
ETHICO-POLITICORVM
CENTVRIA
IVLII GVILIELMI
ZINCGRÆFII.

Cælo
Matth: Meriani.
M.D.CXIX.

AD SPIRANTE DEO.

Prostat
Apud Iohann.
Theodor. de Bry.

MORAM VERTATE REPENDET.

SERENISSIMO PRINCIPI
FRIDERICO
COMITI PALATINO RHENI;
SACRI ROMANI IMPERII VIIviro,
DUCI BOIARIÆ

Domino suo Clementissimo

JULIUS GUILIELMUS ZINGGREGIUS
SESE ATQUE ISTA

Cum aternâ fide, devoto cultu, obsequio paratissimo
Dedicat Consecratque,

T cui potius, quam tibi, Domine? Laudantur enim hæc, & commendantur ad posteros ex virtutes, quas in te quotidie suspicimus, quas à te discimus; tanguntur mala, quæ tuo tecum exemplo detestamur; impugnanturque vitia, quæ tu ab ineunte iam ætate & expugnasti & vicisti. Tuo negotio nobis & Musis lautum hoc otium contingit, sub cuius isthæc umbrâ meditamur: tuus labor quietos, tua cura securos nos præstat. Et ne à publicis ad privata beneficia, innumera illa, enumeranda devolver, tuebitur cedentem me sub augusto Nominis tui patrocinio libel-

lum hunc vel una vetus ista consuetudo, quam inde usque ab antiquis Græciæ civitatibus ad nostras has oras per orbem Romanum, unà cum meliori literaturâ, commigrasse verissimile videtur. Apud illas quidem, teste Aristide, *Diis templa, Principibus verò libros dedicare* vulgò iuebantur. Apud hunc autem, authore Vegetio, *mos fuit bonarum artium studia mandare literis, atq. in libros redacta offerre principibus: quia neq. rectè* (subiicit ipse) *aliquid inchoatur, nisi post Deum faverit Princeps, neque quenkumque magis deceat vel meliora scire, vel plura, quam hunc, cuius doctrina potest omnibus prodesse subiectis. Quod Octavianum Augustum, ac bonos dehinc Principes libenter habuisse, frequentibus declaratur exemplis.* Accipe ergo, Domine, & serenus accipe hoc quidquid est literarii munusculi, & sic habe, nullum te majus reddere munus posse tuo Clienti, quam si benignâ fronte illud admittis, & in aliquâ vacatione à gravioribus occupationibus (quibus publico bono parcendum est) respicere dignaris. Sic aspirante post Divinam tui quoque favoris aurâ, id faxo & operam dabō, ut qui tibi & patriæ fructus ex me meisque studiis debentur, eos tanto uberiores olim sis percepturus. Cui voto solenne illud pro tuâ, Domine, tuorumq. salute, incolumitate, felicitate, ac virtute denique invidendâ venerabundus annecto, cui quippe connexam esse nostram omnium & salutem & felicitatem haud ignoramus. Anno Christiano M DC XIX.

P. R. AE. F. A.

P R Æ F A T I O
D E
O R I G I N E E T U S U
E M B L E M A T U M .

Sum & originem Emblematum indagaturo, de notatione vocabuli nonnihil videtur esse præmittendum. Derivant illud *ὁ τὸ ὑμῶν*, eò quod vasis, alijs *Nomen*. que id genus utensilibus apud veteres inferebantur, revellebanturque, cum libitum erat. Unde ab U-

piano videntur appellari *accessiones ornande rei causâ adhibita*: Latinis *Inserta*. Sic enim exaudiunt illud Publij Syri: 1. 19. §. 21 ff. de auro arg. mund.

Frugalitas inserta rumoris boni est.

Accipiebantur item pro vermiculato opere ex tessellis institijs apto atque conferto, de quo post Lucilium Plinius, *Interraso*, inquit, *mar-* Cic. in oratore ad Brut: lib. 35. hist. nat. c. 1.
more, vermiculatiq; ad effigies rerum & animalium crusti. Quæ res apud Phœnices originem sumfisse videtur, qui primi, si Lucano credimus, Origo Rei-

aust

*Mansuram rudibus vocem signare figuris,
Nondum flumineas Memphis contexere biblos
Noverat, & saxis tantum volucresq; feraq;
Sculptaq; servabant magicas animalia linguas.*

lib. 3. pharfal.

Sed illos eandem hanc rem ab Ægyptijs accepisse vult Tacitus. lib. 11. Annal. c. 14.
Primi per figuras animalium, inquit ille, Ægyptiis sensus mentis effunge-
bant, & antiquissima monumenta memoria humana impressa saxis cernun-
tur; & literarum semet inventores perhibent: inde Phœnices, quia mari præ-
pollebant, intulisse Græciæ, gloriæq; adeptos, tanquam repererint, quæ acce-
perant. Huic accedit locupletissimus ab antiquitate testis Diodorus
Siculus, qui, de literis, inquit, Æthiopicis, & his, quas Hieroglyphi- lib. 3. Hist.
cas Ægyptii nominant, aliquid dicendum est. Prime istarum variis bestiis & Sedes corpo-
dominum membris, instrumentisq; fabrilibus potissimum asimiles sunt. Nam rum Emble-
atis apud eos literaria non compositione syllabarum, sed descriptorum imagi-
num significatu & translatione per exercitationem memoria insculpta, subie-

Etam orationem exprimit & absolvit. Iam enim accipitrem, Crocodilum, serpentem, iam de corpore humano aliquid, puta oculum, manum, faciem & huiusmodi alia scribunt. Accipiter illis cuncta, qua celeriter fiunt, significat, quod avis hac omnes ferè alias velocitate superet. Ratioq; congruis metaphoris ad omnia subita & his affinia, perinde ac si dicta forent, applicatur. Crocodilus omnis malitia index est. Oculus iustitia servator & custos corporis. Inter extrema corporis membra, dextra expansis digitis victus suppeditationem, sinistra contracta conservationem facultatum & custodiam denotat. Eadem se ratio ad ceteras quoq; corporis & instrumentorum, adeoq; omnium formas extendit. Dum enim in unoquoq; significationes abditas sequuntur, animosq; diuturno studio & memoria cultu exercitatos intendunt, exactè singula figuris adumbrata legunt & intelligunt. Idem de iisdem Ægyptiis author est, Reges eorum caput Leonis, vel Tauri, vel Draconis, principatus insigne, in capite gestasse: cumq; ab initio nullam omninò militarem disciplinam haberent, & ob id à vicinis bello sapius superarentur, eos excogitasse ferre aliquod insigne, quod milites sequerentur. Figuras igitur animalium, in tabulis pictas, Ductores eorum in bello tulisse: unde cognitum, servatumq; sub quo quisq; ordine militaret, victoriamq; consecutos. Id quod ad alios deinde populos translatum est. Certè optima quæque militaria præcepta, & alia multa, bellicam ad artem pertinentia, ab Ægyptiis ad Iaccedæmonios per Lycurgum, & alios, transportata fuere, à quib. ad reliquam, & ad magnam quoq; Græciam (quemadmodum præter LL. duodecim tabb. alia complura, .) transierunt: unde res ea una cum Imperio, cæterisque Imperii institutis, ad alios Europæos porro sese diffudit, apud quos etiamnum hodie non tantum armis, peltis, scutis, talia passim appingi solere videmus, verum etiam vexillis & signis nostratum, in quibus interdum integra familiarum insignia, interdum Symbola Centurionum, nonnunquam etiam iusta conspiciuntur Emblemata, omninò ad ingenium militum, quos etsi literas nescientes figura tamè haud patitur à suis aberrare. Simile quid ad Cares referunt, quos aiunt studii sui ergà rem bellicam testimonia attulisse cristas & insignia scutorum. Nec minus Celas habuisse scuta, insigni proprio variegata; quosdam etiam illorum antea animalium imagines prætulisse, prodidit idem Siculus. Et ut revertar ad Græcos, apud illos hoc usitatissimum fuisse, pauca hæc è multis ostendunt exempla. Demosthenes, cum fugientem ipsum in prælio cblamyde rubus reprehenderet, hoc clypeo postea notatum habuit, sub hac inscriptione: Bona fortuna.

Puer

lib. 1. Hist.

vide Plutarch. in
Lycurg. Cic. li. 1.
Thuc. & Ep. 1.
ad Quint. fr. nec
non Veget. prol.
lib. 3. & c. 10. ac
17. eiusdem lib.

Strabo lib. 14.
Plutarch. in Ar-
toxerxe,

lib. 5. Hist.

Plutarch. in vitis
decem Orator.

DE EMBLEMATIBUS.

Puer adhuc Telemachus, cum fortè in mare per lubrica decidisset, excipien- Id. lib. de induit. animal.
tibus Delphinis evasit: hinc sculpturam annulo, & Umboni clypei signum pa-
ter Vlysses Delphinum inscripsit. Clypeus Achilli terram, cælum, mare, Homer. Iliad. 6.
Solem, Lunam, & sydera, summâ mundum universum continebat.
Alemanis clypeo Draconem attribuunt. Homericus Agamemnon ha- Pindar. Pith.
buit calatam Gorgone parmam, ut & Phorcus, & Vespasianus Imp. Nam id Sil. Ital. li. 10.
commune multis insigne fuit: quemadmodum & hodie sæpius ead-
em Emblemata cernimus à diversis usurpari. Tribuit tamen &
Agamemnoni Pausanias caput Leonis, cum his verbis: Hic est terror
hominum. Apud Æschylum in septem Ducibus ad Thebas; illorum uni
pro clypeocentro adscribitur plenilunium, alteri vir nudus, cum face
ardente in manu, & hoc symbolo literis aureis assignato: Combura-
ram urbem. Alius in clypeo dicitur habuisse virum armatum, per sca-
las in turrim hostium ascendentem; Iustitiam alius, habitu muliebri pi-
ctam; qua manu ducens hominem, militem visu, literis adiectis hæc qua-
si profaretur: Reducam hunc virum in urbem. Alius Jovem cum ful-
mine, alius Sphingem, Typhona alius per os fumum emittentem.
Alius denique Thebanum virum in clypeo pictum gestasse narra-
tur, ut quam plurima (quod ibi dicitur) in virum sacula mitteret.
Amphiarai tandem Clypeum is ipse Tragicus describit rotundum, æ-
neum: non verò (addit,) scuto inerant insignia; nam non vult videri, sed
esse bonus: ut hinc appareat, hanc rem iam tum quoq; vanitatis alicui-
us argui solitam, quam reverà præ se ferunt hodiernæ nonnullorū
Impresæ, ut vocant, quas aliqui negant, Minervæ calculum me-
rerì posse, nisi grande quid & plusquam humanum spirent. Ideo-
que species hæc ostentationis apud Romanos olim non promiscuè
permissa, nec nisi factis iam claro, qui sese suasque virtutes egregiis
rebus gestis approbat, & adeò de futuris gloriari ac spondere
meritis his vulgò δειγμασι poterat. Primo enim anno milites scu-
tum sine omni argumento & insigni candidum gestasse, docent ad
Virgilianum illud: Parmaq; inglorius albâ. Sed ut ad alia aliorum lib. 9. Æneid.
pergam, Aventini clypeus cinctam serpentibus hydram habuit, Grossephi- lib. 7. Æn.
taurum. In scuto Mariano Cimbrico, galli gallinacæ, pugnacissimi ali- Sil Ital. lib. 4.
ris, depicta fuit imago. Hercules Alemannus gentis Bojorum pater Quintil. l. 6. c. 2.
atque conditor, quem primum Herculem fuisse autumant, in cly-
peo suo Leonem gessit, propterea quod Leo bestiis omnibus im-
peritat; unde invictum ad fortia facta animum & imperum ex in-
signi-

P R Æ F A T I O

signibus monstrabat. Porro milites Romani adhuc aliud quid tale habebant in consuetudine positum, quamvis non soli, (etenim id frequentissimum etiam apud *Cimbros & Germanos*) ut nempe galeis Luporum pelles, ac Leonum, aliorumque animalium hiantium formas imponerent, quod non tam formidolosum hostibus, quam ipsis gestatoribus integumentum pariter esset ac insigne, ut in praelio ignaviter aus strenuè se gerentes facilius agnoscerentur. Exemplum subministrat Princeps poetarum:

Plutar. in Mario.

Polyb. lib. 6.

Virg. d. l. 7. Æn.

*Ipse inter primos præstanti corpore Turnus
Vertitur arma tenens, & toto vertice supra est,
Cui triplici crinita iuba galea alta Chimeram
Sustinet, Æthneos efflantem faucibus ignes.
At lavem clypeum sublati cornibus Io
Auro insignibat, iam setis obsita, iam bos,
Argentum ingens, & custos virginis Argus,
Calatâq, annem fundens pater Inachus urnâ.*

Quo argumento dicerem aliquatenus adumbrati conditionē ipsius Turni: nec falsò etiam abhinc descendisse putarem, morem illum, quo *Galeas & Insignia familiarum* hodiernum in diem istiusmodi plumis & animalibus exornare solent.

Plin. l. 10. c. 4.

lib. 3. c. 6.

lib. 4. hist. c. 12.

In vexillis quoque & signis Rom. veterum erant *Aquila, Lupi, Minotauri, Equi, Apri*: & illa ipsa non sine tacito quodam & recondito sensu, quod ex Vegetio discimus; qui, *Ob hoc*, inquit, *veteres Minotauri signum in Legionibus habuerunt, ut quemadmodum ille in intimo & secretissimo Labyrintho abditus perhibetur: ita Ducis consilium semper occultum esset.* Germani quoque maiores nostri ferarum imagines pro signis habuisse scribuntur à Tacito. Veteribus Alanis Burgundionibusque, iuxta *Methodium*, insigne bellicum erat felis liberè excurrentis imago, quā innuebant, se pro libertate pugnatu-
ros: Catus enim captivitatis impatientissimus. Armeniis aries, Corinthiis Pegasus ardebat. Africani Elephantem elegerant, Milesij Leonem. Athenienses Noctuam, Suevi Ursum, Leopardum Aquitani maluerunt. Scythi fulgur, Thracibus Martem, Phœnicibus Herculem, Cilicibus armatum caput gestatum fuisse legitur. Idem obtinuit etiam in navibus. Unde Virgilius lib. 9. *Æncidos*:

Centauro invehitur magnâ

videlicet navi; cui nomen hoc exinde impositum, quod Centauri habue-

DE EMBLEMATIBUS.

habuerit insigne. Sed & iisdem inscripta vulgò symbola hæc: *Felix navigatio*, aut, *Providentia curaque servatrix*. Quod vidimus apud *Belgas*, ac alios maritimos, etiamnum observari: & apud *Masilienses* etiam inter alias prædiciarias naves Regias unam meminisse Solis effigiem præ se ferre, cum hoc symbolo: *Orientem & occidentem lustrò*. Habebant etiam veteres in prorâ sive puppi collocatam imaginem alicuius Dei, sive animalis, ut arietis, hirci, & aliorum, quæ & *tutela & ἀγχιοναυ τῷ πλοῖ*, insigne navis esset, unde & cognomen tum fortiebatur, de quâ re vide post alios Lazarum Bayfium in tract. ad l. 2. ff. de captiv. & postlim. revers.

In annulis denique signatorijs veterum simile quiddam fiebat. Pompeius & Sylla in suo quilibet tria trophæa habebat, Augustus Sphingem, Galba canem ex prorâ navis prospectantem. Mæcenas ranâ, Papirius Cursor Pegaso signavit. Annuli Pliniani apophragisma erat quadriga; Pompeiani item, Leo ensen tenens. Et ut finiam, huc etiam Imp. Augusti Delphinum ancoræ circumplexum cum symbolo: *Festina lente*; referemus, præeunte Paulo Iovio: quidquid ei contradicat alter ille, qui tamen interim ipse ludicra nonnulla, quæ Veneris potius, quam veræ Virtutis militiam sapiunt, plenis buccis dilaudat, & vel invitis Gratijs in cælum evehit. Adducendus huc quoque Antiochi Leo cum Caduceo, bos Thesei, Seleuci Taurus, Caij Marij boves coniugati, & Attilæ vultur coronatus.

Ex quibus omnibus evidens est, quantum distent hodierna familiarum insignia ab illis veterum, quibus eorum unusquisque suo modo ac lubitu assumtis utebatur, nec ob id statim gentiles suos ad eadem illa retinenda obnoxios habebat. Adeoque clarè patet, quam frustra sese torqueant nonnulli antiquitatis ignari, qui suæ demum ætati hanc inventionem deberi, sibi persuadent: quod ut eo facilius credulitati hominum insinuent, nonnihil addunt de suo, & novis minutiis rem antiquissimam & liberrimam angustare satagunt.

At quis non videt, ex ijs quæ diximus, *Emblema* generalissimum esse nomen, quo quævis figura, sive picta, sive cælata, significatur, quodque sub ambitu suo complectatur illam alteram speciem *Emblematum universalium*, habentium aliquod noëma dogmaticum generale: vel significationem virtutis, vel detestationem

):( ):(

P R Æ F A T I O

vitij, vel denique instructionem ad prudentiam, eamque restrictam ad nullum certum hominem privatum; qualia plures ediderunt, inter quos familiam ducit Alcivius; Et quis non videt, illa, si privatim ad significandum aliquod speciale propositum adhibeantur, additâ ingeniosâ Epigraphe symbolicâ, uni tantum accommodatâ: (quod à principibus ut plurimum viris, & à nobilissimis quibusve ingeniis fieri amat,) Emblematis istius generalissimi speciem alteram esse, quam vulgò *Impresam* nominant, & nos, (quoniam barbarum hoc) ad distinctionem, *Emblema singulare*? Quis porro non videbit, si modò exempla superius enumerata rimari penitus volet, nihil aliud illa veterum, quam species horum fuisse? licet vel Emblemata; vel Impresæ, non dicantur apud authores, quandoquidem hæc vocabula nostro demum ævo & inventa, & his rebus hoc sensu applicata, quæ veteribus *Insignia* promiscuè vocabantur. Quantumvis etiam symbola, sive Inscriptionum verba, quæ picturarum implerent sensum, ab iisdem authoribus non semper adjecta fuerint, negare tamen haud proclive fuerit, & aliqua fuisse adhibita ab illis, qui ea usurpabant. & ab his nostra demum originem duxisse. Quis denique non fateri cogitur, illa ipsa Emblemata *communis*, sive *universalis*, facile mutari posse in singularia, sive Impresæ, & has facilius adhuc in illa; Hieroglyphica verò faciliè omnium in utrumque; & ista cuncta vel pro symbolis & insignibus, sive gestaminibus, usurpari posse? siquidem toti alicui exercitui, vel comitatu aulico, vel familiæ denique, singulare propositum aliquod honestum esse potest commune. Sed hæc hæcenus.

Vfus.

Progredior ad usum. At quoniam illum, utpote multiplicem, ex parte aliquâ jam ante aliud agendo imprudens tetigi, unum tantum, & cum minimè silentio prætereundum, superesse video, qui nimirum is est, ut invictissimi quique Heroes, vivam in sese virtutis imaginem circumferentes, non minus animorum simulacra, (quibus, dum vivunt, ipsimet ceu quotidianis stimulis ad præmeditatas laudes agerentur) quam corporis effigiem, pictæ huius Poëseos beneficio æternitati relinquerent, & ad æmulationem sui generosam quoque posteritatem excitarent, aptè *miscentes utile dulci*.

Nam certè oblationes hæc de genere sunt illarum, quas Seneca laudans, *quemadmodum*, inquit, *calator oculos diu intentos ac fatigatos remittit, atq; advocat, & ut dici solet, pascit: sic nos animum aliquando debemus.*

Horat. de arte:
Poët.

Epist. 18.

DE EMBLEMATIBUS.

debemus relaxare, & quibusdam oblectamentis reficere: sed ipsa oblectamenta opera sint: ex his quoque, si observaveris, invenies, quod possit fieri salutare. Ut enim (addo ex Plutarcho) oculo si demum gratus est color, qui floridus simul, & amœnus, recreat, alitq; visum: ita mens ad illa deducenda spectacula est, quæ oblectando ad propria ipsam alliciant bona. Cum igitur ea sit Emblematarum natura, ut similitudine quadam, ad alia, quam quæ sensui exteriori offeruntur, intelligenda, trahant mentes nostras; nil commodius erit his imaginibus; quibus si quis nos uti velit, & poëtis solis iudicat esse concessas, neminem mihi videtur ex antiquis legisse, apud quos nondum captabatur plausibilis oratio. Illi qui simpliciter, & demonstranda rei causâ eloquebantur, parabolis referti sunt: quas existimo necessarias, non ex eadem causâ, quâ poëtis, sed ut imbecillitatis nostra adminicula sint, & ut discentem & audientem in rem præsentem adducant. Ita Sacras Literas constat plenas esse parabolarum, inibi quæ nos ad formicas jam & locustas, jam ad araneas, jam ad agrorum Lilia, jam ad aves cœli, prudentiamq; serpentum, columbarumq; simplicitatem ablegari; nec immeritò, cum Deus nos in hunc mundum quasi testes laudatoresq; suorum operum immiserit, quo vocare nos subindè debet Regis exemplum Salomonis, qui à Cedro, arborum procerissimâ, philosophatus est, ad Hyssopum usq; minimam earum. Et ad hanc ab Imp. Leone contemplationem invitamur his verbis: Oportet nos, cum divinâ manu formati, menteq; ac ratione præditi simus, brutorum præstantia non cedere. Non enim illa imbecillitas reprehensione vacat, neq; à iustis vituperationibus libera est; sed tanto obnoxior, quantum brutali natura rationalis prudentia antecellit. Eodè nos dirigens Seneca, Pudeat, inquit, ab exiguis animalibus non trahere mores, cum tanto hominum moderatior esse animus debeat, quando vehementius nocet. Et perierunt profectò mores, si nec illis comparari possunt, quæ ratione carentia temperantur, ait Rex Gothorum. Sane certum est, vestigia morum animi humani in animalibus cerni: nosse quippe commoda sua, & hostium adversa; semel decepta, non facile falli iterum; adeoq; nos eorum discipulos esse, ab illiq; infinita ad vitam, ad prudentiam civilem, & æconomicam, ad artem medicam, ad alia, didicisse, testes omni exceptione majores sunt, Aristoteles, Plutarchus, Ælianus, Plinius, & alij. Quid quod ea juris quoq; peritiâ censet Imperator noster? Quid quod à virtutibus instructiora multò, multoq; prudentiora, & feliciora hominibus animalia affirmat, & tantum non demonstrare conatur Gryllus Plutarchi? Certè Menander id adstruit his verbis:

Præfat. in Pœti-
clem & Fab. Max.

Senec. Ep. 52.

Laſant. c. 9. de
de fall. sap.

1. Reg. 4.
Ioseph. lib. 8. c. 20.

Novell. 90. pr.

Libr. 1. de clem
c. 19.

Cassiod. lib. 5.
var. Epist. 33.

Iustinianus in
pr. Instit. de Iur.
Nat. Gent. & Ci-
vil.

P R Æ F A T I O

Stob. serm. 96.

*Animalia cuncta felicissima sunt,
Et multo magis homine sapiunt.
Primum intueri licet asinum istum,
Qui indubie est animal miserum,
Nihil mali tamen ei sua culpa nascitur.
Sed qua natura ipsi dedit, ea habet.
Nos vero præter necessaria mala
Ipsi per nos alia nobis insuper adiicimus,
Dolemus, si quis sternuerit: si maledixerit,
Iraſcimur: si quis viderit insomnium, metuemus.
Ærumna, opiniones, ambitiones, Leger,
Ista omnia præter naturam, & ascititia mala sunt.*

Polyb. lib. 5. hist. *Aded ut non sine causa gravissimo Historicorum videatur homo, cum
omnium animalium versutissimum habeatur, omnium esse stolidissimum,
& decipi facillimum.*

Forma huius
operis.

Sed puto satis meo me promisso exsolvi: quare ne diutius
te differam, Lector, accipe pauca quædam de consilio, & formâ
nostri huius opusculi, quæ quidem non aded est nova, nec si-
ne exemplo, nec sine suo item usu. Quid enim utilius potui, (ut
cum eruditissimo huius seculi viro loquar,) quam tot sententias in
unum conducere, pulcras, acres, & ita me salus amet, ad salutem natas
generis humani? Nam quod ego eadem dicerem, ecquando mihi eadem vis,
aut fides? Ut in uno aliquo telo, aut gladio, multum interest, à quâ ma-
nu veniat: sic in sententiâ, ut penetret, valde facit robusta alicuius, &
recepta autoritatis pondus. Atqui ea veteribus adest, ex quibus ista hausi-
mus. Quid enim proprium nostrum (præfabor cum Solino) esse poterit,
cum nihil omiserit antiquitatis diligentia, quod intactum ad hoc usq; ævi
perseveret? Quapropter queso te, ne de præsentis tempore editionis huius fidem
libres: quandoquidem vestigia moneta veteris persecuti, opiniones & sententias
universas erigere maluimus potius; quam innovare: Imitatione Imperato-
ris verè Augusti, qui in evolvendâ utriusq; lingue autoribus nihil æquè se-
ctabatur, quam præcepta, & exempla, publicè vel privatim salubria, eaq; ad
verbum excerpta, aut ad domesticos, aut ad exercituum Provinciarumq; Re-
tores, aut ad urbis magistratus plerumq; mittebat: prout quiq; monitione in-
digerent. Etiam libros rotos & Senatus recitavit, & populo notos per edictum
sæpè fecit, ut Orationes Q. Metelli, de prole augendâ, & Rutilii de modo adifi-
ciarum: quo magis persuaderet, utramq; rem non à se primo animadversam,
sed an-

Epistol. ad Au-
timum.

Sueton. Augusti
cap. 89.

DE EMBLEMATIBUS.

sed antiquis iam tum cura fuisse. Huius intimus M. Agrippa, vir ingentis a- Senec. Epist. 94.
nimi, qui solus ex his, quos civilia bella claros potentesq; fecerunt, salix in
publicum fuit, dicere solebat; multum se huic debere sententia: Nam concor-
diâ parva res crescunt, discordiâ maxima dilabuntur. Hac se aiebat & fra-
trem, & amicum optimum factum. Quare (prosequor cum Annæo) si e-
iusmodi sententia, familiariter in animum recepta, formant eum: cur non
hac pars philosophia, qua talibus sententiis constat, idem possit? Pars virtutis
disciplinâ constat, pars exercitatione. Et discas oportet, & quod didicisti, a-
gendo confirmes. Idcirco ne te tædio afficiant, mi Lector, si qua sæ-
pius hæc reiterabuntur. Bū enim atq; ter, (inquit Socrates,) pul- Plato in Gorgiæ.
crum est, ea qua pulcra sunt, dicere atq; considerare. Sed & porro tibi sciens Stobæus serm.
dum illud Epicteti, quod homo non facile ullum sibi dogma comparaverit, 27.
nisi quotidie eadem dicat, & audiat, & simul ad vitam accommodet.

Cum denique (sicut antè relatum) Emblema nihil aliud sit,
quàm similitudo quædam in picturam compacta, (quomodo Cice-
roni metaphora dicitur, in verbum contracta similitudo;) te quæ-
so, ne ad vivum omnia refecare, & quod ait Varro, staterâ aurariâ
pendere velis, sed illa potius Cypriani cogites: Exempla non per omnia
similitudinem servare posse rei illius, cui præbere putantur exemplum, sed sus- In exposit. sym-
boli Apost.
ficere, si unius alicuius partis, pro quâ videntur assumpta, similitudinem te-
nent. Ex quibus constat, exempla, non in omnibus, his, quorum exempla sunt,
esse similia; alioquin si eadem essent omnia, iam non exempla dicerentur, sed
ipsa potius res, de quibus agitur, viderentur. Quod si hoc abs te, Lector,
impetravero, nihil erit, cur morer morosos istos Canes, quibus,
juxta adagium, difficile est lectum sternere, & quæ innatum est, ut non Seneca in Excer-
ptis.
pro feritate, sed pro consuetudine latrent. Quos ego isthoc disticho cum
bonâ pace dimissos hinc volo:

Hæc mea sunt, procul hinc, malè quicunq; illa legendo &
Interpretando facere discipulis tua.

Trochæus

AD AUTHOREM.

Nemo non se vindicare morte quatit à nigrâ:
Nemo non studet Moneta consecrare postibus
Nominis clari tabellam, perfruiq; posteris.
Calce sed pauci secundâ regiam premunt viam:
Improbos plures per artes cæcus error semitis
Mille se vocat sinistris Vanitatis ad specum,
Pœna ubi cubat, cubatq; sera Pœnitentia.

Nil sed ille juris in te repperit. Mentis bona
Luce, Zingressi, ante eunte semper, adem ad auream
Gimmea Virtutis, aras adq; Honoris sobrijs
Passu ijsi haud delicato: jamq; contuberniis
Viriusq; ultrò receptus, in quiete, in otio
Non inerti agis juventam, fortis ac rides vicem
Hanc & illam, Aeternitatis Candidatus haud niger;
Testium cui plus sat uno teste Conscientia.

Non rei quod nullum obire publica munus queas;
Pacis artes atq; Martis in Dices doctus sinu;
Ritè callens res profanas, ritè callens res sacras:
Sed Vatinius tot inter esse non cupis Cato;
Pramio aestimasq; vero cuncta Mundi inania.

Maeste, Zingressi, profunda mentis hac industriâ;
Absq; dote pura virtus cui placet, verusq; Honor
Absq; pompâ. Ebur curule purpurâq; adores
Sors solet negare dignis, & dare immerentibus.

Gloriam

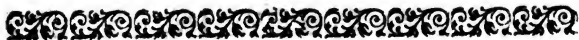

*Gloriam famamq; veram quilibet donat sibi,
Perpeti qua possidentem gaudio ac penu beat.*

*Maeste, Zingressi: ac Platonis & Cleanthis porticu
Occupatus, veritatem nocte libera sua:
Atq; per ludum jocumq; luculentâ Emblemata
Luminis dias in auras profer, ex quibus ruat
Quid sit equum, quidve iustum, quid pium, quid improbum.
Quilibet minore curâ, quàm Minerva si Pepli
Explicet festos honores, deiq; longo cernere
Ordine Heroas celebres pacis aut belli artibus.*

*Maeste, Zingressi, hoc laboris fonte parvo, à quo fuit
Rivus haud unus perenni flumine; unde Principes,
Vnde Musarum clientes, unde Bellona affecta,
Vnde cives, civiumq; plurimus rector, bibant
Nectaris meros liquores; quòq; eos frequentius
Haurient capace fauce, maior hoc urat sis.*

JANUS GRUTERUS.

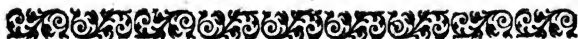
EPIGRAMMA.

A Ureum venustant ut scyphum & argenteum
Aptè illigata agalmata:
Nitent ut asaroto pavimento inditæ
Diversiformes tesserae:
Orationi sic, politis vocibus
Mixtæ affabrè sententiæ,
Addunt decoras & Veneres & Gratias,
Et unionum pondera.

Illu-

Illustriori sed feruntur lumine
Eiusmodi dædalata,
In quæis imago, juncta acuto lemmati,
Sensum cedro dignum efficit.
Huiusce tessellator artifex rei
Guilhelmus est Zingrefius:
Verbisque pegmatisq; qui scitè additis,
Invenit hæc Emblemata.
Quæ scruta ne tu duxeris dupondia:
Musæa sunt cimelia.
Pressorq; dignus auctor ipso pollice;
Doctique Circi plausibus.
Nam dulce miscens eleganter utili,
Punctum meretur omnium.

MELIOR ADAMUS.

A L I V D.

Felix priscorum fuit hac industria vatum,
Velatam vulgo Sophiam objecisse prophano.
En tecum per teq; redit, reddentibus astris,
Priscorum Sophie, prisciq; industria secli:
Atq; ideò quantum priscis simul omnibus illa
Debuerat, tantum ista tibi venturaq; soli
Posteritas debere Sopho, vatiq; fatetur.

ALIUD

A L I U D.

*Plurimum latet hisce sub figuris
Antiqua Sophia, ingenjque prisca,
Quamquam haud priscus eas, sed huius ævi
Homo invenerit, & nova juventa.
Dij, mirum, à iuvene hac poli senectâ
Antiqui Sophia est reducta sacri!*

JANUS à CLIVIA PARISINUS.

AD LECTOREM.

En tibi Zingresij centena emblemata, Lector,
Nec tamen ipsius cernitur effigies:
Nempè potest unus centum hæc. Emblemata centum
Non possunt unum fingere Zingresium.

MATTHÆUS ROYERUS
Gallo-Baudouillanus.

A D C H A L C O G R A P H U M

PROSPHONEMA.

*Iam, MERIANE, sculptor
Primarie huius avi,
Clari gener BRIANI,
Dicam tibi pararant
Novemfiles sorores,
Emblemata ob morata
JULI sui clientis.
Cum derepente fama
Non falsa venit, illa*

*Iam ducta ad umbilicum
Tuâ arte, MERIANE.
Ergo perenniclarum
Diva tibi corollam
Lauro ex perenniore
Nectunt; tibi & clienti
Suo: huic ut erudito
Vati: tibi ut perito
Sculptorie Magistro.*

JANI LEONHARDI
Weidneri Palatini.

A

PARTE TAMEN VIGILAT.

Voyez moy ce Lion veillant en sommeillant,
Les yeux demi-ouverts, la queue menaçante.
Un Prince quand il dort la nature contente,
Mais tousiours pour les siens son penser est veillant.

DE LEONE, *ferarum atque animalium rege, dicere incipiamus; cum* Epiphan. in pe.
jus de vigilantia sic scribitur: *eum, cum dormit, caudam movere,* phylologi lui.
ut ostendat nimirum, se non omnino dormire, & somno undiquaque vinci, Ælian. lib. 5.
ut cetera animalia: quod ipsum Egyptii se observasse gloriantur. Hunc spe- animal. c. 39.
ctans excutiat somnum Rex, sciatque non posse fieri simul, ut otio indulgeatur,
ac multo ut imperetur, ait Libanius sine sententia quam probat:

Turpe Duci totam somno consumere noctem.

Sil. Ital. lib. 2.

Ubi non dicit, prorsus non dormiendum, sed non semper: ita somni Liban. progym.
portio conservat principem seu Ducem, pars vigiliarum principatum. Sic
imperator in stratego suo requirit: modice vivere, & de nocte confi-
lium capere. De nocte enim coctius solet provenire consilium, quiescente men- Maurit. Imp. 8.
te à tumultibus externis. Quod observasse videtur Hannibal, strategic.

Vigil ille, nec ullam

Sil. It. lib. 12.

Ad requiem facilis, credensque abscedere vita

Quod sopor eripiat tempus.

Et Agelilaus Rex, somno non domino, sed rebus agendis servienti u- Plut. apoph.
tens. Et Imperatoris quoque Diaconus huc respiciens, Cui gubern- Lacon.
tor, inquit, ita vigilet Imperatoris oculatissimus intellectus, continens tuto Agapet. para.
equitatis clavos, atque expellens fortiter impetuosos iniquitatis fluctus, ut ne net. ad Iustin.
cymba mundana Reipubl. illidatur eis. Magistratus profecto nocte in urbibus Imp.
vigilantes, malis hominibus, tum hostibus, tum civibus terrori sunt, sibi & Plato. lib. 2.
civitati utiles universa. de leg.

IL
PROGREGE.

Ce prudent garde-parcs ce chien plein de courage
Uray patron d'un vray Roy jamais jamais ne dort,
Ains se tient tousjours prest pour combattre l'effort
De sanguinaires Loups non moins vaillant que sage.

NIMIL ALIUD est imperium, nisi cura salutis aliena. Ut enim tu-
 tela, sic procuratio Reipubl. ad utilitatem eorum qui commissi sunt,
 non ad eorum quibus commissa est, gerenda est. Rex namq. eligitur, non ut sui
 ipsius curam habeat: sed ut per ipsum, qui eum elegerunt, in felicitate degant.
 Itaque verus Princeps magnâ cum dignitate & bonitate praeest, magnificâ
 bonorum munera subditis exhibet; victus abundantis, salutis omnimoda &
 vita tranquillitatis author est. Hunc enim sibi finem proponit, ut subditos fe-
 lices efficiat. Et tum sanè pra ceteris, qui ab eo gubernantur, inprimis exi-
 mius est, quando illi beatam vitam agunt, qui seipsos ei commiserunt. Siqui-
 dem utilitas publica non separata est à privata, quin potius in universali sin-
 gulis etiam utile continetur, & partes in toto servantur. Quare illius de-
 mum magnitudo stabilis fundataque est, quem omnes non tam supra se esse,
 quam pro se sciunt, cuius curam excubare pro salute singulorum atque uni-
 versorum quotidie experiuntur. Nam in hoc principatus instituti sunt, ut sa-
 luti subditorum consulatur, ne invicem, aut ab exteris iniurias accipiant.
 Atque hic est principis metus, & humanus, nec ingenerosus, ut his, quibus
 imperat, metuat, ne quid se inficio ledantur, non aliter atque canes noctur-
 nam ac laboriosam agentes ovium in septis custodiam, simulatque truem au-
 dierint feram, timent non sibi, sed his qua custodiunt. Et hoc est, quod
 apud Platonem disputatur generosi canis & nobilis Adolescentis naturam
 nihil differre ad custodiam agendam.

Amm. Marc.
 lib. 29.
 Cic. lib. 1. off.
 Stob. Serm. 52.

Id. Serm. 44

Senec. lib. 1.
 Clem. cap. 1.

Dio. Cass. li. 55.

Plut. lib. de
 doct. princ.

Lib. 2. de Rep.

III.
DUM SEDET INVADUNT.

Pendant que l'aigle dort en trop grand' assurance
Mal aduise se sent tout à coup assaillir.
La feurté n'est i jamais sans lourdement faillir,
Et n'est serpent si vil qui du venin ne lance.

RELIQUAS aves maximè sedentem aquilam adgredi legitur, quod Xenoph. lib. 6.
 Aristot. restringit ad illam aquilarum speciem, quam *Pernop-*
terum nominant; quippe quæ à corvo, caterisque id genus alitibus verberetur, fugetur, capiatur. Quo simili monemur, tunc inprimis hostium Lib. 9. hist.
 nos patere insidijs, eum desides occupat frequentissimum initium ca- anim. cap. 32.
 lunitatis, securitas. Neccessariò autem amplior securitas gravius solet habere Vell. Patere l. 2.
 discrimen, quoniam imparatis, cibum capientibus, in itinere lassis, equos suos Veget. l. 3. c. 22.
 pascentibus, ac nihil tale suspicantibus superventus assolent fieri, præsertim
 verò

Sapè soporatos invadere profuit hosti,

Ovid. l. 1. Amor.

Cedere & armatâ vulgus anerme manu

Ideoque tam pace quam Bello

Caret periculo qui etiam cum tutus est caver,

Publ. Syrus.

Sicut enim providos cautela tutatur, ita negligentes extinguit incuria Veget. l. 4. c. 38.
quandoquidem

Serum est cavendi tempus in medijs malis

Senec. in Thy.

Et reverà nemini non dictum hoc putemus, quod Menecli-
 di apud Æmil. Probum Epaminoudas, Fallis, inquit, verbo cives tuos, Veget. prol. l. 3.
 quod hos à bello avocas, otii enim nomine servitutem concilias, nam paritur
 pax bello: itaque qui eâ diutinâ volunt frui, bello exercitati esse debent. Qua-
 re si principes Gracia esse vultis, castris est vobis utendum, non Palastrâ. Er- Id. lib. 4. c. 31.
 gò qui desiderat pacem, præparet bellum, qui victoriam cupit, milites imbuat
 diligenter. Nemo enim bello laceßere aut facere audet inimiziam ei regno, vel
 populo, quem expeditum & promptum ad resistendum vindicandumque co-
 gnoscit.

Claudian. lib. 1.
in Eutrop.

IV
ASSUESCO FUTURÆ
MILITIÆ.

C'est ainsi qu'à loisir au fait des rudes armes
Lon va me disposant par maniere d' esbar.
Il faut en temps de paix se dresser au combat,
Pour n'auoir parapres peur d'aucunes alarmes.

Primus equi labor est animos atq; arma videre
Bellantum, lituosq; pari, tractuq; gementem

Ferre rotam, cecinit Vates de equis ad bellum in-

Ælian. lib. 16.
de anim. c. 25.

Id. c. 1. de mil.
ord. init.

Veget. lib. 3. c. 23.

Quin. decl. 1.

Florus 1. c. 5.

Senec. Ep. 12.

Veget. 1. 3. c. 12.

Senec. 2. de ira. 12.

Arrian lib. 3. in
Epict. c. 24.

Senec. Ep. 76.

Id. Ep. 107.

stituendis. Ita ne ad armorum fremitum & gladiatorum ad clypeos resonan-
tium in pugna crepitum equi extimescerent, eos ad strepitum assuescere coge-
bant Persæ, armataq; cadaverum simulacra paleis farta eis subiciebant, ut cæ-
sorum calcationem in bello ferre consuescerent. Nos hodiernam nostro-
rum Equitum methodum hac picturâ exhibemus. Quod autem disci-
plina hac est utilissima, id intelligere potest quivis, ex iis, quæ scribit Plato in
libris de Legibus: nam ait Cretensium Legumlatorem leges sanxisse, tanquam
si semper parati essent homines ad bellum gerendum. Esse enim naturale quod-
dam bellum inter omnes civitates occultum, etiamsi non indicitur per Fœciales
& præcones. Sive ergo Legio sive auxilia fuerint, exerceantur assidue. Nam
quemadmodum bene exercitatus miles prælium cupit, ita formidat indoctus.
Postremò sciendum est in pugna usum amplius prodesse, quam vires, nam si
doctrina cesset armorum, nihil Paganus distat à milite. Quid aliud Ro-
manos principes fecit, quam severitas institutorum, ordo militia, amor qui-
dem laboris, & quotidianâ exercitatione assidua belli meditatio? Nempe
primus hunc Romulus rex sapientissimus statum Reip. imposuerat, ut iuven-
tus divisa per tribus in equis & in armis ad subita bella excubaret. Faciunt
huc Philosophi verba: In ipsa securitate animus ad difficilia se præparet,
& contra iniurias fortune inter beneficia firmetur. Miles in mediâ pace de-
currit sine ullo hoste, vallum iacit & supervacuo labore lassatur, ut sufficere
necessario possit. Quem in ipsâ re trepidare nolueris, ante rem exerce. Nam
quæ ex usu sunt, non timentur; quin potius illis animamur. Sic enim
militaris viri in mediâ pace rogati iam auros tuba suscitât, equosq; Castrenses
erigit crepitus armorum. Habent hæc suum etiam usum, si ad Echicam
Disquisitionem deveniatur: cum enim militia quedam sit cuiusq;
vita, eaque longa & varia, idem sapiens assuescit saturis malis, & quæ alii
diu patiendi levia faciunt, hic levia facit diu cogitando, nam quia omnia
novitate graviora sunt, hæc cogitatio præstat, ut nulli sit malo tyro.

V.
SESE TERRORE TUETUR.

C'est mon regard tout plein de terreur redoutable
Qui fait mon ennemi se retirer de moy,
Mais quand se rapprochant il me met en esmoy
L'outrecuidance alors par mon ire l'accable.

Leonis generositas in periculis maximè deprehenditur, eo quod spernens tela, se diu terrore solo tueretur, ac velut cegi testatur; cooriturq; non tamquam periculo coactus sed tanquam amentia iratus. Notet Dux aliquis, & simul illud: terrore melius esse hostem domare, quam prælio; in quo amplius solet fortuna potestatis habere, quam virtus, qui quidem terror multis plus penè veris viribus profuit: tibi certè, Hecdici, qui vix duodeviginti equitum sodalitate comitatus, aliquot millia Gothorum, non minus die quam campo medio, transisti; dum ad nominis tui rumorem, personaq; conspectum, exercitum exercitissimum stupor obruit. ita ut præ admiratione nescirent Duces partis inimica, quam se multi quamq; te pauci comitarentur. Sed & tibi Trajane Imp. cum ferociam superbiamq; Parthorum ex proximo auditus magno terrore cohiberes, Rhenumq; & Euphratem admirationis tue famâ coniungeres. Quoties nomen Alexandri M. & fama, maximum in bello viri, momentum, hostes in fugam convertit? Sanè præfectos Darii non tam armis, quam terrore nominis sui vicit; quod est pulcherrimum victoria genus. Sic etiam Germani olim ipsa plerumq; famâ bella præfigarunt,

Proq; omnibus armis,

Sil. Ital. l. 16. pr.

Et castrorum opibus, dextrisq; recentibus, unum

Hannibalis sat nomen erat: Ergo videmus, terrore &

famâ bella stare; quidni & pacem? unde sapienter ille Dictator Populi Rom. non Veios tantum, nec hoc bellum intueri iubet, quod instat, sed famam & ad alia bella, & ad ceteros populos in posterum querere. Quæritur autem illa 1. ante bellum, si discat miles in otio; quod proficere possit in negotio. Nihil enim neq; firmitus neq; felicius est rep. in quâ abundant milites eruditi; non enim vestium nitor, vel auri, argenti, gemmarumq; copia, hostes aut ad reverentiam nostram, aut ad gratiam inclinant, sed solo terrore subiguntur armorum. 2. in ipso belli principio: tunc enim vel maximè instandum fama, & putandum, prout prima cecissent, fore universa. Sic Cæcinnæ omnia consilia curasq; in oppugnationem Placentia magno terrore vertit: gnarus ut initia belli provenissent, famam in cetera fore.

Plin. l. 8. Nat. c. 16.

veget. l. 1. c. 16.

Liv. l. 7. c. 14.

Sidon. li. 1. Ep. 3.

Plin. paneg.

Curt. lib. 5.

Iustin. l. 11.

Plin. l. 2. Ep. 7.

Tacit. c. 13. Ger.

Curt. lib. 3.

Liv. lib. 3. c. 6.

Cass. l. 1. Var.

Ep. 40.

veget. l. 1. c. 12.

Taci. Agric. c. 16.

Id. l. 2. Hist. c. 20.

Claud. 4. conf.
Honor.

VI
CEDENTIBUS ATROX.

Le fleuve cache-source à la terre Egiptienne
Ce grand monstre produit, fuyant les poursuivans,
Et suivant les fuyans: croyez de tous vivans
La nature estre telle, or d' autant moins Chrestienne.

Hoc naturâ comparatum est, ut homo quidem eum contemnat, à quo co- Thucyd. lib. 3.
 litur, eum verò admiretur, qui ipsi non cedit, adeò ut rectè censuerit
 Hermocrates, non eos qui imperiū affectant, sed eos qui ad imperata faciendū
 sunt propensiores, vituperandos esse: addens porrò: Homines ita natos, ut sem- Idem lib. 4.
 per illos quidē imperio premant, qui cedunt ipsis, ab illis verò sibi caveant, qui
 arma ipsis inferunt, haud aliter quam Nilotica monstra, quæ fugientes in- Solin. c. 35.
 sequuntur, formidant resistētes. Non ignoravit hoc Alex. M. timentibus n.
 Macedonibus nec vim consentibus asserendam Gracis, deficientes autem Barbaros Plutar. in 'Ale-
xand. Mag.
 leniter ad officium revocandos, fortiq; medendum novationum; ipse ex diver-
 sis consiliis adortus est, audaciâ & animi magnitudine rebus suis securitatem
 & salutem querere, existimans, si paulum modò animum demisset, cunctos
 se superfusuros ipsi. Quare hostibus subinde aliquid movere non concedendū, Dio Cass. lib. 18.
 hoc enim pacto fiet, ne quis nos impostero sibi iniuriâ laceσσendos putet, ait
 Julius Cæs. quibus si concesseritis, (ex ore Periclis annecto) quod pe- Thucyd. lib. 1.
 tunt, protinus etiam aliquid aliud maius imperabitur, quasi metu percussī hac
 quoque in re morem ipsis gesturi sitis, sed si semel ipsis acriter abnueritis, qua
 petunt, planum facietis, oportere ipsos maiore cum aquabilitate vobiscum agere.
 Et hoc erat, quod conquerebantur veteres Britanni: Nihil profici pa- Tacit. Agr. 2. 15.
 tientia, nisi ut graviora, tanquam ex facili tolerantibus, imperentur. Rem
 suo more exequitur Philosophus Romanus: Quemadmodum, inquit, Senec. Ep. 77.
 perniciosior est hostis fugientibus, sic omne fortuitum incommodum magis instat
 cedenti, & averso. & paulò post: In ipsis positus difficultatibus, toto contrà
 pugnet animo, vincetur si cesserit, vincet si se contrà dolorem suum intenderit.
 Nunc hoc pleriq; faciunt; attrahunt in se ruinam, cui obstandum est: istud
 quod premit, quod impendet, quod urget, si subducere te ceperis, sequetur &
 gravius incumbet: si contrà steteris, & obniti volueris repelletur. Plutarchus
 ea ipsa ad invidiæ naturam ac indolem refert, libr. num seni ge-
 renda republ. quæ quoniam hæc charta excludit, quo minus huc
 subdantur, ipse Lector apud ipsum requirer.

VII.
AGITAS AGITARIS AT IPSE.

Ainsi l'un presse l'autre & luy mesme est pressé
De ses ardens desirs & de sa convoitise;
Louablement fait cil qui le trophée prise
Qu'un vray victorieux de soy mesme a dressé.

VT canis in vacuo leporem cum Gallicus arvo
Vidit, & hic prædam pedibus petit, ille salutem.

Alter inbasuro similis, jam amq; tenere
Sperat, & extento stringit vestigia rostro;
Alter in ambiguo est, an sit comprehensus, & ipsis
Morsibus eripitur, tangentiq; ora relinquit:

Sic Dem & virgo est, hic spe celer, illa timore. Hanc ima-
ginem amantibus attemperat poëta. Nos eam altius trahemus, &
ad id nimirum, quod ait ille, sicut hominibus reges, ita regibus dominan- Sidon. l. 2. Ep. 15.
di desideria dominari. Quod de ijs potissimè dictum mihi videtur,
quos tangens pessimi Imperatoris optimus præceptor, multi sunt in-
quit, qui ante se agant agmina, & tergis hostium graves insistent, & ad ma-
re magnum perfusi cede gentium veniant, sed hi quoq; ut vincerent hostem, Senec. Ep. 94.
cupiditate victi sunt, nemo illis venientibus resistit, sed nec ipsi ambitioni cru-
delitatiq; restiterant. Tunc cum agere visi sunt alios, agebantur. Agebat in-
felicem Alexandrum furor aliena devastandi, & ad ignota mittebat. Nec
Cn. quidem Pompeio externa inire bella aut domestica virtus aut ratio suade-
bat: sed insanius amore magnitudinis falsa, modo in Hispaniam & Sertoriana
arma, modo ad cogendos Piratas ac maria pacanda vadebat. Ha prætexeban-
tur cause ad continuandam potentiam. Quid C. Casarem in sua fata pariter
as publica inmisit? gloria & ambitio & nullus supra ceteros eminendi modus.
Quid tu C. Marium cum Teutonicos Cimbrosg; concideret, cum Iugurtham
per Africa deserta sequeretur, tot pericula putas appetisse virtutis instinctu?
Marius exercitum, Marium ducebat ambitio. Isti cum omnia concuere, con-
cutiebantur turbinum more, qui rapta convolvunt, sed ipsi ante volvantur,
& ob hac maiore impetu incurrunt, quia nullum illis sui frenum est. Ideoq;
cum multis fuerunt mali, pestiferam illam vim, quâ plerisq; nocuerunt, ipsi
quoq; sentiunt.

VIII.
CITIUS CAPIAR QUAM TENEAR.

Cette anguille qu'icy se coule
Se conquiste assez aisement,
Plus aisement elle s'escoule,
C'est ainsi du gouvernement.

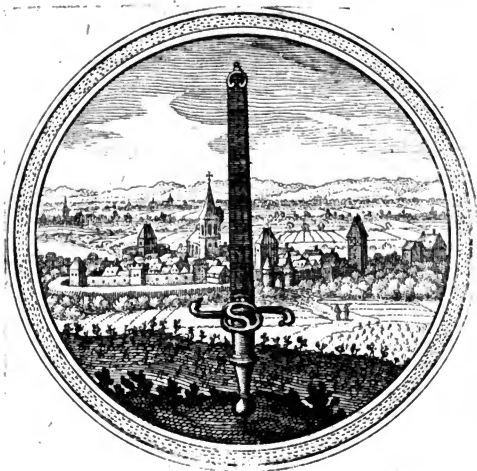
DE anguillâ scribit Isidorus, adeo levem esse, ut quanto fortius pres-
seris, tanto citius elabatur. Adcò videlicet difficilior est provincias
obtinere quam facere, contrâ facilius, quadam vincere quam tueri, liqui-
dem, quod poëta dixit,

Casus inest illic hic erit artis opus. Sed & in acquirendo igna-
via possidentis sepe plus confert, quam propria virtus. Tueri autem quæsitâ si-
ne propriâ virtute nemo potest: neque perperam dixerit aliquis; assumere
potentatam, & tanquam in humeros tollere opes & imperia, etiam mulieris
fuerit & pueri fortasse: siquidem Oarsa & Dario Bagoas Eunuchus Persa-
rum regnum humeris sublatum imposuit: at magnum jam assumptum impe-
rium veluti contento corpore ferre, versareq; sine magno negotio, nec oneri
succumbentem confundi, contorquerique pondere, moleq; rerum, viri est
profectò virtute, solertia, & celsò animo pradi, quales non usquequa-
que facere Romani, quippe quibus suâ ipsorum confessione Ger-
mania magis turpiter amissa est, quam gloriose acquisita, quandoquidem
maius dedecus est parta amittere, quam omnino non paravisse, ac turpissimum
semper habitum, quod quis accepisset, tueri & conservare non posse. Hinc il-
la Demetrii nota, quod imperium Sicilia tam citò amisit, quam facile
quæserat, & Pyrrhi, qui ut ad devincenda regna invictus habebatur, ita de-
victus acquisitisq; celeriter carebat, nempe viribus parantur, iure retinentur,
& alioqui constat etiam, eos optime retinere dominia, qui in iisdem insti-
tutis perseverant, quibus ea initio sunt adepti. At verd illud clarum testatum-
que exemplum est, quod homines felicitatem assequantur benignitate in alios, &
bonâ de se opinione, iidem cum adepti quæ voluerant ad iniurias & impoten-
tiam in imperiis delabuntur, sit meritisimo, ut unâ cum imperantium muta-
tione ipsi subditi se & affectus mutant.

Ovid. lib. 2. de
arte.
Totius apud
Zonaram.
Plurac. orat. 2.
de fort. Alex.

Flor. d. c. 12.
Sallust. Jug.
Cic. or. pro. L.
Manil.
Iustin. lib. 23.
Id. lib. 25.
Flor. d. c. 32.
Polyb. lib. 10.

IX.
PROMPTIUS EXTRAHITUR
QUAM IMMITTITUR.

La guerre non que trop aisement se commence,
Le glaive est d'un chacun desgainé sans labour
Mais à l'y bien remettre y a de la longueur
Bien finir celle-là c'est là que gist la chance.

Non est, mihi credite, non est (inquit Fabius)
Arduus in pugnas ferri labor, una reclusis
Omnes iam portis in campum effuderit hora.
Magnum illud, soliūq; datum, quos mitis euntes
Iupiter adspexit, magnum est ex hoste reverti.

Sil. It. L. 7.

Sicut enim juxtā veterem Trochaicum:

Promptius gladium vaginā extraxeris, quam immiseris;
 ita constat, omne bellum sumi facile, ceterum agerrimē desinere, nec in Sallust. Ingar.
 eiusdem potestate initium eius & finem esse: incipere cuius etiam ignavo lice-
 re, non deponi nisi cum victores velint. Itaque ceu rari exempli Seneca
 de Syllā: Etiam inimici fatebuntur, benē illum arma sumsisse, benē posuisse. c. 12. ad Marciū.
 Ex quibus apparet, nihil minus in perfectō duce quam festinationem teme- c. 25.
 ritatemq; convenire: cum quod melior tutiorq; est certa pax, quam sperata
 victoria, hec enim in tua, illa in Deorum manu est: tum quod non licet Liv. 1. 30. c. 30.
 in bello, bis delinquere, quod agebat Lamachus ad quendam manipu- Stob. serm. 52.
 li præfectum, dicentem, se nunquam post hac similiter peccaturum; deni-
 que, quia compertum est, homines non eodem animi ardore bella admi- Thucyd lib. 1.
 nistrare, quo ad ea suscipienda inducuntur. Atq; audaces sanē preproperi sunt, Arist. 1. 3. Eth.
 ac precipites, periculumq; antequam in periculo versentur, adire volunt, in c. 10.
 ipso autem periculo sunt tardiores, & à sententiā desistunt. At vir ita demum
 fuerit optimus, si in deliberando quidem omnem rem, quamcunq; pati posset Stob. d. f. 52.
 reputans, extimescit, in re autem agendā, est audax. Idēd omnia ante cogi- Veget. lib. 3. c. 9.
 tanda sunt, ante tendanda, ante facienda, quā ad ultimum veniatur ab-
 ruptum, &c

Omnia prius experiri, quam armis, sapientem decet.

Ter. Eun. 4. sc. 7.

X.

MAGNO FUROR EST IN SAN-
GUINE MERGI.

Je ne profane point ma genereuse rage
Encontre des brebis ou bien des foibles veaux ;
M'attaquant hardiment non qu'à des grâds taureaux,
Ceuxcy sont ennemis dignes de mon courage.

Pudor est, congredi cum homine vinci parato. Ignominiam iudicat gladiator cum inferiore componi : & scit eum sine gloria vinci , qui sine periculo vincitur: Hinc illa indignatio Ajacis :

Et mecum confertur Vlysses !

Hinc & Herculis querela furentis :

Hanc ferat virtus notam

Fiatq; summus hostis Alcida Lycus.

Et altera illa Cæsaris ad milites suos contra Antonium ducendos: *Me quidem pudet inquit cum huiusmodi hominibus nobis esse configendum, quos si vicerimus, gloria id futurum nobis non sit, dedecori autem si vincamur quibus rectè subjunguntur Acciani versus:*

Nam Tropheum ferre me à forti viro pulcrum est, Si autem & vincar, vinci à tali nullum est probrum. Quæ fuit etiam indoles Alexandri M. adhuc pueri: cum enim tentarent eum ministri, quia pernix erat pedibus, an olympiis certare curriculo vellet: sanè si habiturus sim, inquit, adversarios reges. quanquam is ipse major factus, à Cratæro sequentia fuit audire coactus: obscura bella & ignobiles pugnas nobis deposcimus. Temerisum ad ea serva, quæ magnitudinem tuam capiunt: ciro gloria obsolescit in sordidis hostibus, nec quidquam indignius est, quam consumi eam, ubi non potest ostendi. Princeps itaque ante oculos habeat illa Stiliconis ad generum:

Adversine tubam Princeps dignabere Mauri?

Auferat ignavus clari solatia leti

Te bellante mori? decurrat Honorius inde,

Hinc Gildo? prius astra chaos miscebit Averno,

Vindictam mandasse sat est: plus nominis horror

Quam tuus ensis ager: minuit presentia famam,

Qui stetit aequatur campo: collataq; nescit

Majestatem acies. adeoque imitetur leonem qui

forte potitus

Cadibus, imbelles vitulos, mollesq; juvenecas

Transmittit, magno furor est in sanguine mergi,

Nec nisi regnantis cervice recumbere tauri.

Ovid lib. 17.
metam.

Senec. Herc.
fur.

Claud. de bello
Gild.

Statius lib. 2.
Theb.

XI.
H O C D U C E .

Cheminons hardiment quand le ciel nous esclaire,
Et suiurons pas à pas ce sage conducteur,
Ne perdons au besoin ni l'espoir ni le cœur,
Dieu présent & faisant toute chose prospere.

Cum diis movere hastam (inquit Euripides) sapientes duces oportet, non autem prater illorum voluntatem. Etenim qua res numine propitio suscipiuntur, eas semper Reipubl. melius feliciusq; cessuras consentaneum est. Contrà verò nihil ritè nihilq; providenter homines sine Deorum immortalium ope, consilio, honore auspicantur. Nec unquam fefellit sacrum illud effatum: Nulla est sapientia, nullaq; intelligentia & nullum consilium contrà Iehovam. Equi parantur ad pugnam, sed Iehova tribuit victoriam,

S:ob. scem. 12
Xenoph. de prov. ventib. in fi.
Plin in paneg.
Prov. c. 21. v. 30.

Hoc duce victrici decorati tempora lauro

Plal. 107. fi.

Pedibus prememus hostis arrogantiam Agnovit hoc etiam

Ethnicus ad duces suos inquires: Scitis non multitudinem esse, non robur quod victoriam in bellis parit, sed eos, qui diis adiuvantibus firmioribus animis hostes adoriuntur, plerunq; illi non sustinent: & Civilis Germanos suos Deorum nupine capefferent pugnam hortatus, quod exemplum, licet ab horridâ barbarie minimè barbarum, libentius in medium affero; existimans patriis exemplis magis moveri cives. Recurrere itaque ad supernum auxilium cum homo quivis debet, salutem qui expetat, tum ante omnes Imperator, utpote qui pro omnibus sollicitus est, cum enim à Deo custodiatur, tam hostes generosâ manu debellat, quam suos sedulò communit. Id quod is ipse Imperator, ad quem hæc parænesis scripta, sedulò fecit, ut de se ipse testatus: ita nostros, inquit, animos ad Dei omnipotentis erigimus adiutorium: ut neq; armis confidamus, neque nostris militibus, neq; bellorum Ducibus, vel nostro ingenio: sed omnem spem ad solam referamus summam providentiam Trinitatis.

Xenophon.
c. 1. 2.
Tacit. 5. Hist.
c. 17.
Lycurg. in or.
contrà Leocrat.
Agap. paræn.
ad Iustin. Imp.
Iustinian. Imp.
in pr. de concep.
ff. ad Tribonian.

XII.
PARAT SESE ACCENDERE
VIRTUS.

Un vaillant guerroyeur n'attend nulle contraincte
Car son cœur de dedans l'encourage à l'exploit,
Tout ainsi qu'un Lion de sa queue reçoit
Maint coup, pour au cōbat ne dōner lasche atteinte.

Homines ut boni ac fortes viri sint, hortatione egent, & suasionis oratione plenâ: quæ & metum tollat, & addat animos. Athleta quidem ad studia hortandi sunt, milites ad arma. Robore non item extrinsecus assumpto bestia egent: at ex sese potius vires incitant, & semet confirmant. Leo ne quid ignavè faciat, flagellans semetipsum caudâ excitat, quod Homerus etiam non ignoravit, & in genere cauda Leonis apud Græcos ἀλκή & ποῦτις ἀλκαῖν dicitur ab istâ stimulatrice Virtute ὅς τ' ἀλκὴν αὐτῷ ποῖεν. Si quis enim invasurus accedat, illi se opponit, caudam vibrans, & per latera contorquens, seipsum incitat: quod sic Plinius: In principio terra verberatur: incremento terga seu quodam incitamento flagellantur. Aded voluntarium quiddam & ultroneum est vera virtus, & hortamina fortes præveniunt semper.

Ælian lib. 6.
anim. c. 1.

Id lib. 5 c. 19.
lib. 8. Nat. c. 16.

Stat. 4. Theb.

O quanta fudi monstra, quæ nullus mihi
Rex imperavit, institit virtus mihi

Senec. Herc.
Oetco.

Iunone peior, exclamat Hercules. Hinc Marius, Plu-

Sallust. lug.

ta dicerem, inquit, Quirites, si timidus virtutem verba adderent, nam strenuus abunde dictum puto: Licet apud Poëtam timidus etiam sed brevis addita virtus legatur. Similia sunt illa Catilinæ: Compertum ego habeo, inquit, verba virtutem non addere, neq; ex ignavo strenuum, neq; sortem ex timido exercitum oratione Imperatoris fieri: quanta cuiusq; animo audacia naturâ aut moribus inest, tanta in bello patere solet; quem neq; gloria neque pericula excitant, nec quidquam horrere, timor animi auribus officit. Ethicus suo modo rem tractans: Boni viri inquit laborant, impendunt, impenduntur, & volentes quidem, non trahuntur à fortunâ, sequuntur illam & æquant gradus, si scissent antecessissent. Omnem ferè Leonis naturam à nobis tribus anterioribus Emblematis adpictam his versibus Poëta comprehendit, quibus Fridericum I. Imp. comparat Leoni:

Stat. d. l. 4.

Sallust. Cat.

Senec. c. r. de
provid.

Vt Leo qui dudum placido mansueverat usu
Si quis cum iaculis vel nudo cominus ense
Præditus irriter generosi pectoris iram
Disimulat, reprimiq; diu, spernitq; minori
Tingere cade genas & vili sanguine passus.
Ac si perstiterit damnatus & improbus hostis,
Addideritq; minas, tunc se stimulante flagello
Incitat ac misero violento pectoris ictu
Involat & laceros frangit crudeliter artus.
Sic suppressa diu generosi principis ira
Exarsit rapitq; novum mens alta furorem.

Gunter. l. 2.

XIII.
COMMINUS ACCEDET.

Lasches armes adieu; l'espée est des gendarmes,
Ce courageux Lacon ceste mouche portant
Et d'un fer raccourci les plus espais fendant,
Monstre, qu'un cœur hardi demande courtes armes.

L Acon in scuto habens insigne, muscam, verâ non maiorem, cum quidam ^{Plutar. apophor.} irridentes dixissent, illud esse factum, ut lateret: imò verò, inquit, ut ^{Lacon.} sim manifestus, ita namq̃, ad hostes accedo, ut hoc insigne, quantum est, ab ipsis videatur. Antalcidas civis eius quæsitus, cur brevibus Spartiata pugi- ^{ibid.} gionibus in bello uterentur: quia cum hostibus, inquit, comminus dimicamus. Similiter Rex Agis, cum Atheniensis quidam Laconicorum gladiorum ^{Idem in Lycurg.} brevitatem derideret, diceretque, circulatores faciliè eos in theatris hausturos: atqui, inquit, hisce nos gladiolis benè attingimus hostes. Romani quoque suos docebant, hostem cominus percutere. Hinc militum illud in pugna ^{Senec. Ep. 16.} Cannensi cadentium Encomium apud poetam:

Nec magis aut Lybico protrudi Dardana nisi,
Avertive potest pubes, aut ordine pelli
Fixa suo Sarrana manus, quam vellere sede
Si tentet Calpen impacto gurgite Pontus.
Amisere ictus spatium, nec morte peractâ
Arctatis cecidisse licet, galea horrida siliu
Adversa ardescit galea, clypeusq̃, fatiscit
Impulsu clypei, atq̃, ensis contunditur ense,
Pes pede, virq̃, viro teritur.

Sil. Ital. l. 9.

Et contrâ elevatio Parthorum justissima Lentulo attributa apud ^{Lucanum:}

Pugna levis, bellumq̃, fugax, turmaq̃, vagantes
Et melior cecisse loco quam pellere miles
Illita tela dolis nec Martem cominus unquam
Ausâ pati virtus: sed longè tendere nervos
Et quò ferre velint permittere vulnera ventis.
Ensis habet vires; & gens quacunq̃, virorum est,
Bella gerit gladiis: nam Medos prælia prima
Exarmant, vacuaq̃, iubent remeare pharetra,
Nulla manus illis, fiducia tota veneni est.

lib. 8. pharsal.

XIV.
ASTU HAUD FORMIDINE.

Ce n'est pas de frayeur que l'ours deuant ces cornes
Se renuerse en cedant, car tost l'euénement
Démonstre, qu'il ne fait que par trop sagement
Pour mettre ainsi vaincueur â leur effort des bornes.

PUtabat Darius, eum, qui recedat, fugere credi. At verò aliquoties *Cur. lib. 1.*
stu magis, quam per formidinem ceditur, ut hostem *Tacit. 1. an. 56.*

Præcipitare sequentem

Sil. Ital. l. 7.

Atq; inopinatâ detur circumdare fraude,

Et parvo maiora ad prælia damno Elicere. Sic Urfus, tau-
rum aggressus confertâ iam pugnâ, sternit se resupinum, dumq; taurus fe- *Arist. l. 8. histor.*
rire conatur; ipse suis brachiis amplectitur cornua, ore morsum armis desi- *an. c. 5.*
git, prostermitq; adversarium. Et ita cedere loco, dummodo rursus inſeſ, *Tacit. c. 6. Germ.*
conſilii quam formidinis arbitrabantur Germani. Ita Parthorum gens,
præter armorum fiduciam, simulabat trepidationem, & in campos fugam. An- *Flor. lib. 4. c. 10.*
tonius statim quasi victor sequebatur, cum subitò nec magna hostium manus, ex
improviso & iam infessos viâ, sub vespërâ, velut nimbus erupit, & missus un-
dig; sagittis duas legiones operuerunt. Ita Pœni quoque Curioni

Fraude suâ cessere parum, dum colle relicto

Lucan. lib. 4.

Effusam patulis aciem committeret arvis,

Ille fugam credens, simulata nescius artis,

Vt victor medios aciem proiecit in agros:

Tunc primum patuere doli.

Hannibali usitatissimum

Sil. Ital. lib. 7.

retroq; abitum fictosq; timores assimulare, unde monitio Fabii ad Minu-
tium, cuius tamen hic statim oblitus suo malo:

Iam cernes Lybicum huic vallo assultare Leonem

Ibid.

Iam pradas offerre tibi, iam vertere terga,

Respectantem aded, atq; iras cum fraude coquentem,

Claude oro castra, & cunctas spes eripe pugna.

Uti etiam

hoc stratagemate privati: sic enim fratribus duobus occisis, qui supererat *Flor. lib. 3. c. 3.*

Horatius, addito ad virtutem dolo, ut distraheret hostem, simulat fugam,

singulosq; prout sequi poterant, adortus exuperat. Idem fecit Critolans Te- *Stob. secm. 37.*

geates. In his talibus optimum fuerit, uti cautione Metelli, qui calli- *Flor. lib. 3. c. 1.*

dissimè hostem, nunc precibus, nunc minis, iam simulatâ quasi verâ fugâ olu- *Flor. lib. 3. c. 1.*

dentem, artibus suis aggressus est. Item Celli, cum enim à Cæcinnâ

equites procedere longius iussi, & irritato prælio, sponte refugii, festinationem

sequentium elicere, donec insidia coarirentur; Celsus doli prudens, repressit suos, *Tacit. 2. Hist. 24.*

ibi tum Vitelliani temerè exsurgentes, cedente sensim Celso, longius secuti, *& 25.*

ultrò in insidias præcipitantur.

VIRTUTI PLACUIT DOLUS.

Vne masle vertu quelquesfois au besoin
 Pour compagne prendra une ruse guerriere
 Perfide lascheté chassant loin en arriere
 Car le vice & vertu pair à pair ne vont point.

DOlus an virtus quis in hoste requirat? imò requiritur à nonnullis, Virg. 2. *Æneid.*
 Alexander, suadentibus, hostem ut nocte adoriatur, respondit: Plut. in Alex.
 Non furor victoriam. Etiam Darius nihil astu agere, affirmans suis, occulta Iustin. lib. 11.
 consilia victoriae furtiva convenire. Divico ad Cæsarem: Helvetios, in- Cæsi. 1. bell. gall.
 quit, ita à patrib. maioribusq. suis didicisse, ut magis virtute, quam dolo, contē- Tac. 2. ann. c. ult.
 derent, aut insidiis niterentur. Idem ferè responsum Adgandestrio: non
 fraude, neq. occultis, sed palam, & armatum populum Rom. hostes suos ulcisci:
 sanè ad oppugnandam Hierosolymam verso, neq. dignū videbatur sa- Id. 5. Hist. 11.
 mem hostium operiri. At quidem eidem populo non scalis, nec irruptio- Flor. l. 1. c. 12.
 ne, sed caniculo & subterraneis dolis peractum urbis Veientium excidium, &
 ut perhibet Corvinus:

Bellandum est astu, levior laus in duce dextra. Unde Cal- sil. Ital. lib. 5.
 lidum Hannibalem ex Pænorum, ex Romanorum Ducibus Q. Maximum acce- Cic. l. 1. offic.
 pinus, facile celare, tacere, dissimulare, insidiari, præcipere hostium consilia. In
 quo genere Græci Themistoclem Atheniensem, & Phæream Iasonem ceteris ante- Val. Max. lib.
 ponunt, Illa verò calliditas egregia, iudicio judiciosissimi scriptoris, & ab 7. c. 4.
 omni prorsus reprehensione procul remota; cuius opera stratagemata vocant.
 Distinguendum igitur inter dolum malum proditione & perfidiâ inni-
 xum, & illum quem pulcrum Guntherus noster, veteres bonum dicebant, lib. 2. Ligurini.
 pro solertiâ hoc nomen accipientes, maximè si adversus hostem latronemve quis l. 1. 6. 3. ff. de
 machinetur. Istum alterum autem quivis generosior populus, Ro- dolo malo.
 manus inprimis execrabatur, ita ut ne hostis quidem, & potentis, & bel- Cic. 1. off.
 lum ultro inferentis, cum scelere interitum approbaret. Eam namq. sciebat ve- Flor. lib. 1. c. 12.
 ram esse victoriam, qua salvâ fide & integrâ dignitate pararetur. Hanc vio-
 lavit Servilius Cæpio, quippe qui conscienda rei cupidus, fractum ducem
 Viriathum, & extrema deditionis agitantem, per fraudem & insidias, & do- .d. l. 2. c. 17.
 mesticos percussores aggressus, hanc hosti gloriam dedit, ut videretur aliter vin-
 ci non potuisse. Eadem detestatione perstringuntur M. A. quilius & Me- Sallust. Jug.
 tellus, quorū hic, quoniam armis bellum parum procedebat, insidias Ingu-
 rthæ per amicos tendere, & eorum perfidiâ pro armis uti parabat: alter ve-
 xō Asiatici belli reliquias confecit, mixtis, nefas, veneno sentibus, ad dediti-
 onem quarundam urbium, qua res ut maturam, ita insanam fecit victoriam: Flor. li. 2. c. 20.
 quippe cum contrâ fas Deū, moresq. maiorum, medicaminibus impuris in id
 tempus sacrosancta Romana arma violasset.

XVI.
IRE SUPER SATIS EST.

Rois à qui la vertu doit estre pour parure
Vostre ennemi vaincu humble à vous se rendant
En grace recevez, le rebel punissant;
Du iusticier Lion imitans la nature.

Leonum tantum ex feris clementia in supplices (imò etiam Elephantis Seneca lib. 1. clem. c. 5.) prostratis parcat: & ubi sedit, in viros prius, quam in feminas fremit, in infantes non nisi magna fame: quæ iisdem ferè verberibus recenset Polybistor & sequuntur poetæ:

Plin. l. 8. nat. c. 16.

Corpora magnanimo satis est prostrasse Leoni,

Solin. c. 30.

Pugna suum finem, cum iacet hostis habet.

Ovid. 3. trist. El. 5.

At lupus, & turpes instant morientibus ursi,

Et quæcumq; minor nobilitate fera est.

Illi verò, si decidit hostis,

Ire super satis est, vitamq; relinquere victo.

Quo monen-

Stat. l. 8. Theb.

tur celsæ potestates, esse pulcherrimum, stantes adhuc hostes armis vincere, ubi autem ceciderint, beneficiis.

Helioid. l. 9. Æth.

Nam cum vincamur in omni

Claud. in 4. cōf.

Munere, sola Deos aequat clementia nobis.

Honorii.

Sic Alexander M. expugnatis Atheniensibus, sive ira eius

Plutar. Alex.

fuerit iam exatiata, ut Leonis, sive clementie exemplum tristissimo voluerit iungere, non modò omni culpâ liberavit eos, sed & civitatem hortatus est, suscipere rerum curam, quod ad ipsam devolvendum imperium esset Gracia, si quid sibi accidisset humanitus. Honorius quoque paci non intulit iram,

Post acies, odium idem qui terminus armis:

Claud. Ibid.

Profuit hoc vincente capi.

Et observavit hoc generatim,

qui nunquam hostibus domitis victoriam suam exprobravit, victor ille po-

Flor. l. 3. c. 2.

pulus, cum Scipione suo tum demum victoriam, & apud Deos, & apud

Val. Max. l. 5. c. 1.

homines, minimum invidia habituram credens, cum plurimum humanitatis

habuisset: & idcirco legimus, illum plus penè parcendo victis, quam vincen-

Liv. lib. 30. c. 42.

do imperium auxisse, quod etiam usu venit Lacedæmoniis, qui fusos hostes

hæctenus consecrabantur; dum fugâ eorû confirmassent victoriam, mox receptui

Plutar. Lycurgg.

canebāt: contrucidare fractos, & manus dantes, neq; generosum rati, neq; Gra-

cis dignum. Eratq; id non præclarum modo, sed conducibile quoque: namq; cer-

ti, qui manus cum iis conserebāt, occidere eos, si qui subsisteret, terga verten-

tibus parcere: fugâ capessere, quam in acie manere, ducebant cōmodius. Itaq;

cum rege Theoderico vobis proponite reges: Deo iuvante sic vincere, ut

Cassiod. lib. 3.

subiecti se doleant, vestrum dominium tardius acquisisse. Notandum tamen

Var. Ep. 43.

hic aliquando plus sævitia quam bonitate, præsertim ergà pervi-

caciōres, profici. Unde Cæsar, cum suam lenitatem cognitam omnibus

Hirc. lib. 8.

sciret, neq; vereretur, ne quid crudelitate natura videretur asperius fecisse, neq;

belli gallici.

exitum consiliorum suorum animadverteret, si tali ratione diversis in locis plu-

res rebellare cepissent, exemplo supplicii deterrendos reliquos existimavit.

XVII.
SIC TANDEM PRODITUR.

Comme d'une forest les arbres mis par terre
A ce rauissant glout tout refuge est osté
Ainsi ton ennemi iamais mieux n'est dompté
Que lors que tu luy fais en son pays la guerre.

Cato inexpiabili odio delendam esse Carthaginem, & cum de alio consu-
 leretur, pronunciabat, quippe civitatem antiquitus inimicam, & ex-
 acerbatam, de qua non ante vereri desinam, proficitur ipse, quam illam
 excisam esse cognovero: nempe videbat, nunquam defuturos raptos Itali-
 ca libertatis lupos, nisi sylva, in quam refugere solerent, esset excisa, adeoque
 divini sua mente prospexerat, ita demum hostes funditus posse subverti, si in
 propriis sedibus vincerentur, Nec aliter illa quondam Romana potentia diu
 amula & inimica, à Publio Scipione devicta est, quam postquam à traiecto
 in Africam exercitu, Hannibalem ab Italia vastatione revocavit. Sic Cor-
 bulo, parans excindere Barbarorum castella, hortabatur milites, ut ho-
 stem vagum, neq; paci aut praelio paratum, sed perfidiam & ignaviam fugâ
 confidentem, exuerent sedibus. Quod & antea factitatum à Populo
 Rom. contrâ Samnitas, sexies fœdera rumpentes: Hos enim quinqu-
 ginta annis per Fabios & Papirios Patres, eorumq; liberos, ita subegit ac do-
 muit, ita ruinas ipsas urbium diruit, ut hodie Samnium in ipso Samnio re-
 quiratur, nec facile appareat materia quatuor & viginti triumphorum: item
 contrâ de sub-Alpibus gentes, de quibus idem author: Ligures in
 Alpium iugis adherentes, inter Varum & Macram flumen implicitos dumis sil-
 vestribus, maior aliquantô labor erat invenire, quam vincere. Tutum locis
 & fugâ, durum atq; velox genus, ex occasione magis latrocinia quam bella
 fatiebat. Itaq; cum diu multumq; eluderent, saltu, viis, latebris, Deceat-
 es, Oxybii, Euburiates, Ingauni, tandem Fulvius latebras eorum ignibus
 sepsit, Boebius in plana deduxit, Postumius ita exarmavit, ut vix reliquerit
 ferrum, quo terra coleretur.

Flor. lib. 2. c. 17.

Plutar. Cat. Mai.

Cic. in cod.

Vell. Paterc. L. 2.

Mamertin. pan.

ad Maximian.

Ibid.

Tacit. 13. an. 39.

Flor. 1. 1. c. 16.

lib. 2. c. 3.

XVIII.
DIFFERIMUS POST PRÆLIA
PRÆDAS.

Maudite avidité differe ton pillage
Voy tu pas ces Daulphins te semondre à ton bien
Et qu'en quittant le corps tu te prens à un rien
Donnant à l'ennemi de vaincre l'avantage.

EST provincia Narbonensis & in Nemaufensi agro stagnum, Laterra ap-
 pellatum, ubi cum homine Delphini societate piscantur. Innumera vis Mu-
 gilum stato tempore angustis faucibus stagni in mare erumpit, locumq; solum
 pandendis rerbis habilem effugere festinat, quod ubi animadvertere piscantes,
 totusq; populus è littore quanto potest clamore conciet Simonem. Celeriter Del-
 phini exaudiunt desideria, & in auxilium advolant. Propere apparet acies,
 pugna opponente sese ab alto, trepidosq; in vada urgent. Tum piscatores cir-
 cundant retia, furcisq; sublevant, mugilum nihilominus velocitas transilit. At
 illos excipiunt Delphini, & occidisse ad prasens contenti, cibos in victoriam dis-
 ferunt. Ita peracta captura, quos interemere, diripiunt. Singulari præ-
 cepto, in quod multoties impegit aviditas omiffa cade pradam sectantiu, Tacit. 1. ann. 69.
 qua quidem rapiendi aviditate multi iam exercitus perierunt. Quid quæ-
 so aliud obstitit vincentibus sæpe Gallis, Britannis, Germanis, quam Plato li. 5. de rep.
 pravam inter ipsos certamen, hoste omisso, spolia consecrandi? Nonne pro- Tacit. 4. hist. 78.
 digum est, de Treverici prælii eventu, suam illic victoriam Germanis Id. 5. hist. c. 17.
 obstitisse, dum omiffis telis pradâ manus impediunt? sic Sarmata cupidine præ- Id. 1. hist. c. 79.
 da graves onere sarcinarum, velut vincti, cadebantur à Romanis, ut non
 immerito Suetonius Paulinus milites suos hortatus fuerit, conferti Idem 14. an. 36.
 tantum & pilis emissis, post umbonibus & gladii stragem cademq; continua-
 rent pradâ immemores, part. a victoria, cuncta ipsis cessura. Sicut & Julia-
 nus Imperator: Superest, inquit, fortissimi milites, ut aviditate rapiendi Ammian. Mar-
 posthabita, quæ insidiatrix sæpè Romani militis fuit, quicq; agmini coherens cell. 1. 2.
 incedat. Pluribus exemplis hanc potro exegesis confirmare, (quam-
 vis plurimis tam recentioribus quam antiquioribus reverà confirmari
 posset) non est huius instituti, quæ si recitarem, vel libro fuerint
 implendo.

XIX.
ADSPIRAT FORTUNA
LABORI.

Ce n'est pas tout de faire à Dieu longue priere
Tenant les bras croisez & rien n'executant,
Desployez rame & voile aidant ainſi le vent,
Et puis prosperera le cours de la Galere.

QUOD Orator Planco scribit: *omnia summa consecutus es; virtute duce, comite fortunâ*, Id Historicus universo populo Rom. tribuit, quem *tot laborib. periculisq. iactatum esse refert, ut ad constituendum eius imperium contendisse virtus & fortuna viderentur*. Cui planè geminum illud Ammiani. Tempore quo primis auspiciis in mundanum fulgorem surgeret victura, dum erunt homines, Roma, ut augetur, sublimibus incrementis, sedere pacis æterna virtus convenit atq. fortuna: quarum si altera defuisset, ad perfectam non venerat summitatem, quo quidem innuitur, ad omnem prosperum magnarum rerum eventum peragendum, virtutem & fortunam concurrere cum duo sint, quæ claros duces efficiant, Facit. pan. *summa virtus, & summa felicitas*: ita tamen, ut semper prima laus virtuti ac labori, proxima non nisi fortunæ debeat: *ut*

Atq. edepol sermè, ut quisq. rem accurat suam, Plaut. perf. 4. 1.

Sic ei procedunt postprincipia denique. Livium testor,

qui de expeditione Camilli in Vejos, *Omnia, inquit, ibi summa ratio ne consilioq. acta, fortuna etiam, ut fit, secuta est. Quæ una autoritas* (plures enim brevis nostræ non admittit) adstruendæ veritati est duorum hemistichi in parallelorum, à Macrobio relatorum:

Audentes fortuna iuvat Macr. 6. sat. 1.

Et, Fortibus est fortuna viris data. Virg. 10. Æn.

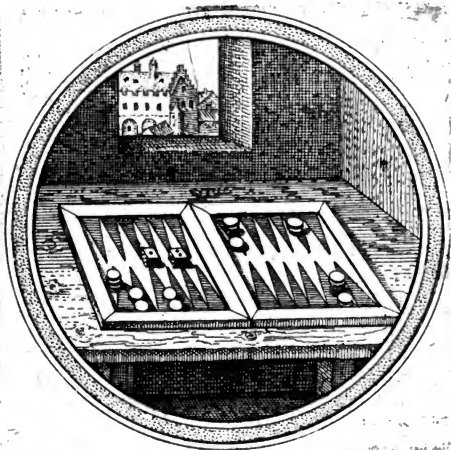
Deus enim oriantibus haud assistit, Ennius 1. 7.

At ubi vigilas ipse dii, quoque admovent manum. Stob. serm. 28.

Audiat hæc quisquis Æschyl. in Pers.

Meliora deos sedet omnia poscens *neve nihil agentis si-*
bi de cælo devolaturam in sinum victoriam censeat, multò minus ignavia Virg. 3. georg.
magna imperia contineri putet. Sed potius amplectatur hoc Sparta- Liv. lib. 7. c. 12.
norum veriverbium; dicentium: fortunam prolatâ manu esse invocan- Tac. 15. ann. c. 1.
dam, tanquam oporteat Deos tum invocari, cum quid aggressuri, acturique Plut. inist. Lacon
sumus, aliter autem nequaquam.

XX.
SI CECIDI MALE CORRI-
GAR ARTE.

La vie des mortels ressemble au jeu de dez
Nous môstrant quelquesfois une chance assez bōne
Mais se changeant soudain un triste ject nous donne:
Heureux qui range bien tant de varietez.

FRequens hæc imago apud bonos autores: *Vita res est tessera*- Stob. serm. 101.
rum alea similis. Non eadem semper cadunt, neq; vita manet eadem
species, sed variat, inquit Alexis. Accedit Socraticum illud: *Alea ludo* Id. serm. 111.
similis est vita, quidquid evenit, veluti quandam tesseram disponere oportet.
Non enim denud iacere licet, neq; tesseram aliter ponere. Quali alter ex al-
tero transcripserit, ita concinit his Comicus:

Ita vita est hominum, quasi cum ludas tesseris,

Terent. adelph.

Si illud quod est maxime opus iactu non cadit,

act. 4. sc. 7.

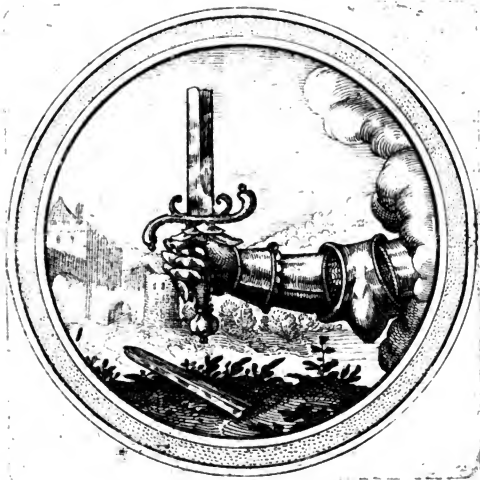
Illud quod cecidit forte, id arte ut corrigas.

Sed & Plato Plutar. de tranq.
animi.

humana vitam cum alea comparabat, in qua optimus quisq; iactus aleatori
maxime expetendus est, & utcumq; tamen ceciderit, adhibenda artificiosa cu-
ra est, ut eo, quod casus tulerit, quam rectissime utatur. Quorum tamen
ipsorum alterum in nobis situm non esse, alea videlicet iactum: alterum situm
esse, si sapientes sumus, id quod fors attulerit, a quo ut animo excipiamus, &
ut unicuiq; locum distribuamus, quo magis commodet id, quod bene ceciderit,
quoq; minus incommodet id, quod retroversum cesserit. Talis erat Alexan-
der, qui, ut magnus propter fortunam fuerit, maior certe vel ob id ipsum, Idem de fort. &
quod fortuna recte usus est, predicatur. Quare sciant homines, bono Impe-
ratori haud m- ni fortunam momenti esse, mentem rationemq; dominari. Liv. l. 22. c. 25.
Nam

Victrix fortuna sapientia, qua opus: neq; enim Musices Iuven. sat. 19.
ignari instrumenta concinnare, neq; indocti infortunia sibi accommodare pos- Stob. serm. 2.
sunt. Et hoc est, quod poetæ vocant, Fortunam virtute domare,
quæ phrasis occurrit sæpius, inprimis apud Claudian. pan. in Pro.
Probi. & Olybr. & apud Statium lib. 2. Thebaid.

PLUS NOBILIS IRÆ TRUNC-
CUS HABET.

Combien que l'ennemi en cest estat m'aüile
Si luy veux-je monstret en defendant mon rang
Du reste de ce fer, du reste de mon sang,
Qu'un homme vertueux n'est jamais inutile.

Commemorat in commentariis Sylla, cum Athenas oppugnaret, primum Plutar. in Sylla.
in murum evasisse M. Teium, ac cum hostem, qui se obiciebat ei, feri-
ret: ex violentia ictus, quem casidi inculit, ensē fregisse: non cessisse loco ta-
men, sed ibi resistisse, atq; eum retinuisse: ergo capta ex illa parte urbs est;
adco

Nunquam non potest esse virtuti locus. Et libet hęc attexere Senec. in Medea.
sapientis de sapiente verba: Vide, inquit, quā sit se contentus aliquando Senec. Ep. 9.
sui parte contentus est, si illi manū aut morbus, aut hostis, intulerit: si quis oculū
casus excusserit, reliquia illi sua satisfaciunt; & erit imminuto corpore & am-
putato tam latus, quā integro fuit. Ipse semper, inquit alibi, in actu est, tunc Id. Ep. 85.
maximus, cum illi fortuna se opposuit, per totam vitam opus eius extenditur.
Ita nulla fortuna, nulla res actus sapientis excludit. Id enim ipsum agit, quo
alia agere prohibetur. Ad utroq; casus aptus est: bonorum rector, malorum
victor. Sic, inquam, se exercuit, ut virtutem tam in secundis quam in ad-
versis exhibeat, nec materiam eius, sed ipsam intueatur. Itaq; nec paupertas
illum, nec dolor, nec quidquam aliud, quod imperitos avertit, & precipites
agit, prohibet. Tu illum premi putas malis: utitur. Non ex ebore tantum
Phidias sciebat facere simulacra: faciebat ex ere; si marmor illi, si adhuc vilio-
rem materiam obtulisses, fecisset quale ex illa fieri optimum posset. Sic sapiens
virtutem, si licebit, in divitiis explicabit, si minus, in paupertate. si poterit,
in patriā, si minus, in exilio: si poterit, imperator, si minus, miles, si pote-
rit, integer, si minus, debilis, quamcunq; fortunam acceperit, aliquid ex illa
memorable efficiet.

Le genereux Lion mesnage ainsi sa vie
Aux euidens dangers ne la va prodiguant.
Mais pourquoy monstre-il le front en reculant?
Prudence & hardiesse ensemble ainsi marie.

Leo, inquit Aristoteles, in venatu dum cernitur, nunquam fugit, aut metuit, sed etiam si venantium multitudine cedere cogitur, sensim pedatimque discedit, crebro subsistens atq; respectans. Nactus vero opaca, fugi quâ maxime potest veloci, se subtrahit, donec in aperta deveniat, tam rursus lente incedit. Quæ eadem ex hoc in sua transtulisse videtur Solinus, ac Plinius, quorum hujus en verba: Illa nobilior, inquit, animi significatio, quamlibet magnâ canum & venantium urgente vi, contemptim resistansq; cedit, in campis, & ubi spectari potest: idem, ubi virgulta silvasq; penetravit, acerrimo cursu fertur, velut abscondente turpitudinem loto. Nimirum si militiæ Romanæ Doctore credimus, est & ars quædam quæ docet, quemadmodum ab hostibus recedatur. Nam disciplina bellica & exemplorum periti nunquam maius periculum imminere testantur: qui enim ante congressum recedit ex acie, & suis fiduciam minuit, & inimicis addit audaciam. Sed & illud vitandum est, ne hostes te recedere sentiant, & statim irruant. Ab hac arte commendatur Alcidas apud poetam; his versibus:

motu Spartanus acuto

Stattius. 6. Theb.

*Mille cavet lapsas circum cava tempora mortes,
Auxilioq; pedum, sed non tamen immemor artis,
Adversus fugit, & fugiens tamen ictibus obstat.*

Quemadmodum Scythæ dicuntur, non minus fugiendo quam insequendo pugnare. Vnde & Homerus equos Æneæ laudans, ait celerrimè hinc & illinc persequi atq; fugere: Æneamq; ipsum similiter ab ipsâ metuendi scientiâ quandoq; laudavit, dixitq;, illum metuendi fugiendiq; peritum. Nec minus Socrates & πελάγῳ servavit in prælio commisso circa Delium. Confugientibus enim Atheniensibus ceteris, ipse lento passu abibat, sapè clam retrospiciens, & ulcisci cupiens, si quis ense incautos invadere tentasset. Itaque nec ego negaverim aliquando cedendum, sed sensim relato gradu, & salvis signis, salvâ militari dignitate: sanctiores tutioresq; sunt hostibus suis, qui in fidem cum armis veniunt. Hoc idemq; puto virtuti faciendum, studiosq; virtutis: si prævalebit fortuna, & præcider agendi facultatem, non statim aversus inermisque fugiat, latebras querens, quasi nullus locus sit, quo non possit fortuna persequi: sed parcius se inserat officiis, & cum dilectu inveniat aliquid, in quo utilis civitati sit.

Plato in Lach.

Laërt. in vitâ
Socratis.

Senec. c. 3. de
tranquill.

XXIII.
MELIORI PERVIA CAUSÆ.

Ce n'est au bras humain la gloire
Qui environne le vainqueur,
Mais à Dieu qui donne victoire
Non au plus fort, mais au meilleur.

F Atemur incertis exitus esse belli, matremq; communem, interim ta- Cic. 3. philip.
men id experiendog; legendog; scientes, in praeliis quibusdam raro rem Ammian. l. 17.
siccubasse iustorum, in summâ verò bellorum nunquam ad deteriora prola-
psam, nimirum

Frangit & attollit vires in milite causa,

Propert. l. 4 El. 6.

Qua nisi iusta subest excutit arma pudor.

Causa iubet superos melior sperare secundos

Quâ eadem Lucan. lib. 7.

spem successus secundi fundante respondent Atheniensibus Melij, quod Amm. d. l. 17.
ad fortunam quidem attinet, nos non inferiores futuros Deo favente confidi- Thucyd. lib. 1.
mus: quia insones vobis, haud iuste nos invadentibus, obfistimus, adde: quia

In causâ iustâ etiam parvus superet magnum.

Hac ca- Sophocl. in Oe-
dip. Colon.
Dionys. lib. 6.

dem fretus ad suos Dictator Rom. Ite, inquit, alacres omnes ad præ-
lium, spemq; bonam fortium facinorum ducem sumite, & Dictator perpe-
tuus: cum & auditu milites, inquit, accepissent & reipsa expertus essem ma-
ximas ac plurimas bellicas aut potius omnes actiones humanas feliciter ab iis
confectas, qui in consilio capiendog; agendog; iustitiam & pietatem præ aliis
observassent, nunc id & mente cum primis repero, & vos considerare iubeo.
Nam etsi tantis sumus instructi viribus, ut etiam in causâ iniquiore victoriâ
sperare nobis liceret, tamen haud paulò plus fiducia in belli causa, quam in
apparatus robore pono. Quocirca notabilis vox est Imp. Juliani: equi- Amm. Marc. l. 23.
tati semper solere iungi victoriam. Id quod graphicè suis probat & ex-
probrat ominabundus Hanno: Tarento tum, inquit, in Italiâ non ab-
stinueramus, ex fœdere, sicut nunc Saguntum non abstinemus, vicerunt ergo Dii Liv. l. 21. c. 10.
hominesq; & id de quo verbis ambigebatur uter populus fœdus rupisset, even-
tus belli, velut aquas iudex, unde ius stabat, ei victoriam dedit.

Hinc secula discant,

Indomitum nihil esse pio, tutumque nocenti,

Claudian. 4.
conf. Honor.

Non dabitis murum sceleri, qui vindicat, ibit.

Omnia subsident meliori pervia causa.

Itaque victoriæ

cupidis Deo simul & iustitiâ nihil maius existat, absq; hac enim nihil com- Nou. 164. in pr.
modè geri potest:

Nitidis quisquis hanc sensibus hausit,

Irruet intrepidus flammis, hiberna secabit

Claud. in conf.
Manlii.

Æquora, confertos hostes superabit inermis.

Huic fundit ab antris

Æolus armatas hyemes, huic militat æther

Id. in 3. conf.
Hon.

Et coniurati veniunt ad classica venti.

XXIV.
DEUS NOBIS HÆC OTIA
FECIT.

Loüons nostre bon Dieu & nostre sage Prince
De ce calme tant doux d'une agreable paix
Et prions ardamment que durant à iamais
Sur nous ne puisse rien de l'ennemi la pince.

Pacem omnium confessione summum bonum esse constat. Sicut enim ho- Thucyd. lib. 4.
mines qui in perturbatis fluctuantibusq; rebus versantur, parum aut ni- Dio Cass. lib. 32.
hil potius ab iis differunt, qui tempestate iactantur; eodem enim modo susq;
deg; & in omnes partes abripiuntur, ac si quid vel minimum sefellerit, prorsus
submerguntur: ita è diverso, non alia facies est quieti moderatig; imperii, Senec. 1. clem. 7.
quam sereni cæli & nitentis; quamq;

Maris est olim, cum ibi halcedo pullos educat suos.

Plaut. poen. 1. 2.

Tum via tuta maris, ventos custodit & arcet

Ovid. lib. 11. met.

Æolus egressu, prestatq; nepotibus aquor.

Nimirum

ante brumam septem diebus totidemq; postea: unde nomen hi dies traxere, Plin. l. 2. c. 47.
& nautis sunt noti, nam in his tempestatem non metunt. Vocantur au- Id. l. 10. c. 32.
tem Halcyonii, & simpliciter apud Plaut. Alcedonia, referunturque Ærolog. Cassin.
proverbialiter ad illos, qui securam agentes & pacatam viram, in
tranquillitate degunt; quam his verbis invocat Poëta græcus:

O dulcis tranquillitas urbes magnificans,

Pind. pyth. od. 8.

Filia iustitia, tenens claves consiliorum & bellorum.

Atque hæc individua bona, pax & libertas, tam omnium tota quam su- Senec. Ep. 73.
gulorum sunt, sed tot tantig; muneribus ac bonis, qua dii largiuntur, non Plut. lib. de
licet nec frui nec uti rectè, si desit lex, iustitia & princeps. Sic ergo quiet doctr. princ.
suavissima populi & tranquilla dispositio regionum, præconium probatur esse Cassiod. lib. 5.
regnantium. Cogitat itaq; sapiens, per quem sibi horum ususfructus contin- Var. Ep. 39.
gat, per quem non ad arma illum, nec ad servandas vigilias, nec ad tuenda Senec. d. Ep. 73.
mœnia, & multiplex belli tributum, publica necessitas vocet, agitq; guberna-
tori suo gratias. Constat multum se debere ei, cuius administratione ac
Providentiâ contingit illi pingue otium, & arbitrium sui temporis, & imper-
surbata publicis occupationibus quies.

XXV.
NON LÆTATA DIU SPES
IMPROBA.

Ce moucheron pensant tantost auoir victoire
Sur ce Lion s'estoit mesconté lourdement,
Car triomphant trop tost honteux luy mesme pend
A ce foible filet, detestant vaine gloire.

Egregius est apologus Leonis & culicis. Hic postquam se suas-
 que laudes diu deprædicasset, illius elevarset, quid verbis opus
 est, inquit? pugnam incamus: atque in leonem impetum fecit, oculos aliasq;
 omnes capitis partes pilis carentes appetens; irascebaturq; Leo. Culex interim
 maiorem ex illius ira voluptatem capiens, ipsa etiam labra invadebat, atq; il-
 le quidem, ad partem dolentem sese incurvans, declinabat: hic verò luctatoris
 vice, contracto corpore, per medios leonis dentes, os etiam clausum transiens,
 elabebatur. Itaq; inani pugna fatigatus, iraq; devictus Leo quieverat: circueun-
 s; culex (incredibili quadam recordia; ex Floio hæc infero; quasi vicisset, qui lib. 6. c. 10.
 evaserat) victoria signum cecinit. Inde cum insolentia elatus ampliore gyro
 volatum produceret, in aranei telam improvisè incidit, suamq; ipsius demen-
 tiam detestatus, me miserum, inquit, qui Leonem provocare ausus, tenuem
 aranea telam evadere non possum. Tangit illos affabulatio, qui cum in
 eo sint, ut ingentium victoriarum imaginatione de præstantioribus
 triumphosque qui diutius perire possunt, quam ipsi vincere, tantum non Senec. sua f. r.
 triumphos jam sperent ac sperent, interim ab invalidissimo quoque
 nullo planè negotio ignominiosè conficiantur: in quos illud qua-
 drabit: priusquam viceris, & facis & canis de te ipso Encomium.

Achil. Tatius
lib. 2.

Plato in Lyfide.

Claud. bell. Get.

Sed caret eventu nimius furor: improba nunquam

Spes letata diu.

Exemplo sunt Galli Senones, quos
 cum iam obsidio suo Capitolium fatigasset, mille pondo auri recessum suum
 venditantes, idq; ipsum per insolentiam, cum ad iniqua pondera addito adhuc Flor. l. 1. c. 13.
 gladio superbè, vè victis, increparent, subito aggressus à tergo Camillus cecidi-
 dit. Nec me contineo quin huc traducam verba Quintiliani, li. l. 12. Inst. or. c. 1.
 cet paulum alieniora, & ad militiam togatam pertinentia: Malis ho-
 minibus, inquit, ex contentu opinionis & ignorantia recti nonnunquam ex-
 cidit ipsa simulatio: inde immodestè proponunt, sine pudore affirmant, sequi-
 tur in his, quæ certum est, effici non posse, deformis pertinacia, & irritus la-
 bor. Nam sicut in vitâ, ita in causis quoq; spes improbas habent. Frequenter
 autem accidit, ut his etiam vera dicentibus, fides desit, videaturq; talis advo-
 catus mala causæ argumentum.

XXVI.
UT LAPSU GRAVIORE
RUAT.

Veux tu sçauoir au vray, que c'est de dignité
Contemple quant & moy la vaine conuoitise
De ce sot animant, & puis oy sa deuise,
De plus haut tombera qui plus haut est monté.

TEstudines à se comprehensas ex alto deficientes aquile ad saxa allidunt, Ælian. l. 7. Var. c. 16. Plin. lib. 10. c. 3.
 & ita ex contritis earum testis extractam carnem exedunt, qua fors in-
 teremur poetam *Æschylum*. Historia nota est, nec ignota item trita illa
Æsopi fabula, numero 61. quam optimè *μυθολογία* versus illi
Claudianei:

Iam non ad culmina rerum

*Claud. lib. 1. in
Ruffin.*

Iniustos crevisse queror, tolluntur in altum,

Vt lapsu graviore ruant.

Cujus rei documentum no-
 bis luculentissimum esse potest *Cæpio Crispinus*: Is enim *egens*, Tac. l. ann. c. 74.
ignotus, inquit, dum occultis libellis *savitia principis adrexit*, mox clarissimo cuiq;
 periculum facepsit, potentiam apud unum, odium apud omnes adeptus, dedit
 exemplum, quod secuti ex pauperibus divites, ex contemptis metuendi, perni-
 ciam aliis ac postremum sibi invenère. Simile quid ad *M. Attilium An-*
nibal refert: non statuendo tandem, inquit, felicitati modum, nec cohiben- Liv. lib. 30. c. 30.
 do efferentem se fortunam, quando altius elatus erat, tanto sedius corrui-
 itaque in genere accommodari huc poterit illud *Tragici*:

quidquid in altum

Senec. Agam.

Fortuna tulit ruitura levat.

cique subjungi sequentia
 ex disertissimo *Patrum*: *Ægyptios, & Persas, & Græcos, & Assyrios* Lactant. c. 15. de
vita beat.
proditum est, regimen habuisse terrarum, quibus omnibus destructis, ad Ro-
manos quoq; rerum summa pervenit: qui, quanto ceteris omnibus regnis anti-
stant, tanto maiore decident lapsu, quia plus habent ponderis ad ruinam, qua
ceteris sunt altiora. quod etsi saepe dictum est, dicendum tamen est sapius: Cic. 3. offic.
Senec. Ep. 17.
quia nunquam nimis dicitur, quod nunquam satis discitur.

XXVII.
MELIUS SI SINGULA.

Poil à poil tire vne main lasche
Toute la quèue d'un poulain
Qu'entiere vn bras nerueux n'arrache
Peu à peu fait en fin grand gain.

Contra duos ne Hercules quidem dicitur suffecisse. Itaque prudens dux Plato in Phœd.
 nunquam eodem tempore plures hostes habeat : quam cau-
 sam factæ cum Mithridate pacis Sylla allegavit, non potuisse Eimbria se Plutar. in Sylla.
 simul & Mithridati, si coissent ambo in se, subsistere. Pompeius, ubi novis
 motibus ardere Asiam videbat, aliosq; ex aliis prodire reges, nihil cunctandum
 ratus, priusquam inter se gentium robora coirent, transit Euphratem, eun-
 demq; regem fugientem uno prælio confecit. Unus exercitus in propinquo est, Flor. lib. 3. c. 9.
 inquit L. Martius ad Milites suos, duo haud procul absunt, nunc adgre-
 dientibus par aliqua opportunitas est; si diem proferimus, periculum est, ne Liv. l. 25. c. 38.
 omnes duces omnesq; copia conveniant, tres deinde duces tres exercitus sustinebi-
 mus: ut dividendo copias, perire duces nostri, ita separatim ac divisi opprimi
 possunt hostes. Videamus etiam Philippum Macedonem : is principio Iustin. lib. 7.
 regni, cum bella veluti conspiratione quadam ad opprimendam Macedoniam
 multarum gentium ex diversis locis uno tempore confluebant, quoniam omni-
 bus par esse non poterat, dispensanda ratus alia interpositâ pacione componit,
 alia redimit, facilimis quibusq; aggressus : quorum victoriis & militum trepidos
 animos firmaret, & contemptum sibi hostium demeret. Adcò multa qua si- Plutarch. Sertor.
 mul opprimi nequeunt, atteri paulatim docuit hoc icone Sertorius, qui,
 cum Lusitanos oratione flectere non posset, ne cum Romanis universâ acie con- Val. Max. l. 7. c. 3.
 fligere vellent, duos in conspectu eorum constituit equos, alterum validissimum,
 alterum infirmisimum, ac deinde validi caudam ab imbecillo sene paulatim
 carpi, infirmi à iuvene universam convelli iussit. Sed dum adolescentis dextra
 irritò se labore fatigat, senio confecta manus ministerium excuta est : tunc
 barbara concioni subiecit, consimilem esse Romanorum exercitum, cuius par-
 tes aliquis aggrediens opprimere possit, universum conatus prosternere, celerius
 tradiderit victoriam quam occupaverit.

XXVIII.
JAM PROXIMUS ARDET.

Lors que tu vois le feu au prochain voisinage
Oïsf le regardant tes mains au sein ne tiens
Le mal en veut à toy, le danger t'appartient:
Accours donc en commun à ce commun dommage.

Quilibet eum, qui prepotens est, non solum contra se venientem propulsa- Thucyd. lib. 6.
re solet: sed etiam antevertere, ne contra se aliquando veniat, ait Al-
cibiades: id quod ita effert Horatius:

Ecquid

lib. 1. Ep. 12.

Ad te post paulo ventura pericula sentis?

Nam tua res agitur paries cum proximus ardet,

Et neglecta solent incendia sumere vires.

Cum Hannibal

—Romam comprehendere bello quæreret, in causam belli Saguntinos ag-
gressus est, itaque horum Legatus Romanis ita vaticinatur:

Spumens hic, medio qui surgit ab aquore, fluctus,

Sil. Ital. lib. 1.

Si prohibere piget, vestras effringet in urbes.

An tanti pretium motus ruptiq; per enses

Fœderis hoc inveni, iurata in bella ruenti,

Creditis, ut statuat superatâ iura Saguntho?

Ocyus ite viri, & nascentem extinguite flammam,

Ne sera redeant post aucta pericula cura.

Cum Philippus

diu dissimulatum bellum Atheniensibus inferret, Thebani se iungere, ne victis Iustin. lib. 9.

metuentes Atheniensibus, veluti vicinum incendium belli ad se transfiret. Factâ

igitur inter duas paulo ante infestissimas civitates societate, legationibus Gra-

ciam fatigant, communem hostem putant communibus viribus summovendû:

neq; enim cessaturum Philippum, si prosperè prima successerint, nisi omnem

Graciam domuerit. Hac eadem ratione moti Capenates atque Falisci,

duo Etrurie populi, quia proximi regione erant, devictis Veis bello quoq; Ro- Liv. lib. 5. c. 9.

mano se proximos fore credentes, cum exercitibus nec ordinatè ad Veios accessê-

re. Quid Campani? Pugnâvimus, inquit, verbo pro Sidicinis, re pro Id. lib. 7. c. 30.

nobis, cum videremus finitimum populum nefario latrocinio Samnitium peri:

& ubi conflagrassent Sidicini, ad nos traieciturum illud incendium esse.

PEREUNT NULLO DIS-
CRIMINE.

Ce Loup degaſte-parc tue tout ſans diſcrime
Ne te fie au Tiran, ſon flatter eſt changé
En moins d'un tourne main, apres m'auoir mangé
De meſme il te fera ta faute aidant ſon crime.

Cum incurfione hoftili civitas aliqua poffeffa eft, omnes fimul captivitas
vafat, Cypri. ferm. 4.
de mortalit.

arma non fervant modum,

Senec. Herc. fur.

Nec temperari facile nec reprimi poteft

Stricti enfis ira, Nec fubfiftit unquam laffa crudelitas, im- Senec. Ep. 95.
manium ferarum modò, qua plus, quam exigit fames, mordent. Id quod
inprimis de Lupo Philofophus atque adèd proverbialis experientia fir- Ariſt. p. hiſt.
an c. 5.
mat: ac talis fuit L. Sylla, cui occidendi finem fecit ſola inopia hoſtium: Senec. 1. clem. 12.
quamvis, quo ad cæteros quoque, ita ferre naturam dicant legati
Armeniorum, ut omnis victor inexasiabili rerum ſecundarum defiderio Dio Caſſ. lib. 37.
effertur, neq, finem ullum cupiditati ſtatuat. Quare neutiquam fiden-
dum feralibus hoſtium blanditiis, quorum amicitia ſemper ſapit
illud Cyclopicum:

Vtin ego extremum edam poſt ſuos ſocios,

Homer.
ad ver. 1.

Ceteros quidem prius, hoc tibi hoſpitale munus erit.

Scythæ quo tempore Europæ imperium appetebant, inſenſi quidem erant Græciſ Iſocrat. pancg.
univerſis, ſed privatim Athenienſes accuſabant. Exiſtimabant enim, eâ ſe ra-
tione unam duntaxat urbem adverſariam habituros, & univerſarum ſimul
potituros. Sic Cato M. Carthaginienſes benè ſenſit præludia belli Rom. Plut. Cat. Mai.
agitare bellum Numidicum, pacem & fœdus prætexentes belli mora, dum op-
portunitatem expectant. Sic Herraocrates Camarinæis; hoſtes, inquit,
adimadvertamus, ad hanc artem animos appellere, ut alios quidem de nobis Thucyd. lib. 6.
oratione ſua diſſociant, alios verò, ſpe ſue ſocietatis oblata, ad mutuum bellum
concitant, alios verò, prout poſſunt, ſingulis aliquid blandi dicentes, detri-
mento afficiant. Precamur verò ſimul, & teſtificamur, ſi Athenienſes nos ſub-
eſſerint, veſtris quidem conſiliis, culpæq, victores evaſuros, ſed ſuo ipſorum no-
mini honorem habituros, & pro victoriæ præmio nullum alium, quam illum
ipſum, qui victoriâ ipſis ſubminiſtrarit, accepturos. Annotemus etiam Dio Caſſ. lib. 40.
heic Antonii de Cæſare verba: Quid enim ſibi vult, inquit, qui cum
arma contra omnes nos ferat, in decreto tamen aius ſe bellum facere, aliis non
facere aſſerit? non proſectò, non eo animo, quod diſcrimen aliquod inter nos
ſtatuat, aut ſi vicerit, diverſis alios atq, alios modis tractare ſtatuerit, ſed ut
ſeditionem inter nos miſceat, invicemq, commiſſos, infirmiores reddat. In
ſummâ Tutiffimus eſt qui minimum gratificatur hoſtibus.

XXX.
A SE CONFRINGITUR IPSA.

Tout Royaume & estat bandé contre soymesme
Au vif nous est depeint par cest arbre brisé
De ses propres rameaux; ainsi mal aduisè
Soymesme combatant s'abbat aussi soymesme.

Quod Pericles olim de Bæotis schemate dixit: *similes esse illicibus*, Illices enim à se contundi, & Bæotos inter se pugnare: id verò apertius enuntians Democritus, seditionem intestinam utriusq; nocere dicebat: etenim cum victoribus tum victis perniciem esse aequalem, unde Vates hæc

Arist. lib. 3.
Rhet. c. 4.

Bella nullos habitura triumphos indigerat: id quod suo tandē damno didicerunt Othoniani & Vitelliani tum cum pace facti victi victoresq; in lacrimas effusi, sortem civilium armorum miserā latitiā detestantes, iūdum tentoriis alii fratrum, alii propinquorum vulnera forebāt, nec quisquam aded mali expers, ut non aliquam mortem mæreret. Ita ubi cives seditiones movere inceperunt, vimq; vi ulcisci student, neq; aequitate humanitateve vindictam, sed cupiditate armorumq; licentiā, metiuntur, necessariū calamitates quasi orbe quodam semper revolvuntur, continentiq; successione mala malis redduntur. Res enim secunda in libidinem mortalibus exundant, ut nullum cupiditatibus modum statuunt, contrā calamitatibus pressos ira maiorum exagitat, ut cum non confestim perierint, ulcisci eos à quibus afflictī sunt concupiscant, donec animum suum exsatiēt. Reliqua multitudo etsi nullam rerum societatem cum his contraxerit, tamen oppressorum misericordiā, metuq; eiusdem sortis, odioq; eius, qua prevaluit, ac spe eiusdem licentiæ adipiscenda, miseris opitulatur. Ita fit, ut ii quoq; cives, qui neutram partem ante sequebantur, in seditionis partem ipsi quoq; alliciantur, aliq; subinde alii sub specie ultionis, (quam semper ii qui oppressi sunt exigunt) in vindicandis iniuriis succedant, idq; malum quasi legitimum iam in orbem recurrat, quibus vicibus cum alii alias privati pereant, ipsam interim rempubl. omnes ex aquo pessundant.

Lucan. l. 1. phars.

Tac. 2. hist. 46.

Dio Cass. l. 44.

XXXI.
QUIN IRAS VERTAMUS
IN ILLUM.

Quittez soldats Chrestiens ces civiles vacarmes,
A l'ennemi commun courez courez trestous
Ces dogues imitans qui ayant veu le loup
Ensemble ralliez tournent sur luy leurs armes.

CVM Daci, Geta, cateriq; Germania magna populi, Romanos dissi-
 dentes armis adoriri pararent: unus ducum ab Aventino (neque n. me
 lib. 1. annal.
 pudet in re non novâ novi auctoris) Scorio nominatus, duos canes in
 conspectu popularium commisit, hiq; acerrimè inter se pugnantibus, lupum o-
 stendit: quem protinus canes, omisâ inter se rixâ, agressi sunt. Ita gens bar-
 Val. Max. l. 7 c. 3.
 bara, & aspera, & regi difficilis, in exitum suum ruens, quam utilitatem
 auribus respuerat, oculis perdidit. Nempe verebatur dux astutissimus,
 ne Romanis bellum externum concordiam pareret, irasq; civiles in exitum ho-
 Tacit. 5. hist. 12.
 stibus verterent, id quod sæpe factum est, & adhuc faciendum sibi
 Id. l. 1. ann. c. 43.
 putent omnes populi ac milites, non hoc solum spectaculo docti
 Tac. Agr. c. 29.
 commune periculum nonnisi concordia propulsandum sed & imitatione le-
 gionum Germanici, qui hoste propinquante advenisse ad Vicefinanos, Id. 1. ann. 71.
 voce magnâ, hoc illud tempus obliteranda seditionis, clamitabat, pergerent,
 properarent culpam in decus vertere; certè verterunt, & unâ hostes in fu-
 gam. Audiamus & Alexandri militem, de se suisque commilitoni-
 bus loquentem: quorum impetum & affectûs signum tubâ datum fi-
 niebat: in suos ordines, inquit ille, quicq; currimus, & quidquid irarum
 Curtius lib. 7.
 in tabernaculo conceptum est, in hostium effunditur capita. Adducendæ
 forent & L. Syllæ legiones, quas ille perniciosâ seditione furentes,
 sublato ad arma vocantium clamore, tanquam hostibus ingruenti-
 bus divertit: sed ad alia nos ipsos ordo divertit Emblematum.
 Nequeo tamen omittere quod de vetustioribus Romanis ætati suæ
 ad æmulandum proponens historicus inquit: lurgia, discordias, iras, si-
 Salust. Catil.
 multates, non nisi cum hostibus exercebant: cives cum civibus de virtute cer-
 sabant.

XXXII.
OPPORTUNE.

Entendez à cecy ô race de Cadmée
Qui acharnez au sang de vos propres gemeaux
Donnez à l'estranger les glaiues & cousteaux
Qui de vostre debat erige son trophée.

G Rues pugnant inter se tam vehementer , ut dimicantes capiantur , ho- Arist. 6. hist. an. 12.
 minem enim expectare potius , quam pugnâ desistere patiuntur. Et hic
 est fructus intestinæ discordiæ , cuius rei exempla sunt passim in
 promptu. Gracia civitates , ait Trogi abbreviator , dum imperare sin- Iustia. pr. lib. 2.
 gula cupiunt , imperium omnes perdiderunt , quippe in mutuam exitium sine
 modo ruentes , ab omnibus victa periere , quid singula amitterent , nonnisi op-
 pressa senserunt. Siquidem Philippus rex Macedonia , veluti è speculâ quadam ,
 libertati omnium insidiatus , dum contentiones civitatum alit , auxilium infe-
 rioribus ferendo , victos pariter victoresq; subire regiam servitutem coëgit ,
 quem eundem , cum fratres duo , reges Thracia , de regni terminis ambi- Ibid.
 gentes , invicemq; metuentes ne alterius viribus accederet , disceptationum
 suarum iudicem eligerent , ille ad iudicium , velut ad bellum , inopinantibus
 fratribus , instructo exercitu superveniens , regno utrumq; spoliavit. De Se-
 leucensibus Annales : quoties , inquiunt , concordēs agunt , spernitur Par- Tac. 6. ann. 42.
 thus , ubi dissensere , dum sibi quisq; contra amulos subsidium vocant , accitus
 in partem , adversum omnes valet. A germanis inde otium , referunt ii- Id. Germ. c. 37.
 dem , donec occasione discordia nostra , & civilium armorum , expugnatis le- Liv. l. 2. c. 44.
 gionum hibernis , etiam Gallias affectare. Itaque cum Romæ domesti- Veget. 3. c. 10.
 ca seditio glisceret , opportunè arma sumebat Hetruria tota , quod in
 spem ventum erat , discordiâ intestinâ dissolvi rem Romanam posse , principesq;
 in omnium Hetruria populorum consiliis fremebant : eternas opes esse Romanas ,
 nisi inter semetipsos seditionibus savian , id unum venenum , eam labem civi-
 tatibus opulentis repertam , ut magna imperia mortalia essent . Quare inter Tac. 2. hist. 69.
 hostes discordiarum serere causas , sapientis est ducis , opinione Vegetii ,
 Nulla enim , (addit ipse) quamvis minima natio , potest ab adversariis per-
 deleri , nisi propriis simultatibus seipsa consumpserit . Nam civile odium ad ini-
 micorum perniciem praeceptum est , ad utilitatem suae defensionis incautum . Quip-
 pe principium interno simul externoq; bello parantibus satis , & conversis ad Id. 1. hist. 79.
 civile bellum animis , externa sine curâ habentur .

XXXIII.
REDDIT CONIUNCTIO
TUTOS.

**Vous semble-il pas voyr un guerrier bataillon
Rangé contre l'effort des troupes ennemies
Ce sont foibles oisons: mais les forces unies
Contre un fier ennemi souuent ont tenu bon.**

Tertii generis aquilam *Morphnon* vocat naturæ consultus, aliqui Plin. l. 10. c. 9.
& *Plancum*, & *anatariam*, eò quod vivens circa stagna, aquaticas
aves appetat, mergentes se subinde, donec sopitas lassatasq; rapiat. Hæc causa
gregatum avibus natandi, quia plures simul non infestantur, resperfu pinna-
rum hostem obœcantes: egregio concordiaæ symbolo: cujus unius me- Stob. secm. 41.
rito, cum aliàs magna facinora, tum à civitatibus bella conspici possunt: secus
haudquaquam. Sicut enim

Vtilis est coniuncta virtus, virorum etiam valde timidorum Homer. Iliad. 7.
Ita vel fortissimi, dum singuli pugnant, universi vincuntur. Cuius rei Tacit. Agr. c. 12.
documentum esse potest Vitellius. Nam cum transgredi Apenninum,
integro exercitus sui robore, & fessos hieme atq; inopia hostes aggredi in aper- Id. 3. Hist. c. 56.
to foret; dum dispergit vires, acerrimum militem & usq; in extrema obstina-
tum, trucidandum capiendumq; tradidit, quare merito quis laudaverit
prudentissimum Callicratidæ consilium; iurantis, se, cum primum Plut. apoph. Lac.
Spartam revenisset, omnia facturum, ut *Græcos* reconciliaret, quod *Barbaris*
sint formidolosiores, nempe cōspiciebat vir amantissimus patriæ, consen- Id. ib. de garru-
litate.
sionem eorum potentem & invictam fore: dissensionem verò imbecilem & ca-
ducam. His si paria fecissent *Romani*, non audissent illud à popu-
lari suo dicente, *Videmini intenta mala, quasi fulmen, opare se quisq;*
ne attingat, sed prohibere ne conari quidem. Mihi verò tandem heic ob-
iiciat aliquis ineptè fastidiosus: quousq; eadem: responde. Respondeo;
ego dicere debeo quousq; eadem peccabitur. Sallust. orat.
Phuippi.
Senec. Ep. 29.

XXXIV.
SIC PERGIMUS AMBÆ.

Vous qui en mesme estat tirez à mesme roue
Comprenez bien cecy: aux communs accidens
L'un à l'autre cede; d'estriuer il n'est temps,
Craignant que de vous tous fortune ne se joue,

Solertiam caprarum Mutianus visam sibi prodidit in ponte pratenui, duabus obvis è diverso: cum circumactum angustia non caperent, nec reciprocationem longitudo, in exilitate cæcâ, torrente rapido minaciter subterfluente, alteram decubuisse, atq; ita alteram proculcata supergressam. Ad hoc exemplum nunquam oportet eos privatis odiis disfidere, qui publicè summâ iuncti sunt potestate, sed positis odiis in medium consulere, prava certamina communi utilitate abolendo. Etenim miserrima est omnino ambitio honorumq; contentio. De quâ præclare apud Platonem est: similiter facere eos, qui inter se contenderent, uter potius Rempubl. administraret, ut si nauta certarent, quis eorû potissimum gubernaret. Idemq; præcepit, ut eos adversarios existimemus, qui arma contrâ ferant, non eos, qui suo iudicio tueri Remp. velint. Quòd ijs maxime dictum, qui societatem magistratus tanquam inimicitiarum atq; dissidii causas avertantur, quibus id eveniat necesse est, ut unum è tribus malis effugere nequeant: aut enim collegam parem sibi aut meliorem aut inferiorem existimabunt. Si parem, per factionem dissentire ab eo incipient, ne cedere videantur: si præstantiorem, invidia & livore flagrabunt, si inferiorem, contemnent: quandoquidem diversâ omnino ratione præstantioribus morem gerere, inferiores ornare, paribus honorem habere deberent. Honos verò magistratibus ille imprimis habendus est concordia atq; consensu collegarum, quo nil firmitus ad remp. tuendam, cui meritò gratulandum, si tales viros in magistratu habeat, tam concordibus iunctos animis, parère atq; imperare iuxta paratos, laudemq; conferentes potius in medium, quam ex communi ad se trahentes, quales fuere collega Camilli, fatentes, regimen omnium rerum, ubi quid bellici terroris ingruat, in viro uno esse, sibiq; destinatum in animo esse, Camillo submittere imperium: nec quidquam de maiestate sua detractum credere, quod maiestati eius viri concessissent: sciebant enim, quas rerum acerbitates iam conclamatas, & perditas, concordia vicissim sibi cedentium principum meliorem revocavit in statum. Adcò decet omnia honesta loca ducere, quibus Remp. defensori sitis. Ita cum ante pugnam Platæensem Tegeate de loco in acie ambigerent cum Atheniensibus: Aristides, Tegeatis inquit, ut de claritate & virtute reclamemus præsens non permittit tempus, apud vos vero Græcos dicimus, loco neq; adimi neq; conferri virtutem. Quem vos ordinem nobis assignabitis, eum dabimus operam ut orneamus atq; tueamur: neq; enim, ut tumultuemur contrâ scios, assamur. verum ut cum hostibus dimicemus, neq; ut patres nostros laudibus feramus, sed quo nosmetipsos præstamus Græcia viros fortes. Siquidem præsens Mars declarabit, quanti quaq; civitas & dux & privatus sit apud Græcos æstimandus.

Plin. lib. 8. hist. cap. 50.

Val. Max. lib. 4. cap. 2.

T. c. 2. hist. 5. Cic. 1. offic.

Plut. Politic.

Id. paulò ante.

Liv. 1. 10. c. 22.

Id. lib. 6. c. 6.

ibid.

Iul'ia apud Martell. lib. 20.

Liv. lib. 42. c. 34.

Plutar: Aristide.

Ovid l. 2. met.
in ff.

XXXV.
NON BENE CONVENIUNT.

Ces deux grondans mastins nous montrent qu'au
Royaume
Plus de foy ni reluit ni de communauté
Car à confesser vray, ceste externe beauté
De la foy qui s'y voit, n'est qu'un hideux fantôme.

Quando unquam regni societas aut cum fide cepit, aut sine cruore defuit? sic Thebanorum germanitas rupta & permanens rōgis disidentibus etiam in morte discordia, & Romanos geminos unum non capit regnum, quos unum uterī cepit hospitium. Pompeius & Caesar affines fuerunt, nec tamen necessitudinis fœdus in amulā potestate tenuerunt. Vsq; aded insociabile undiquaq; est imperium, diffidentiaq; & malevolentia plenum: Et oraculi vox est, non poëtæ:

Cypri. tit. 4. de
Idolor. vanit.

Plut. in Demetr.

Dum terra fretum, terramq; levabit
Aer, & longi volvent Titana labores,
Noxq; diem cælo totidem per signa sequetur,
Nulla fides regni sociis, omniūq; potestas

Lucan. l. i. phars.

Impatiens consortis erit.

Etenim nullum animal alteri ita

Arrian. lib. 2. in
Epist. c. 22.

conciliatum est, ut sua utilitati, cui quidquid ob stare videtur, siue frater sit, siue pater, siue filius, siue amasius, siue amator, odit, averfatur, execratur. Ita enim naturā comparatum est, ut nihil perinde amet, atq; utilitatem suam: hac frater est, & cognatus, & patria, & Deus. Sic inter canes cibi nulla est Societas, ut persæpe de osse inter se sic lacerent, ac distrahant, quemadmodum de Helenâ Paris & Menelaus. Non aliquando vidisti ablandientes invicem, & inter se colludentes, ut dicas nihil illis esse amantius? Sed ut videas quis iste sit amor, carnem illis obiicito, cognosces. Eteocles & Polynices nonne eadem matre, eodemq; patre, nati erant? non unâ educati, coniuncti? non compotarant? non unâ dormierant sæpe? non inter se deosculati erant? Aded ut dubio procul, si quis eos vidisset, portenta philosophorum, qua de amicitia dixerunt, derisisset. Tamen, cum imperium, tanquam caro, in medium incidisset, vide quid dicant.

Ælian. lib. 7. de
animal. c. 19.

Arrian. Ibid.

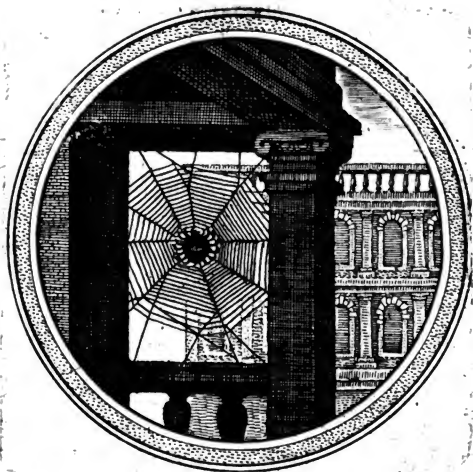
XXXVI.
UNICUS.

Ce grand monde qui n'a qu'un Soleil pour chandelle
Qu'un ame ce petit, tesmoigne euidemment,
Qu'en matiere d'estat n'y a gouvernement,
Que celuy que de nom Monarchie on appelle.

Natura commenta est regem. Rex unus est apibus, & dux unus in gre- Senec. 1. cle 19.
 gibus, & in armentis rector unus. Ita Alexander Dario, volenti Cypr. tr. 4. de
 Asiam ex æquo dividere, respondit: neq; terram duos soles, neq; Asiam idol. vamt.
 duos reges tolerare: cui consonant illa Lydi cuiusdam, Cræso, fratrem Plut. Apoph.
 in imperii consortium assument, dicta: Omnium, inquit, in terra Stob. serm. 45.
 bonorum, o Rex, author est Sol, neq; quidquam extaret in terrâ Sole non il-
 lustrante. At si gemini soles forent, periculum immineret, ne omnia conflagrantia pessum irent. Ita & regem unum quidem accipiunt Lydi, & servato-
 rem esse credunt: duos verò simul tolerare non possent. Monarchiam igitur & Ifoct. in Nicocl.
 iucundiores esse, & leniorem, & equiorem, etsi pluribus ostendi posset: ex his
 tamen etiam facile intelligi potest, quod facilius est, unum amare, quam Plin. paneg.
 multos, adeoque unius viri iudicio & voluntati satisfacere, quam id dare Ifoct. d. 1.
 operam, ut multis & variis ingeniis placeas. Ad hac Democratici, & Oli-
 garchici, ambiciosi inter se dissensionibus reip. nocent: Monarche verò, ut qui
 neminem habeant, cui inuideant, de rebus omnibus id statuunt, quod utilis-
 simum est. Illi præterea, dum alii alios intruuntur, multa negligunt, hi verò,
 cum sciant à se omnia perfici oportere, diligenter de singulis cogitant, noctu &
 interdum negotiis intenti, nullas occasiones negligunt, Et quod omnium maxi-
 mum est, alteri republ. ut suam, alteri ut alienam, curant. Facilius etiam Dio Cass. l. 44.
 unus quispiam vir bonus, quam multi, reperitur, quando virtuosos esse mul-
 tos, consentaneum non est. Sed & fidem facere possunt res gesta Græcorum,
 barbarorum, & ipsorum etiam Roman. semper & præstantiora longè, & plu-
 ra sub regibus, quam sub populari gubernatione cives beneficia adeptos fuisse;
 longèq; minus rerum adversarum sub unius, quam sub multitudinis impe-
 rio sustinuisse. Quantum ad bellica, sententiam audiamus Græci ex-
 ercitus, existimantis: si ducem unum crearent, rectius ei die ac noctu pa- Xenoph. li. 6.
 riturum exercitum, quam si multi cum imperio præessent: quod si quid esse clam ἀναβατ.
 oporteret, eadem ratione facilius occultatum iri, ac si quid avertendum esset,
 minus occasiones negligi, nec enim hoc pacto requiri colloquia mutua, sed quod
 unus decrevisset, perfici: apud Romanos certè, duces tres, profecti Veios, Liv. lib. 4. c. 37.
 documento fuisse, quam plurimum imperium bello inutile esset: dum tendendo
 ad sua quisq; consilia, cum aliud alii videretur, aperuerunt ad occasionem lo-
 cum hosti. Manet ergo Senatorium illud axioma: Vnum corpus unius Tacit. 1. ann. 12.
 animo regendum esse.

XXXVII.
IN CENTRO.

Vn Monarque prudent doit imiter l'araigne
Se tenir sur sa terre en gardant le milieu
Pour pouuoir d'autant mieux secourir chaque lieu
Le vil hoste des Rois ce bel art leur enseigne.

A Raneam Rex sapientissimus inter quatuor minima terra annu- Prov. 10. v. 14.
 rat, sed quæ sapientiora sapientibus: addit enim, eam quasi mani- 1b. v. 18.
 bus operari, & esse in palatiis regum. Quod nullo alio sine natura pro-
 duxisse videtur, quam ut exemplar hoc magnis regibus ingens esset. Est Senec. l. cle. 19.
 enim illi mos exerce se in parvis, & ingentium rerum documenta minima a-
 gere. Quapropter quæso, ne hæc legentes, quoniam ex his spernunt multa, et- Plin. lib. 11. c. 2.
 iam relata fastidio damnent, cum in contemplatione natura nihil possit videri
 supervacuum. De isthoc itaque inspecto Naturæ Duumviri sic scribunt:
 Ad medium centri sedentes, insidias prada sua tendunt. Alcer, licet, inquit, Ælian. l. 6. c. 57.
 extremâ hereat plagâ, semper in medium currit; quia sic maximè totum con- de anim.
 cutiendo implicat, scissa protinus reficit. Similia quoque referuntur de a- Plin. l. 11. c. 24.
 pibus, quarum regi amplissimum cubile est, mediog, ac tutissimo loco. paulò Senec. d. c. 19.
 aliter Calanum Gymnosophistam referunt, exemplum imperii sui Ale- Plut. Alex.
 xandro ob oculos posuisse. Corium in medium coniecit succum & retorridum,
 cuius oram calcavit. Id uno loco pressum ceteris partibus extulit se. Idem circu-
 lans undique, & pedibus stringens in quaq, parte ostendit evenire, quoad me-
 dium pedibus occupavit. tunc omnes partes quievère. Eâ imagine significavit,
 mediâ regni maximè premienda, neq, procul ab iis vagandum Alexandro esse.
 videlicet ne ipsi accideret, quod accidisse Fridrico I. Imp. sequen-
 tes ostendunt versus

Sed quantum placida, firmatâ pace, quietis

Gunth. sine l. 1.

Præstiterat nostro Regis præsentia regno,

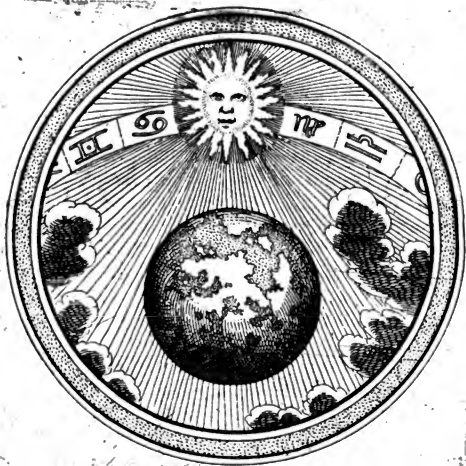
Italicis tantum populis iniecerat absens

Cladis: & astrictos laxaverat ante furores.

Ac idipsum erat

cur Tiberius neq, decorum principibus duceret, si una alterave civitas tur- Tacit. 3. ann. 47.
 bet, omiſſa urbe, unde in omnia regimen longinqua imperii adire. Sed & Pe-
 ricles, sicut Salaminiam triremem, dicit Critolaus, ad negotia se reservabat Plut. Pericle.
 graviora, cætera per amicos transigebat & oratores, familiares suas.

XXXVIII.
RADIIS TAMEN OMNIA
LUSTRAT.

La maieſté d'un Roy eſt de grande eſtendue.
Renfermé dans un coing de ſa province il peut
En eſpandre les rais ſi loin ſi loin qu'il veut
Et faire qu'elle y ſoit d'un chacun recogneue.

Veri principis est, velocissimi sideris more, omnia invisere, omnia audire, Plin. paneg.
 & undecunq; invocatum statim veluti numen adesse & assistere. Quæ
 tamen limitabimus cum Oratore: nihil opus esse, Imperii præsidem totum Aristid. paneg.
 imperium misere pervagari, nec variis commeatibus singula stabilire, terram urb. Rom.
 calcando, cum possit orbem totum commodissime per Epistolas regere, quæ mox,
 ubi scripta sunt, velocissime tanquam ab avibus deferuntur: quarum manda-
 tis ac nutibus citius, quam digitum moveris, obtemperatur, & penè citius,
 quam mandatum quid fuerit, effectum datur. Porro sicut
 medium non deserit unquam

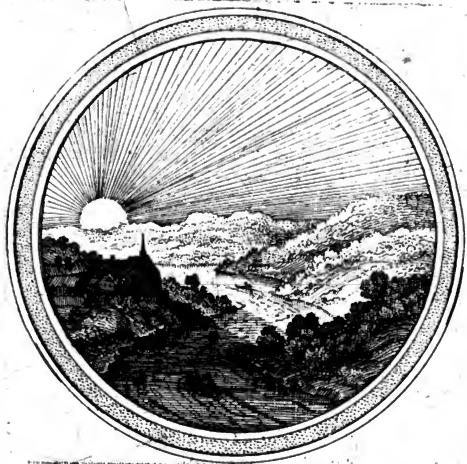
Cæli Phæbus iter, radiis tamen omnia lustrat:

Claud. 6. cons.
Honor.

Ita multa regis aures, multi esse oculi solent, & ubiq; proferre metuunt ea, Xenoph. lib. 8.
 qua regi non expediant, tanquam si audiret ipsemet: & reformidant facere Cyrop.
 non conducentia regi, tanquam si præsens ipse adesset. Quanquam isthæc
 non de delatoribus, quod genus hominum publico exitio repertum, sed Tacit. 4. ann. 30.
 sobriè, & de legitimis ministris, adeoque iis intelligenda qui nun- Xenoph. ibid.
 tiant quæcunq; regis interest in tempore cognosci: Quales inter Persas, Apu-
 lei verba dabo, aures regie & Imperatoris oculi vocabantur, per quæ offi- lib. de mundo.
 ciorum genera rex ille ab hominibus Deus esse credebatur, cum omnia quæ u-
 biq; gererentur, tanquam ubiq; præsens, alienis & oculis & auribus cognosce-
 ret. Faciunt huc etiam illa, quæ Nicocles civibus suis proponens: Istocr. Nicocl.
 cuius, inquit, rei unusquisq; vestrum sibi conscius fuerit, eam ne me quidem
 clam fore existimet, nam etsi corpus meum præsens non fuerit, at mentem
 meam singulis actionibus adesse putet. Hoc enim animo si fueritis, modestius
 agetis omnia: & ista quæ Diocletiano & Maximiniano dicuntur: Vos
 tanta reip. administratione suscepti, quos huc atq; illuc tot urbes, tot castra,
 tot limites, tot circumiecta Romano imperio flumina, montes, litora, vocant,
 tantum animis ac fortunâ valetis, ut in unum convenire possitis, nihilominus
 orbe securo, neq; enim pars ulla terrarum maiestatis vestra potentiâ caret, et-
 iam cum ipsi abesse videamini, itaq; illud quod de Iove vestro cecinit poeta Ro-
 manus, Plena Iovis omnia esse, id unum ego de utroq; vestrum audeo predica-
 re, ubicunq; sitis, in unum licet palatium concesseritis, divinitatem vestram
 ubiq; versari, omnes terras omniarq; maria plena esse vestri.

Mamer. genethl.
Maxim.

XXXIX.
OMNIBUS EXORIOR.

Jamais sans sa chaude influence
Phœbus ne se fait voir des cieux,
Prince, fais sentir ta clemence
Par tout ou tu jettes les yeux.

Quemadmodum Sol non expectat preces & praestigias, ut exoriatur, sed
 illico fulget, ac salutatur ab omnibus: ita neq; tu expectaveris plausus,
 strepitus & laudes, ut beneficias, sed sponte confer beneficia, & aquè ac Sol
 amaberis, ait Epictetus: quod secutus est Traianus, ad quem: Tu si- Plin. paneg.
 mul, inquit Panegyrista, omnia profudisti; ut sol & dies, non parte aliquâ,
 sed statim totus, nec uni aut alteri, sed omnibus in commune profertur. Qua- Symmach. l. 9.
 re sicut omnibus in hac vitâ positis ac locatis communis est celi spiritus, lux Ep. 1.
 dici: ita clementiam maximis principis sentiant vota & facta cunctorum. Cæ- Senec. 1. elem. 1.
 tera enim bona pro portione fortuna suæ quicq; sentit aut expectat maiora mi-
 noraq; ex clementiâ omnes idem sperant. Neminem rerum opifex ille reiecit,
 nemini obliviscitur, qui omnibus prospicit; nemo non eius curâ continetur,
 qui curam omnium gerit. Gratuitos habemus deos: si deos imitaris da & in- Senec. 4. be-
 grati beneficia. Nam & sceleratis sol oritur: & servare proprium est excel- nef. 15.
 lentis fortune: quæ nunquam magis suspici debet, quam cum illi contingit idem Id. 1. clem. 9.
 posse, quod diis, quorum beneficio in lucem edimur, tam boni, quam mali.
 Deorum itaq; sibi animum asserens princeps, alios ex civibus suis, quia utiles
 boniq; sunt, libens videat, alios in numerum relinquat, quosdam esse gaudeat,
 quosdam patiatur, tanquam in commune auxilium natus, ac publicum be- Id. 2. clem. 6.
 num, ex quo dabit cuiq; partem, etiam ad calamitosos pro portione, impro- Cic. 1. off.
 bandos & emendandos, bonitatem suam permittens: tradetq; se totum reipubl.
 totamq; eam sic tuebitur, ut omnibus consulat: Qui autem parti civium con- Ib. pauld ante.
 sulunt, partem negligunt, rem perniciosissimam in civitatem inducunt seditio-
 nem atq; discordiam. Et ita typus sit boni Principis Sol oriens, cujus
 representandi rationem, quippe à levo latere in dextrum ambientis, cum Plin. l. 2. c. 47.
 à naturâ sumsi, tum à veteri Romanorum augurum disciplinâ, qui Scalig. in cōiect.
 in meridiem, quam sedem aestimabant Deorum, obversi, à sinistrâ partes mun- Meursin auctar.
 di exorientes, à dextrâ occidentes habebant. philolog.

XL.
SUCCESSORE NOSCAR.

Nous prîsons la vertu mais c'est après qu'elle
Se voyant méprisée à quitté ces bas lieux
Pourtant voit on souvent qu'un Prince vicieux
Rend de son précesseur la louange plus belle.

P Resentia semper sunt subditis molesta. contra
ut esse Phœbi dulcius lumen solet:

Thucyd. lib. 1.

Senec. Troade.

Iam iam cadentis: ita natura mortalium est, ut nihil ma-

Senec. c. 16. ad
Marcian.

gis placeat, quam quod amissum est. Iniquiores sumus adversus relicta, cre-
ptorum desiderio. Hinc Alinium Gallum Pollionis oratoris maximi
filium, & ipsum magnum oratorem, legimus: nisi illum (quod semper eve-
nit) magnitudo patris non produceret, sed obrueret. Sic porro Periclis citò A-
theniensibus sensum & desiderium negotia prabuere, quippe qui vivi offende-
bantur quasi luminibus ipsorum officiente potentiâ, ilicò eo sublato, cum a-
lios libarent oratores & duces, palàm tulerunt, moderatius in severitate, vel
gravius in mansuetudine nullum visum ingenium: atq; invidendam illam
potentiam, quæ tyrannis ante fuit appellata, tunc salutarem recipi. ap-
paruit arcem fuisse. quamobrem, onerasti futuros principes, inquit
optimi principis laudator facundissimus, sed & posteros nostros. Plin. paneg.
nam & hi à principibus suis exigent, ut eadem audire mereantur, & illi
quod non audiant, indignabuntur. Hinc facillimè colligitur, quam sit
onerosum, bono principi succedere, quem dissimilis aliquis successor ipsâ
plerumque comparatione multò commendatiorem efficit, veluti
nox infecuta solem, utor allegoriâ cuiusdam adespoti versus de bo-
no boni regis successore:

Id. proem. lib.

4. contrav.

Plut. in Pericl.

Plin. paneg.

Ibid.

Mira cano: Sol occubuit, nox nulla secuta est.

Exemplo

sic Artaxerxes ab obitu clemens habitus & popularium amans precipuè ob
filium Ochum, qui savitiâ & atrocitate omnes superavit. Apud Syracusanos,
vix ullo bono, moderatoq; regi, facilis erat favor succedendi tantâ caritate
Hieronis: quamvis eius nepos Hieronymus, velut suis vitiis desiderabilem red-
dere vellet avum, primo statim conspectu omnia, quam disparia essent, osten-
dit. nam qui per tot annos Hieronem filiumq; eius Gelonem, nec vestis habitu,
nec alio ullo insigni differentes à ceteris civibus vidissent, conspexere purpu-
ram, ac diadema, ac satellites armatos &c. Nec tamen ideo bonus prin-
ceps imitandum sibi censeat illud, quod in Augusto taxabant Ro-
mani, ipsum nempe, quoniam arrogantiam savitiâq; Tiberii introspe-
xit, comparatione deterrimâ sibi gloriâ quævisse, nec caritate aut reip. curâ
successorem istum ascitum, sed ambitione, ut tali successore desiderabilior ipse
quandoq; fieret. Multo melius Nerva, quem sic alloquemur Plinii ver-
bis: Cum à malo principe tanquam successor timeatur quisquis est dignior, non
alio magis approbatur animi tui magnitudo, quam quod optimus ipse, non ti-
muisti eligere meliorem, eo ipso carus omnibus ac desiderandus, quod prospex-
ras, ne desiderareris.

Plut. Artax.

Liv. lib. 24. c. 5.

Tacit. 1. ann.
c. 10.

Sueton. Tib.
c. 21.

Paneg.

Ibid.

XLI.
ACCEPTUM COMMUNI.
CAT ORBI.

Second honneur des eieux enseigne icy le prince ,
Que lors qu'au Monde rends ce lustre & clair & beau
Lequel tiens à profit du fraternel flambeau,
Qu'il a de Dieu des biës pour son peuple & province.

Luna tantum ex se terris ostendit, quantum ex sole ipsa concipit luminis: Plin. l. 2. c. 9.
 ita debemus, quæ à Deo accepimus, ad beneficentiam liberalitatem conferre: nec ita claudenda est res familiaris, ut eam benignitas aperire non possit; nec ita referenda, ut pateat omnibus; modus adhibeatur. Cic. 1. offic. Id. 2. offic. ibid.
 Tame-
 rate enim remota, gratissima est liberalitas, eoque eam studiosius plerique laudant, quod summi cuiusque bonitas commune perfugium est omnium. Quid autem non commune est, quod natura optimum fecit? Sol omnibus lucet, luna innumerabilibus comitata sideribus etiam feras ducit ad pabulum. Quid aquis dici formosius potest? in publico tamen manant. Adeoque omnes fructus rerum natura hominum gratia comparavit, ut communem degerent vitam, non ut rabida & furens avaritia sibi omnia vindicaret, nec ulli deesset, quod omnibus nasceretur. Itaque si honore, qui ab omnibus profisciscitur, perfrui vis, præsta te communem omnium benefactorem. nihil enim adeo attrahit ad benevolentiam, ut beneficii gratia, qua datur indigentibus. Quod in omni vitæ sermone-que præ se ferens Exemplar illud veri principis, Cyrus: Ego, inquit, & Diis inservio, & plura semper appeto; verum ubi opes comparavi, quas usum mihi sufficientem excedere video, his ipsis amicorum penuria incedo, & homines ditando, ac beneficiis afficiendo, benevolentiam ex eis amoremque mihi paro: de quibus & securitatis & gloria fructum capio. Atque sic demum

Divitia late- potentes sunt

Cum quis virtute temperatas

Purâ mortalis vir,

Fortunâ tradente eas,

Fecerit multorum amicorum conciliatrices comites.

Biod. Pyth. 1.

Verè dicuntur hæc omnia, sed verius quis dixerit, Principes ministros esse Dei, ad curam ac salutem hominum, uti bona qua Deus illis largitur, partim distribuunt, partim servant. Itaque Imperatori propriam maiestatem bene estimanti, non tam illud videri suum debet, quod abstulit, quam quod dedit. nam cum inter ipsum volvantur omnia, & ut ille, qui cuncta ambit Oceanus, quas suggerit aquas terris, recipit è terris; ita quidquid in cives manat à Principe, redundat in Principem, & rei & fama bene consulit munificus Imperator. Lucratur enim gloriam, cum det pecuniam reversuram. Contrà sciat natura legem esse, ut cum magnus ex corporis calamitate splen creverit, quandiu resistit totum corpus, bene habitus ut sit & pinguescat, morienti tamen corpori ut commoriatur.

Plut. de doct. princip.

Latin. Facat pak. ad Theodof.

Synefius Epist. 69.

XLII.
NISI INFUNDAS OLEUM.

Ta lampe d'huile emplis, si veux qu'elle t'esclaire;
Veux tu estre servi, sois en reconnoissant
De ton servant loyal le soin recompensant,
Eu esgard que l'ouurier digne est de son salaire.

P Erhibent Anaxagoram atate decrepitâ neglectum, occupato Pericle, iacuisse, Plut. in Pericl.
 se, atq; obvoluto capite vitam finire inedia statuisse: Periclem eâ re ad se
 delatâ percussum, advolasse confestim ad illum, & enixè orasse, lamentasseq;
 non illum, sed seipsum, qui talem in republ. gerendâ consiliarium amitteret: ibi
 Anaxagoram aperto capite ei dixisse: Etiam ii, quibus lucernâ, Pericle, opus
 est, infundunt oleum. Et certè sumtu publico levanda est (sicut ad Aure-
 lianum scribit Valerianus) paupertas eorum hominum, qui diu reipubl. Vopisc. in Aurel.
 viventes, pauperes sunt, & nullorum magis. Ita, Nerone tertium consule, si-
 mul inivit consulatum Valerius Messala, cuius proavum oratorem Corvinum,
 Diyo Augusto abavo Neronis, collegam in eo magistratu fuisse pauci iam senum Tac. 13. ann. c. 34.
 meminerant. Sed nobili familia honor auctus est, oblati in singulos annos
 quingenis sestertiis, quibus Messala paupertatem innoxiam sustentaret. Ergò
 bene monens Imperatorem suum Paræneticus: Deus, inquit, nullâ Agapet. ad Iust.
 re indiget, Imperator solo Deo, imitare igitur nullius indigum, petentibusq;
 fac uberem misericordia copiam, non exactâ & ad vivum rem resecante ratio-
 ne impensarum tuum erga famulatum utens, sed omnium de sustinendâ vitâ
 petitionibus satisfaciens: longè enim satius est, merito dignorum etiam indignis
 misereri, quam indignorum vitio dignos iis defraudare, quæ merentur. Si qui
 negligunt ista, malentes ephemeridibus suis illud inferere Cratetis, Laert. in vita
 Assentatori talenta quinque, consiliario fumum; non illis absimiles sunt, qui Crat.
 lucerna, ut ardeat, lychnum emungunt, caterum olei nihil omnino infundunt: Plut. in Polit.
 sed & nonnunquam idem audire coguntur, quod Severus Imp. cu-
 ius Centurionem captum raso capite remittens Bulas, nuncia, inquit, Xiphilin. in vita
 Dominis tuis ut ipsi servos alant, ne latrocinentur. Adeò plerunque Severi.

Non sibi, sed Domino gravis est, quæ servit egestas.

Lucan. 1.3. phar.

Novell. 28. c. 4.

6. l.

Xenoph. lib. 1.

2. 1. 3. 4. 5.

Expertus hoc Justinianus Imp. ingenuè, qui vetere, inquit, formâ
 præsuerunt provinciis, modica admodum ferentes è publico, plurima dantes,
 rapere cogeantur, & unum hoc habere studio, ut, undiq; ipsis imminentibus
 creditoribus, occasione pro officio datorum nonnihil gratia referrent & benefi-
 cii: quibus rebus nostros consueverunt auctionari subditos, impios iuxta & pe-
 riculosos sibi redditus conquirentes. Ab hoc periculo longè aberat Cyrus
 ille minor, qui, si quis ipso mandante egregiè imperata fecisset, hanc ipsam
 animi promptitudinem nequaquam premio carere patiebatur, quapropter in
 rebus omnibus habuisse ministros longè præstantissimos perhibetur.

XLIII.
SALUS TANTILLO PUBLI-
CA CONSTAT.

Ce ne sont tousiours ceux qui aiment la despence
Lesquels font au public plus de bien & prouffit.
Mais plustost qui ce feu, auquel fort peu suffit
Sauuant tant de basteaux, imitent par prudence.

Est Pharus colonia Caesaris, ex qua facibus accensis nocturna dirigitur navigatio. Nam Alexandria insidioso accessu aditur. Hinc igitur in portibus machinas ad pralucendi ministerium fabricatas pharos dicunt. Quemadmodum ergo facies in portu sublata magna flammâ in paucis cremis excitata, navibus per mare errabundis multum auxilii ferunt: sic & vir egregius in urbe periclitante paucis rebus contentus, magnis beneficiis cives afficit. Ita nimirum oportet privatis utilitatibus publicas anteferre, multoque diligentius muneri suo consulere, quam facultatibus: Exemplo Periclis, qui cum urbem, quam magnam acceperat, maximam reddidisset, atque opulentissimam, nec uno numero fortunâ suâ reddidit ampliores: neque Aristides iustus, & Epaminondas Deus, Lycurgus autem servator appellati sunt, divitiis abundantes: sed quia tenuis fortunâ contenti, Graciam à servitute in libertatem asseruerunt. Omnis Macedonum Gazâ potius est Paulus: tantum in ararium pecunia iniecit, ut unius Imperatoris prada finem attulerit tributorum. At hic nihil in domum suam inulit, præter memoriam nominis sempiternam. Imitatus patrem Africanus, nihilo locupletior Carthagine eversa. Nullum igitur vitium est terribius, quam avaritia, præsertim in principibus & reipublicæ gubernantibus. Habere enim quæstui tempus non modò turpe est, sed sceleratum etiam, & nefarium. & cui collectio pecuniarum imprimis est cura, omnia cupiditati ditiæscendi ponit: quod equidem infinitorum malorum originem esse arbitror. Sumptuositas enim incontinentia parens est, incontinentia contumelia: unde pleraque hominum mala nascuntur. Virtus autem qua suis rebus contentos facit, sumptuositatem, & qua sequuntur eam, haudquaquam probat. Sed cum ipsa princeps quadam sit, præest quidem omnibus, subesse verò nulli potest: quod primum Dei, deinde regis proprium est, ut nulli subiiciantur, sibi verò ipsis imperent, unde & ἀντιστοιχεί apud Græcos dictus videtur, ὁ δὲ τὸ εὖ τοῦ ἀρχεῖν.

Solin. c. 37.

Epiet. apud Stob. serm. 42.

Plin. l. 6. Ep. 18.

Plut. in Pericli. Stob. serm. 3.

Cic. 2. off.

Manuel. Imp. or. 4.

Stob. serm. 46.

Glaud. 4. conf. Hon.

Discitur hinc quantum paupertas sobria possit.

Pauper erat Curius, reges cum vinceret armis.

Pauper Fabricius, Pyrrhi cum sperneret aurum. Est enim

compendium ad remp. tractandam magnum, non opulentiâ, sed rebus contentum esse suis: qua virtus quod nullam rem superfluum privatim requirat, haud abducit mentem à reipublica. itaque non pudebit Imperatorem cuncta bona in animi cultu ponentem profiteri cum Juliano Imp. paupertatem honestat: cum Agesilao verò (ad illum qui vestis eius cibique mediocritatem mirabatur) dicere: propter hunc frugalem, o hospes, vivendi modum metimur libertatem.

Plut. Cat. Mai.

Amm. Marc. lib. 24

Plut. apophth. Lacon.

XLIV.
TEMPESTATE PROBATUR.

Ce n'est pas en bonasse & sous un calme vent
D'un aduisé nocher que se fait voir l'adresse,
Ainsi en temps contraire & plus grande destresse
Que peut vn bon esprit paroist euidemment.

H *Ac ego Martis* (inquit Jupiter sub bellum Punicum) *Sil. It. lib. 9.*

Mole viros spectare parvo atq; expendere bello. Quod tempus
populo Rom. nescio utrum clade funestius fuerit, an virtutis experimentis specio- *Flor. l. 1. c. 13.*
sus. Ea certe fuit vis calamitatis, ut in experimentum illatam putem, scire
volentibus Diis, an Romana virtus imperium orbis mereretur. Hos etenim
Deus quos probat, quos amat, recognoscit, exercet: eos autem quibus indulgere *Senec. c. 4. de*
videtur, quibus parcere, molles venturis malis servat. Nunquam virtutis mol- *provid.*
le documentum est, eius magnitudo calamitatibus approbatur. Gubernatorem *Ibid.*
in tempestate, in acie militem intelligas. Nec enim Gubernatoris artem tran- *Flor. 2. 2.*
quillum mare, & sequens ventus ostendit. Adversus aliquid incurrat oportet. *Senec. d. c. 4.*
Nam sicut quilibet nautarum vectorumq; tranquillo mari gubernare potest: *Id. c. 6. ad Marci.*
ubi sava orta tempestas est, ac turbato mari rapitur vento navis, tum viro & *Liv. l. 24. c. 8.*
gubernatore opus est: ita quieta regere & ex usu administrare provincias, ho-
mines vel mediocri intelligentia possunt, sed hoc opus, hic labor est, illud magis *Cass. l. 12. Ep. 4.*
regere, quod se relictum non potest continere. Ad vivum hanc effigiem un-
diquaque expressit Vates: Ceu flumine molli

Tranquillisq; fretis, clavum sibi quiq; regendum
Vendicat, incumbat si surbidus auster; & unda
Pulset utrumq; latus, posito certamine nauta
Contenti meliore manu, seseq; pavere
Confessi, finem studiis fecere procella.
Haud aliter Stilico, fremuit cum Thracia belli
Tempestas, cunctis pariter cedentibus, unus
Eligitur ductor: suffragia quippe peregit
Iudex vera timor, victus ratione salutis
Ambitus, & pulsus iacuit formidine livor.

*Claud. sine tanq;
dis Senec.*

Atque ratio-

nibus his videtur attendisse. Senator Græcus, cum scriberet: Ad
portum si, navigaturus aliquid, iveris, gubernatorem tibi credo eliges, non qui *Max. Tyrus*
tempestatem nullam, nullos unquam vidit fluctus, sed qui multis ex periculis, *diff. 35.*
longaq; malorum experientiâ, paulatim sibi comparavit artem. Ego Imperato-
ri diffido, qui nunquam male rem gessit.

XLV.
TUNC VITIUM APPARET.

Si l'action ne suit, vaine est nostre puissance ;
Ainsi donc que du vase, estant bien rempli d'eau,
Nous voyons par effect la bonté ou defect ,
En charge l'homme aussi montre sa suffisance.

Lemma Plinianum (tunc verissime iudicari, meruerit quis honorem nec ne, cum adeptus est,) confirmatur his verbis à Sophocle:

Phn. pancg.
Stob. Ser. 48.

Fieri haud potest cuiuspiam ut pernoveris

Animum, atq; mentem, sive sensum, ni prius

Imperia nactus gesserit civilia.

Nam divitiæ, & potentia, Quintil. l. 3. c. 9.

& gratia, cum plurimum virium dent in utramq; partem, certissimum faciunt morum experimentum. aut enim meliores propter hæc aut peiores sumus.

Plutar. de doct. princip.

Etenim quemadmodum in vasis inanibus non queas dignoscere integra sint an vitiosa, verum ubi infuderis aliquid, tum apparet quæ perstillent: sic animi putres non ferentes potentiam, effluunt cupiditatibus, nempe iracundiâ, fastu, insolentiâ, unde ferè contingit illud

Asperius nihil est humili, cum surgit in altum,

Claud. l. 1. in Russ.

Cuncta ferit, dum cuncta timet, desavit in omnes,

Vt se posse putent.

Rationem affert poëta non con-

temnendus:

Nam quod summa probos mutare potentia mores

Gunth. lib. 1.

Dicitur, ex aliâ sumtum magis æstimo causâ,

Si quis fortè sibi perversa conscius artis

Ingeniû, mali, tacitus captator honoris,

Tempore dissimulat: cum, quod cupiebat, adeptus,

In vitium moresq; redit, mutasse videntur,

Immeritiq; hominem violasse putantur honores,

Quos magis ille malo corrumpit & inquinat usu,

At cuiusq; bonum & nullo violabile casu

Ingenium natura dedit, si letus honorem

Forte tulit, quo dignus erat, tunc tempore rapto

Illâ latens probitas virtutum germina prodit.

Qualis fuit

Vespasianus qui solus omnium ante se principum Rom. in melius mutatus est: & Traianus: qui quotidie admirabilior & melior evadebat: talis denique, quales alii principes futuros se tantum pollicentur. Aliam huic rei rationem assignat Philosophorum princeps: Pleriq; in suis quidem rebus,

Tacit. li. 1. hist. c. 40.
Plin. pancg.

(inquit,) uti virtute possunt, in iis autem quas cum altero contraxerunt, non possunt. Quocirca præclare Biantis illud videtur esse dictum: Magistratus virum declarabit. Nam qui magistratum gerit, is iam cum altero rationem habet, & in communione vita versatur. Ita Galba maior privato visus, dum privatus fuit, & omnium consensu capax imperii, nisi imperasset.

Arist. lib. 5. Eth. c. 3.

Tacit. 1. hist. 49.

XLVI.
TANTO CONSPECTIUS.

Comme on voit de cé mont le feu espouuantable
Se ietter plus au loing: ainsi la Royauté
Rend de celuy qu'elle a si hautement monté
Les vices & vertus d'aultan plus remarquables.

Habetur apud Xenophontem, labores eosdem similibus corporibus Imperatoris, ac gregarii militis, aequè graves non esse, quod ipse bonos labores leviores faciat Imperatori, & quod intelligat, in oculis omnium esse, quidquid ipse faciat. Habet enim hoc magna fortuna, quod nihil reclusum, nihil occultum patiat, principum non modò domos, sed cubicula quoque, intimosque recessus recludat, omniaque arcana noscenda fama explicet: quando praesertim eorum non modò singula verba, nec res tantum publicitus gesta animadverti notarique solent, sed virtus quoque, ioci simul, & seria quoque, domus, ipsa familia, uxor, cubile, curiosius conquiritur. Quid agas, quemadmodum cenes, quemadmodum dormias, queritur, scitur: ed tibi diligentius vivendum est. Contra qui demissi in obscuro vitam agunt, si quid iracundiâ deliquere, pauci sciunt: fama atque fortuna eorum pares sunt. Qui magno imperio praediti in excelsa aetatem agunt, eorum facta cuncti mortales novere, ita in maxima fortunâ minima licentia est. neque studere neque odisse, sed minimè irasci decet: qua apud alios iracundia dicitur, ea in imperio superbia atque crudelitas appellatur. Quamobrem ut Vesuvii montis incendia penè mundo datum est posse cognoscere, sic

lib. 1. Cyropæd.

Plin. paneg.

Plutarch. polit.

Senec. Ep. 43.

Sallust. Catilin.

Cassiod. lib. 4.
Ep 50.

Omne animi vitium tanto conspectius in se

Iuven. sat. 8.

Crimen habet, quanto maior qui peccat habetur.

Quemadmodum enim indignius ferri, maioriq. haberi solent dedecori, verru-
sa, sicutve in facie, quam navi atque mutilationes in reliquo corpore: sic etiam
ob eam, qua plerisque omnes de principatu atque civilibus magistratibus tenet,
opinionem, utpote de re magnâ, atque dignissimâ, que omni facinore atque temeritate vacare debeat, minima quoque principum & reipublice administrantium errata notantur, & pro magnis habentur. Cimoni vinum obiciebatur,
Scipioni somnus, Lucullus ob cœnas sumptuosiores malè audiit: & idè nullis
magis cavendum est, qualem famam habeant, quam qui qualemcunq. meruerint, magnam habituri sunt. Quemadmodum enim Domini crudeles tota civitate commonstrantur, invisique & detestabiles sunt: ita Regum infamia & iniuria latius patet, atque odium saeculis traditur.

Plutarch. polit.

Id. lib. de doct. princ.

Senec. 1. clem. 8.

Ibid. c 18.

.XLVII.
CLARO SESE DEFORMAT
AMICTU.

Fille aveugle du sort roulant à l'avanture
Fais aux Roys s'il te plaist les esclaves esgaux
Si est-il que tousiours le mortier sent les aux,
Et le singe en sceptre ne change de nature.

A Ssumpsimus hoc ex Claudiano, cuius hi sunt versus in Eutropium; lib. 1.

*Quam pulchrè conspectus erat, cum tenderet artus
Exangues onerare togâ, cinctusq; gravatus?
Inductoq; senex obscenior iret in auro:
Humani qualis simulator simius oris,
Quem puer arridens, pretioso stamine Serum
Velavit, nudasq; nates ac terga reliquit,
Ludibrium mensis erecto pectore dives
Ambulat, & claro sese deformat amictu.*

Nempe scitum Plato Hipp. mal.

est illud Heracliti: speciosissimam simiarum deformem esse, cum alio genere animalium comparatam: Hinc elucidatur diverbium illud: Simia simia est, Lucian. in orat. etiamsi aurea gestet insignia, quod alioqui variam admittit interpretationem: ut si quispiam Rex factus fuerit, potest, cui velit, dare praefecturam, Chrysof. homil. & hanc solam ei potest dare dignitatem, sed non eum reddere aptum, & idoneum ad gerendum magistratum. Saepe autem eum etiam ridiculum facit honor. cui consequenter Boëthius: Videsne, interrogat quantum dedecus lib. 1. de cons. malis adiciant dignitates? Atqui minus eorum patet indignitas, si nullis philosoph. 4. honoribus inclarescant. Sed & huc adduci debent vani isti, qui ex vestitu, ex habitu, gestuq; corporis, & consimilibus aliis ornatum sibi quarunt, suasq; res secundas omnibus notas & manifestas esse volunt, & de se ipsi praedicant: quasi ex his honorem consecuturi. Tum quasi digni sint, res amplas & honoratas conantur ac suscipiunt: deinde seipsi, quales sint, indicant, & ab aliis coarguuntur. Etenim (ut nobis largiatur etiam aliquid de suo Comicus)

Pulcrum ornatum turpes mores peius cæno collinunt.

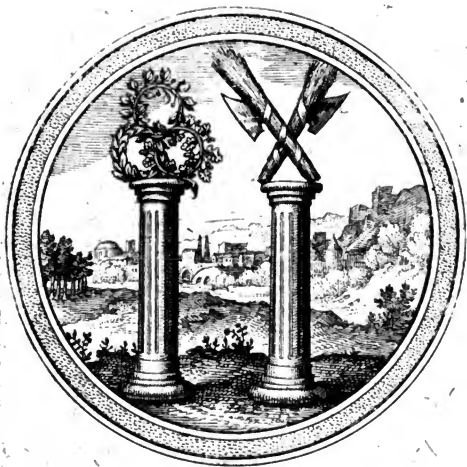
Plaut. Mostell.
act. 1. sc. 3.

Conveniet huc quoque Lyricum illud:

*Licet superbus ambules pecuniâ,
Fortuna non mutat genus.
Regem non faciunt opes,
Non vestis Tyria color,
Non frontis nota Regia,
Non auro nitida trabes.
Rex est qui posuit metus,
Et diri mala pectoris &c.*

Horat. Epod. 4.
Senec. Thyest.

XLVIII
NITITUR HIS REGNUM.

Ce sont les deux pilliers qui soustiennent le monde,
Aſſavoir du méſchant le ſupplice & du bon
Le deu honneur, qu'attend vertu pour ſon guerdon:
Sur eux ce tout & tout ce qu'il contient ſe fonde.

Regni columnæ binæ pœna & præmiū:
 quibus solis & principatus, & respubl. & universa hominum vita
 sustinetur. nam apud quos nullum inter ista discrimen agnoscitur, aut a-
 gnoscitur quidem, verum ea pars malè administratur, apud hos nulla res
 ratione rectè potest gubernari. Vbi enim boni malique eodem loco sunt, quid re-
 ctè esse queat? E diverso Solon illam civitatem optimè habitari dixit, in quâ
 viros bonos honoribus affici: contrà autem improbos pœnis, mos fuerit. Idem
 voluit Orator Græcus his verbis: Dux res erudiunt civitates, scelerum
 pœna, & iustitia præmia: quia & metus cohercet homines, ne, si obsequantur
 pravæ cupiditatibus, accersant sibi exitium; & gloria ad rectè faciendum inci-
 tat. Sed malitia quoniam partim medicabilis est, partim curari non potest,
 virga, quod mutari potest, corrigunt, securæ autem, quod emendari non potest,
 abscindunt. quo sic alludit Naso.

Ver. lamb.

Polyb. l. 6.

Stob. serm. 47.

Lycurg orat.

contra Leocrat.

Plutar. probl. cum

prator. virgæ

securib. alliga.

—immedicabile vulnus

Ovid. l. metam.

Ense recidendum est, ne pars sincera trahatur.

Sicut enim in corpore, si quid eiusmodi est, quod reliquo corpori noceat, id uri
 secariq. patimur, ut membrum aliquod potius, quam totum corpus intereat,
 sic in reipubl. corpore, ut totum salvum sit, quidquid est pestiferum, ampute-
 tur. Interea legum præsidem civitatisq. rectorem decet, quandiu potest, ver-
 bis, & his mollioribus, ingenia curare, ut facienda suadeat, cupiditatemq. ho-
 nesti & æquæ conciliet animis, faciatq. vitiorum odium, pretium virtutum:
 transeat deinde ad tristiores orationem, quâ moveat adhuc & exprobet: no-
 vissimè ad pœnas, & has adhuc leves, & revocabiles, decurrat. Ultima sup-
 plicia sceleribus ultimis ponat, ut nemo pereat, nisi quem perire etiam percun-
 tiis intersit: & ut in pauca rem conferam

Cic. philip. 3.

Senec. l. 1. de

ira c. 5.

Sit piger ad pœnas princeps, ad præmia velox,
 ne idem ipsi obiciatur, quod olim à militibus Drufo, præmia
 sub dominis, pœnas sine arbitro esse; nec pœnis potius malorum, quam bo-
 norum præmiis, bonos faciat cives: secutus hac in re veram illam &
 non simulatam philosophiam, bonos non solum metu pœnarum, verum etiam
 præmiorum quoq. exhortatione efficere sapientem, siquidem

Ovid. l. de pon-

to El. 3.

Tac. l. ann. 26.

Plin. paneg.

Vlpian in l. 1. § 1.

ff. de Inst. &

Iure.

Egregios invitant præmia mores,

Quis enim virtutem amplectitur ipsam,

Præmia si tollas?

Claud. pan. 2.

silic.

Iuvenal. sat. 10.

XLIX.
GRADATIM.

Qui du premier degré veut monter au plus haut
Sans atteindre au milieu, ou tombe ou trop se charge;
Qui premier n'ayant eu l'inférieure charge
La grande veut, se donne à soy-mesme le faut.

Neg, magnis ante parva posiri licet, neg, ante ea, qua commoderata nobis sunt, ad maiora nobis penetrare. Nam qui maiora initio suscipit, facile succumbit, & desperat: qui verd à minimis incipit, semel utiq, fit aliquanto robustior, fidentior & melior, quam ante fuit, uti iam & paria facile superet. & paulò maiora tutius adgrediatur. Ita verbi gratià, equitatus nemmo praeesse debet, nisi posteaquam magistro seu praefecto equitum paruerit, & dux exercitus esse, nisi postquam miles Imperatorem secutus sit &c. Nam quisquis exercitus imperat, cum nunquam fuerit miles, is planè hecatomben hostibus educit. Quale Vitellius ostentum erat, ignarus militia, improvidus consilii, qui ordo agminis, qua cura explorandi, quantus urgendo trahendog, bello modus, alios rogans, & ad omnes nuncios vultu quoq, & incessu strepidus, dein temulentus. Alio simili rem expedit ille, qui docet.

Remigem oportere ante esse aliquem, quam clavum in puppe tenere: Aristoph. Equitib. act. 1. sc. 1.
Ac postea demum proretam agere, atq, observare Aquilones,
Ac deinde gubernare ipsum seipso. Quod planius ac ple-

mius exaggerat ac dilatat Musæ Romanæ pullus:

Velut exitus lentandis navita consis
Praeficitur lateri custos, hinc ardua prora
Temperat, & fluctus tempestatesq, futuras
Edocet, assiduo cum Dorida viceris usu,
Iam clavum totamq, subit torquere carinam:
Sic cum clara diu rerum documenta dedisses,
Non te parte sui, sed in omni corpore sumpsit
Imperium, cunctaq, dedit tellure regendos
Rectores.

Claudian. paneg.
ad Manlium
Theod.

Atque hinc elucet vis illius Edicti, ut gratiam honores deferantur, & à minoribus ad maiores perveniatur, quæ ratio erat Fulvii & Curii Tribunorum plebis, quod Flaminium consulatum ex quaestura petere non patiebantur; conquesti: iam adilitatem praturamq, satisfidiri, nec per honorum gradus documentum sui dantes nobiles homines tendere ad consulatum, sed transcendendo media, summa imis continuare, suppressantes hac in re morem maiorum suorum, quibus non, nisi post longam probatamq, militiam, pericissimus omnium legebatur, ut rectè doceres alios, quod ipse cum laude fecisset. Quod & in alijs ipsos facere suevisse, proclive fuerit ostendere versanti inter historicos; sed ad reliqua pergendum.

L. 11. pr. ff. de
muner. & honor.
Liv. 1. 32. c. 7.

Veget. 1. 3. c. 10.

OMNIUM METU.

Quand le ciel irrité, son foudre nous desbonde
Bien peu en sont atteints mais trestous en ont peur,
Le supplice aussi n'est que pour le transgresseur,
Qui donne par son mal exemple à tout le monde.

Flumen terroris symbolum, iuxta sensum illius distichi:

Stob. *erm.* 46.

Cum feriant unum: non unum fulmina terrent;
lunctaq; percussa turba pavere solet.

Ovid. lib. 3. de
ponto Eleg. 2.

Vt igitur fulmina paucorum periculo cadunt, omnium metu: sic animadversiones magnarum potestatum terrent latius quam nocent. nec sanè aliter debent, suadente Viro experientissimo, Quod si fieri medicinam, inquit, necessitas extrema persuaserit, rectius est, more maiorum in auctores criminum vindicari, ut ad omnes metus, ad paucos pœna perveniat. Nec aliud quæsierunt optimi quique principes nisi ut unius pœna metus possit esse multorum. Aded non immeritò laudatur à Peligenfî Musâ Princeps, qui

Senec. lib. 1.
clem. c. 8.

Veget. l. 3. c. 4.

l. 1. c. ad L. Iul.
repetund.

Multa metu pœna, pœnâ qui pauca coercet,

Ovid. l. Pont. 3.

Et iacit invitâ fulmina rara manu. & ab Histo-

riographorum acutissimo Blasius, paucos ad terrorem cæterorum affici verberibus claudiq; carcere iubens. Ex quibus omnibus facillimum est assequi mentem declamatoris, seu finem potius veteris consuetudinis, quam is complexus est his verbis: quoties noxios crucifigimus, celeberrima eliguntur via, ubi plurimi commoveri hoc metu possint. Omnis pœna non tam ad delictum pertinet, quam ad exemplum. quare etiam patet cur apud antiquos auctores exempla & pœna pro Synonimis usurpata inveniantur, ad quam rem plurimas auctoritates plurimi collegerunt Critici, quorum scitina iam non compilo: sed ad id, unde deflexit oratio, revertor, & Imperatoriâ hac gemmâ præsentem Exegetin consigno, ut paucorum hominum supplicio omnes reliquos continuè castiges, neq; enim inhumanitas hoc, sed potius summa quadam humanitas est, cum multi paucorum animadversione salvantur: neq; quisquam te ad crudeles pœnas aut acerba iudicia invocet, quibus civitas vastatur magis quam corrigitur, Non medicinam illud sed cladem existimando. Civitatis enim mores magis corrigit parcitas animadversionum, ita ut prolixioribus ostendit Seneca meus. l. 1. de clem. c. 22.

Tac. l. ann. 49.

Quintil. de
clam. 274.

Novell. 30. c. 12.
in pr.

Salust. or. 1. de
ord. republ.

Tac. l. ann. 49.

LI.
PERAGIT TRANQUILLA
POTESTAS.

La clemence d'un Roy conduit tout aisement
Le plus barbare peuple, & doucement le force,
Et mene ou bon luy semble; autrement par la force
Il n'en viendra jamais à son contentement.

Natura contumax est humanus animus, & in contrarium atq; arduum nitens, sequiturq; facilius, quam ducitur, unde Senec. i. cle. 24.

Violenta nemo imperia continuat diu,
Moderata durant.

Senec. Troade.

Pax maiora decet, peragis tranquilla potestas
Quod violenta nequit, mandataq; fortius urget

Claudian. conf.
Manlii.

Imperiosa quies:

Longeq; valentior amor ad obtinendum Plin. l. 8. Ep. 24.

Stob. serm. 41.

quod velis, quam timor. Nam qui per vim coacti sunt, cum magnâ re privati odio prosequuntur illos, qui coegerunt: qui verò suadela inducti sunt, cum gratiâ invitati amant. Quamobrem vim facere non est prudentia studiosorū, sed qui robur sine mente possident, violentis gaudent facinoribus. Quin etiam sociis, qui vim inferre audent, non paucis indiget: pollens autem persuadendo, nullis eget, quippe vel solum se suadendi facultate voti compotem fore sperans. Eodem tendit pars illa illustris illustrium coniugum oarismi: Violenta actiones (inquit uxor Livia ad Augustum) ut sint omnino iustissima, irritant, mansueta placent, ideoq; facilius persuadendo quispiam quam cogendo ed adducitur, ut vel gravissima subeat. Quod adeo est naturâ comparatum, ut brutorum quoq; animantium multa robustissima alioquin, & ferissima, blandiendo ciccurentur, inescandoq; perdamuntur: alia timidissima atq; imbelissima malè habita ac territa, ad iram concitentur. Quod enim tantum carmen Orpheo & Amphioni, qua tanta plectro fidibusq; dulcedo, quam secuta quondam saxa perhibentur, ut ducentibus subiecta modulis, & ad intervalla carminum resistentia, sponte murum velut arte construerent? quanta in Imperatorum literis inest ad omnes animorum impetus effectusq; rerum ciendos vis atq; permotio, qui quod iubere possunt, suadere dignantur. Itaque Plato hoc quoq; legis putavit esse, persuadere aliquid, non omnia vi ac minis cogere, respiciens vid. ad hanc regnandi artem, qua humanitas & subditorum moderatio est. Quocirca sic statuo, perfecti oratoris moderatione & sapientiâ universa reip. salutem maximè contineri: qualis erat Cineas ille, qui cum ad civitates mitteretur, suffragabatur Euripidis dicto: Omne id expugnare verba compta, ferrum quod minax possit. Pyrrhus certe profitebatur urbes plures per Cineam oratione, quam armis ab se subactas. Quamobrem elare patet, ab Eloquentia vi tum persuasionem, tum opinionem bonam bonorum subditorum de bonis principibus proficisci: atq; hanc & auro & magno exercitu, principibus usu suo longè praeferre.

Dio Cass. l. 55.

Eumen. pro re.
staur. schol. ad
Diolect. & Ma-
xim.

Cic. 2. de LL.

Ælian. l. 5. anim.
c. 10.
Cic. l. 1. Orat.

Plutar. in
pyrrho.

Manuel. Inap.
orat. 1. ad fil.

LII.
SOLO MUNITUS AMORE.

Rien n'esgale en malheur la haine
D'un peuple armé contre son Roy.
Pour ta garde la plus certaine
De l'amour de tiens arme toy.

H Abuit Alcibiades Clypeum, in quo non assueta Atheniensibus insignia, Plat. in Alcib.
 sed Cupido fulmen tenens erat sculptus: quod graviter ferebant principes
 civitatis ac pessimè interpretabantur: nos longè melius; ut nempè
 Dux Bonus non inutile quærat Ferri præsidium, sed sit solo munitus amo- Claud. pan. 3.
 re suorum. Rerum enim omnium nec aptius est quidquam ad opes tuendas ac Stilic.
 tenendas, quam diligere; nec alienius, quam timeri. Præclare enim Ennius: quem Cic. lib. 2. offic.
 metunt, oderunt, quem quisq; odit, perisse expetit. Multorum autem odii
 nullas opes posse resistere, si antea fuit ignotum, nuper est cognitum. Ecquid er- Plin. paneg. 21
 gò discimus experimento, fidissimam esse custodiam principis ipsius innocentiam? Traian.
 Sed & à Cyro, qui subditorum benevolentiam & præsidii loco, & Thesaurorum, Manuel. Imp.
 & quarumvis rerum, quibus incolumitas & prosperitas regia continetur, ani- Or. 1.
 mi magnitudine comparaverat. Hæc arx inaccessa, hoc inexpugnabile muni- Plin. Ibid.
 mentum, munimento non egere. Frustrà se terrore succinxerit, qui septus cha- Tac. 1. hist. 7.
 ritate non fuerit, armis enim arma irritantur: & invito semel principe seu be-
 nè seu malè facta premunt, tum quoq;

Necesse est, multos timeat, quem multi timent.

At verò

Laberius ap.
 Senec. lib. 2. de
 ira c. 10.
 Senec. Oedip.
 Senec. 1. cle. 19.

Qui vult amari, languidè regnet manet.

Salvum regem in

Senec. Oedip.
 Senec. 1. cle. 19.

aperto clementia præstabit. Quid pulcrius est quam vivere optantibus cunctis?
 si paulum valetudo titubavit, non spem hominum excitari, sed metum? Nihil
 esse cuiquam tam preciosum, quod non salute præsidii sui commutatum velit?
 Omne quod illi contingit, sibi quoq; evenire deputet? in hoc assiduis bonitatis
 argumentis probavit, non Remp. suam esse, sed se Reipubl. Quis huic audeat
 frueri aliquod periculum? quis ab hoc non, si possit, fortunam quoq; avertere
 velit, sub quo iustitia, pax, pudicitia, securitas, dignitas florent, sub quo opu-
 lenta civitas copiâ bonorum omnium abundat. Et hoc est quod Traianus
 Imp. ad amicum intimum, Cum propositum meum, inquit, optimè nos- Plin. l. 10. Ep. 86.
 ses, non ex metu nec terrore hominum aut criminibus maiestatis reverentiam
 nomini meo acquiri, unâ cum Getulico mirum amorem asscussit, effusa cle- Tac. 6. ann. 30.
 mentia, modicus severitate. quod benè additur: nam ita probanda est illa,
 ut adhibeatur reip. causa isthæc etiam sine quâ administrari civitas non po- Cic. 1. off.
 test: Certè qua nunc à quibusdam benignitas nominatur, vitam omnem re- Stob. term. 44.
 misit ad improbitatem: Nullus enim iniuriam faciens pœnam luit. Extollèr- Amm. Marcell.
 lib. 29.
 dus & amandus ille, quisquis illud Tullianum advertens, quod salutaris
 rigor vincit inanem speciem clementiæ, utrobique modum adhibere studet.

VULTU NON EXATIAN.
TUR AMATO.

Quand j'ay de ceste fleur l'estroite sympathie
Contemplé, dire puis que la veüe du Roy
D'un peuple est le soulas, que ne point voir son Roy.
Estime que ce soit extreme Barbarie.

H Eliotropii miraculum memoratu dignissimum, cum sole se circum- Pha. l. 22. c. 27.
 agentis, etiam nubo die: tantus sideris amor est. Noctu velut desiderio Tac. 15. ann. 16.
 contrahi caruleum florem. Non aliter subditi sueti adversum fortuita ad-
 spectu principis refoveri. quò vergunt ea, quæ Stiliconi poëta diversis
 locis accinit:

— avidi quocunq; decorus

Caud. 3. paa.
Stilicon.

Conspectare loco, nomenq; ad sidera tollunt.

Nec vaga dilecto satiantur lumina vultu.

Non sic virginibus flores, non frugibus imbres,

Prospera non fessis optantur flumina nautis,

Vt tuus aspectus populo. Et alius Augustum absentem

revocans inquit:

Lucem redde tua, Dux bone, patriæ:

Horat. l. 4. od. 5.

Instar veris enim, vultus ubi tunc

Affulsit populo, gratior it dies,

Et soles melius nitent.

Quandoquidem enim

Non sunt sui, sed subditorum, principes, iam verò suam Vet. Iamb.
Petr. Ion. Iar.
Senec. l. 1. clem.
c. 4.
 eniq; rem esse charissimam, norimus omnes domi nostræ, tutores statûs
 publici non est mirum, amari ultra privatas etiam necessitudines. Nam si sa-
 nis hominibus publica privatis potiora sunt, sequitur, ut is quoq; charior sit, in
 quem se Respubl. convertit: eoque magis, si etiam sermone sit affabilis, ac-
 cessuq; facilis, vultu, qui maxime populos demeretur, amabilis, æquis desideriis
 propensus, & iniquis acerbus: talis enim à totâ civitate amatur, defenditur,
 colitur: talis imperii dignitatem conciliat sibi intuitu, rationando, cogitando, Ibid. c. 23.
Stob. serm. 46.
 moribus ingenii, actionibus, deniq; motu gestuq; corporis: ita ut qui eius vir-
 tutes respiciunt, reverentiâ & temperantiâ, habituq; decoro impleri, ipsum
 imitentur. Non minus enim quam tibiæ & concentus, boni regis intuitus a-
 nimos subditorum afficere debet. Libet igitur exclamare: O dii immortales,
 quam magnum est, personam in Republ. tueri principis, quæ non animis debet
 solùm, sed oculis servire civium, nonnunquam etiam Imperatores formâ ac Cic. 2. philipp.
Tac. 1. hist. 7.
 decore corporis, ut est mos vulgi, comparantium. Liberet insuper ac dece-
 ret, in hac materiâ me uberius explicare, sed in his, quibus me vo-
 luntariè dampnavi, angustijs, cum Themistocle me non ineptè for-
 tan excusavero, si dicam; sermonem hominum instar esse pictorum str- Plutar. Themist.
 gulorum: nam ut hæc, ita illum aperire expansum imagines, contractum te-
 gere.

LIV.
MISCETUR DECORI
VIRTUS.

Vn seigneur advisé doit conioindre la grace
A la masse vertu, l'une le fait aimer,
Et l'autre d'un chacun hautement estimer:
Ceste perfection toutes autres surpasse.

C Ristas antiqui galeis imposuere, cum, quia hac species animos im-
cendebat eorum, unde periculorum contemptores evaserunt; quippe profu-
sio aliis in rebus voluptates producit, & animos enervat utentium, contrā im-
penſa in huiusmodi res roborat eum, extollitq; tum etiam ornatūs gratiā,
Vir inde enim apparet duplo maior ſeiſo, eius verò aſpectus pulcher, hoſtiſuſq;
terribilis; unde lux affulget his diverſorum verſibus:

Ibat Agenoreus præfulgens Ductor in oſtro,
Excelsūmq; caput pennā nutante levabat
Criſta rubens:

Quis decor, incedis quoties clypeatus & auro
Squamis, & rutilus criſtis & caſide maior?
Miſcetur decori virtus, pulcherq; ſevero
Armatur terrore pudor, galeaq; minaci
Flava cruentarum prætenditur umbra iubarum.

Pler in Philo-
pœm.

Polyb. lib. 6.

Sil. Ital. l. 17.

Claud. 4. conf.
Hon.

Id pan. in Prob.
& Olybr.

Quamvis autem imperium in virtute eſſe non in decore, dixerit Alexan-
der Severus, attamen virtuti addit forma ſuffragium. Illa præſtitit, ut opor-
teret te principem fieri; hac ut deceret, ait ille ad Theodoſium. Hinc Per-
ſæ nullum regem conſtituebant qui deſormis aut membro aliquo mutilatus eſ-
ſet; non neſcientes elegantiam formæ à naturā quiddam eſſe regium.
Fuit Alexander M. formā ſuprà hominem auſtiori, cervice celſa, latis
oculis & illuſtribus, malis ad gratiam rubefcentibus, reliquis corporis lineamen-
tis non ſine maiestate quadam decorus, T. Fl. Veſpaſiano forma egregia,
& cui non minus authoritatis inſſet, quam gratiæ. porrò ipſa proceritas
corporis, ipſe honor capitis, & dignitas oris, ad hoc ætatis inflexa maturitas
&c. nonne longè lateq; principem oſtentaverunt Traianum? qua licet fortuita
& inania putentur, tamen plurimūſq; venerationis acquirūt. Iam verò Tarquinii
ornamenta & inſignia, quantum principi populo addiderunt ex ipſo habitu digni-
tatem? Sit itaq; princeps etiam in veſtitu & corporis ornatu ſplendidus, ut &
qui vident, ob aſpectum principatu dignum indicent. Luxum autem repudiēt.
Habet n. ornatus magnificentiā, luxus redundantiā. Ita P. Scipionē Afr.
præterquam quod ſuapte naturā multa maiestas inerat, adornabat habitus cor-
poris, non cultus munditiis, ſed virilis, ac verè militaris. Status quoq; inſeſſus,
ſeſſio, accubatio, vultus, oculi, manuum motus teneant illud decorum. quibus in
rebus duo ſunt maxime fugienda, ne quid effœminatum aut molle, & ne quid du-
rum aut ruſticum ſit. Sic Autoritas dignitasq; forma non deſuit veſtanti, vel ſe-
denti, ac præcipuè quieſcenti, Tiberio Claudio Imp. Deniq; principibus haud malè
conveniunt gravitas atq; magnificentiā, ſed miſcenda ſemper ei frigori quod inſeſſe
gravitati videtur, apta quadam ſuavitas, & ſeveritati, qua magnificentiæ videtur
inſeſſe, grata quadam popularitas, ut his quodq; rebus imperio tuo decus concilies &
audientes dicto ſubditos in iis habeas, qua vi mentis optime perſpexeris.

Lamprid. c. 33.

Pacat. paneg.

Procop. lib. 1.

Xenoph.

συμψ.
Solin. c. 15.

Sueton. vitā
eius c. 3.
Plin. paneg.

Plin. l. 1. Ep. 10.

Flor. l. 1. c. 8.

I'ocr. ad Nicocl
Id. parat. ad
Dem.

Liv. l. 28. c. 35.

Cic. l. off.

Sueton vitā eius
cap. 30.

Manuel Imp. e-
duc. reg. c. 82.

MENS OMNIBUS UNA
SEQUENDI.

Voy tu pas ces brebis suiure leur conducteur ?
Ainsi doit le subiect en toute esjouissance
Aux mandemens du Roy prester obeissance,
Mais aussi, le Roy doit estre bon commandeur.

E Go sanè, neq; aliàs rectum esse arbitror, ut qui magistratum gerit, sub- Dio Cass. l. 42.
 ditis suis sit inferior, neq; salutare quidquam agi posse censeo. ubi it, qui-
 bus iniunctum est, ut dicto sint audientes, imperare ipsi velint: intelligitis enim
 quam probe ornata sit futura ea domus, in qua natu minoribus atate grandio-
 res despectui sint: aut ludus literarius, ubi discipuli magistros contemnant: qua
 spes sanitatis egrotis, si non per omnia medicis obtemperent: quam cura navi-
 gatio, si nauta gubernatorum iudicio non pareant. Ita natura duas necessaria
 res comparavit, ut alii cum imperio essent, alii ei subiiceretur, nihilq; est quod,
 absq; hoc esset, ne minimo quidem perdurare spacio queat. Proinde decet eum,
 qui alii praefectus est, excogitare qua usui sint, eaq; mandare; qui verò subdi-
 tus est, absq; omni excusatione obtemperare. Arbitror enim illum, qui se con- Xenoph. lib. 6.
à. 3. ar.
 trā ducem seditiosè gerit, adversus suam ipsius salutem seditiosum esse. Nam
 si, ubi iubeantur, querere singulis liceat, (ait Otho ad suos) pereunte ob- Tac. 1. hist. 53.
& seq.
 sequio, etiam imperium intercedit: & addit: parendo potius, commilitones,
 quam imperia ducum suscitando res militares continentur. Vobis arma & a-
 nimus sit, mihi consilium & virtutis vestra regimen relinquere. Similiter
 Paulum & Emiliū memorant, ubi legiones in Macedonia accepit loquacitatis Plutar. in Galbā.
 & curiositatis plenas, atq; in ducis munus se inferentis, edixisse: ut manum
 promptam & gladium quicq; haberet acutum, reliqua sibi cura fore. Aded vi-
 dentur greges omnes lubentius pastoribus suis parere, quam homines magistrati-
 bus: pergunt enim quocunq; pastores dirigunt, Oves verò pra omnib. obedi- Xenoph. lib. 1.
xv. 6. 7.
 tes, & ad parendum facta, quocunq; enim mares à pastoribus ducantur, ed re-
 liquus grex consequitur: Ita quoque legitimis & germanis principibus parere
 in omnibus populus debet, & alacriter obtemperare, ut qui secundum Deum
 maxima in Rep. beneficia conferant. Sic Lacedaemonios humilitate, &
 obedientia, magistratui praeferunt, omnes gloriari solitos accepimus. Unde
 Theopompus, quodam dicente, Spartam idcirco servari, quia reges scirent
 imperare, sed & inquit, quia cives parere: atque dependet unum ab al- Plutar. apophth.
Lac.
 tero: nec enim potest quis rectè parere, cum principes malè imperant: neq;
 sustinent parere iis, qui nesciunt praesse, sed est imperantis obedientia discipli-
 na: siquidem efficit, qui benè ducit, ut benè sequaris. Quid non ille rei pra- Aristid. orat.
in Roma:
 clara perferret? quo pacto non & ipso sibi & imperio parentibus maximorum Plut. Lyncur-
Manuel Imp.
orat. 1.
 bonorum author extiterit, siquidem illum ad id, quod profuturum sit, rectā
 gradientem viā cuncti sequantur.

LVI.
SIC DUCIS URGET AMOR.

He! peux tu voir l'amour de ces bandes laineuses
Sans te sentir espris d'un redoublé effort
Tout prest d'accompagner ton Prince & vif & mort,
Voire même au milieu des mers plus orageuses.

Vulgus hac similitudine uti solet ad id demonstrandum, quod elegans autor: *Flexibiles, inquit, quamcunq; in partē ducimur à principe, atq; ut ita dicam sequaces sumus. huius enim cari, huius probati esse cupimus, quod frustra speraverint dissimiles, eorū obsequii continuatione pervenimus, ut propè omnes homines unius moribus vivamus. Quo perniciosius de Rep. merentur vitiosi principes, quod non solum vitia concipiunt ipsi, sed ea infundunt in civitatem, neq; solum obsunt, quod illi ipsi corrumpuntur, sed etiam quod corrumpunt, plusq; exemplo quam peccato nocent. Equidem (ut ad meliorem interpretationem delabar) & istud opinor, magnum esse argumentum virtutis in principe, si subditi ipsum libenter sequantur, & in periculis una perseverent. Et illud argumentum est quod in exitu vitæ Cyro minori accidit, cum ipsum fuisse bonum, tum rectè iudicare potuisse, quosnam & fideles & benevolos & constantes haberet. nam cum vitam amitteret, omnes apud eum amici & mensæ participes, pro eo pugnantes, mortem oppetierunt. Erat etiam in Hispania mos, ut cohors pratoria una cum cadente Imperatore mortem obiret, quod vocabant, devotionem. Ceteros Imperatores pauci, Sertorium multa millia mortalium, qui sese devoverent cum eo morituros, sequabantur. Apud veteres Germanos Principes pro victoriâ pugnant, comites pro principe, & infame in omnem vitam ac probrosum, superstitem principi suo ex acie recepsisse. Ita Romani*

Plin. paneg.

Cic. 3. de LL.

Stob. serm. 44.

Xenoph. lib. 1. ἀναβασις.

Plutar. in Sertor.

Tac. Ger. c. 14.

super ocyus omnes

*Membra ducis, stratosq; artūs certamine magno
Telaq; corporaq; & non fausto Marte cruentas
Iniecere manūs, sic densi cadis acervo,*

Sil. It. lib. 3.

Ceu tumulo, texere virum, videlicet Flaminium.

Et huc pertinet iusiurandum Græcorum ante pugnam ad Platæas: *Non deseram duces vivos aut mortuos. At enim verò Non hic est sine ratione populi urbiumq; consensus, sic protegendū reges, & se suaq; iactandū, quocunq; desideraveris imperantis salus: nec hac vilitas sui est, aut dementia, pro uno capite tot millia excipere ferrum, ac multis mortibus unam animam redimere. Quemadmodum totum corpus animo deservit, illum hac cutis munit, illius iussu iacemus aut inquieti discurremus: cum ille imperavit, sive avarus dominus est, mare lucris causâ scrutamur; sive ambitiosus, iam dudum dextram flammis obicimus: sic hæc immensa multitudo unius anime circumdata, illius spiritu regitur, illius ratione stectitur, pressura se ac fractura viribus suis, nisi consilio sustineretur. Suam itaq; incolumitatem amant, cum pro uno homine decas legiones in aciem deducunt, cum in primâ fronte procurrant, & adversa vulneribus pectora ferunt, ne Imperatoris sui signa vertantur, utpote quem arbitrantur, de commodis suis prudentius seipsum dispicere.*

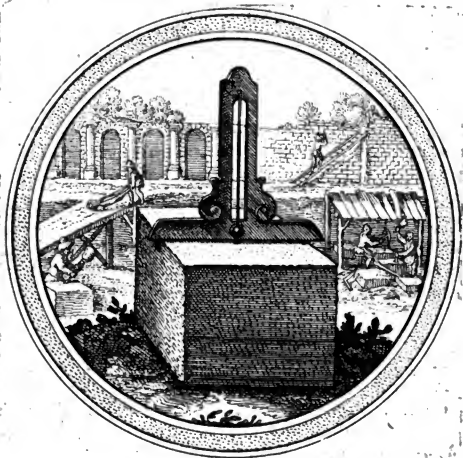
Lycurg. or. cōtra Leocr.

Senec. 1. clem. 1.

lib. c. 4.

Xenoph. lib. 3. Cyropæd.

LVII.
JUDICO NON JUDICOR.

De la pierre ne prend le niveau sa mesure,
Aussi n'est ce au subiect de iuger de son Roy,
Mais comme le niveau premier doit estre droit
Juste aussi soit le Roy, pour iuger en droiture.

P Rincipis solum Deum iudicem esse posse, M. Anton. Imp. ait. Unde M. Terentius ad Tiberium: Tibi summum, inquit, rerum iudicium dii dedere: nobis obsequii gloria relicta est. Verum quemadmodum oportet, ut ipsa regula primum recta sit, nihil habens obliquum, deinde cetera sibi admoda, quatenus sibi congruunt, exaquat; consimili modo princeps, posteaquam imperium in seipso paraverit ac direxerit, vitamq. suam composuerit, tum debet sibi applicare eos, quibus imperat. Nec enim cadentis est, alium erigere, nec ignorantis, docere, nec incompositi, componere, nec ordinare, inordinati, nec imperare, eius qui non paruit imperio. Quare ne prius in alio tribunali iudicaveris, quam ipse coram iustitia iudicatus fueris. Absurdum enim fuerit, eos in culpa herere, qui iura praescribunt aliis, quandoquidem ab his potissimum exemplum vita perendum est. sicut enim ignis, quaecumq. admoventur, calefaciens, ipse primum innata sibi vi caler: nix contra suapte naturam frigida, infrigidat & alia: sic iudex ipse debet esse plenus iustitia, si alius ius administraturus est, à quo ceu fonte promanant fluentia dulcia legum. Id autem ita demum fiet, si is qui ad iudicandum ascendit tribunal, iudicari se non minus, quam iudicare cogitet, & una cum potestate assumat prudentiam, ne decipiatur, iustitiam, ut suum cuiq. tribuat, fortitudinem, ne flectatur precibus aut misericordia, quo minus animadvertat in convictos sceleris. Ante omnia verò tibi (monet Imperator filium) si subditos tuos cum amore pariter ac metu te colere voles, quodq. visum tibi fuerit, pro lege ducere, necessarium erit, ut eadem ratione Deum ipse colas; quales enim tibi vis esse subditos, talem scilicet ipse te gerere erga Dominum huius universi, absq. quò fuerit, multum reverà laborabis, ac parum omnino perficies, & eventum instituto tuo contrarium experieris. Sed interim neq. subditos suum oportet iudicem pervertere, ad iram cum excitando, vel inviam, vel misericordiam: quia id simile est, ac si quis, quàm usurus est, regulam, eam reddat perversam. Jam autem

si prava est regula prima,

Omnia mendose fieri atq. obstipa necesse est.

Ethicè rem

applicans & explicans, unum bonum esse, dicit Seneca, quod honestum. Hoc nec remitti nec intendi posse, non magis quam regulam, quàm rectum probari solet. Quam si flectes, quidquid ex illa mutaveris, iniuria est recti. Idem ergo de virtute dicemus: & hac recta est. Flexuram non recipit, rigida est, amplius intendi non potest. Hac de omnibus rebus iudicat, de hac nulla.

Dio Cass. lib. 76.

Tac. 6. ann. c. 2.

Plut. de doct. princip.

Epictet. apud Stob. serm. 7.

Philo lib. de Iudice.

Manuel Edue. reg. c. 2.

Arist. 1. Rhet. 1.

Lucret. lib. 4.

Epist. 74.

LVIII.
NOTOR UT NOSCAR.

Ce mouton que tu vois taché si laidement
C'est afin que par là l'on le puisse connoistre
Souvent le deshonneur fait nostre gloire accroistre,
Et le mespris nous fait priser plus hautesment.

Quod Lentulo suo scribens Orator, *illustrabit*, inquit, *tuam am-*
plitudinem hominum iniuria: id verò sapius uluvenisse, non car-
 ret exemplis, quorum abunde nobis unus Tacitus noster submini-
 strat. In exequiis Junia viginti Clarissimarum familiarum imagines ante-
 lata sunt, Manlii, Quintii, aliq; eiusdem nobilitatis nomina: sed, inquit il-
 le, praefulgebant Cassius atq; Brutus, eo ipso, quod effigies eorum non visaban-
 tur. Alterum est de Cremutio: cuius libros per adiles cremandos censuere,
 sed manserunt, inquit idem, occultari & editi: Quo magis; (addens,)
 socordiam eorum irridere libet, qui presenti potentia credunt extingui posse et-
 iam sequentis aui memoriam. Nam contra, punitis ingenii gliscit auctoritas,
 neq; aliud externi reges, aut qui eadem sevitia usi sunt, nisi dedecus sibi, atq;
 illis gloriam peperere. Pro tertio Labeonem producit, cui, quod praturam
 intra steterit, commendatio ex ipsa hac iniuria. Quartum extitit in Dola-
 bellâ, cui presenti abnuvit triumphalia Tiberius, Sejano tribuens, ne Blasii arun-
 culi eius laus obsolesceret. Sed neq; Blasius iam illustrior, & huius negatus honor
 gloriam insendit. quippe minore exercitu insignes captivos, eadem Ducis, bellig;
 confecti famam deportarat. Ut alios etiam huc advocem, Titum Vespas-
 ianum propalam alium Neronem Romani & opinabantur, & predicabant.
 At illi ea fama pro bono cessit, conversaq; est in maximas laudes, neq; ullo vi-
 zio reperto, & contra virtutibus summus. Sed & Manlium Torquatum,
 hebetis atq; obtusi cordis inter initia iuventutis existimatum, Valerius Max.
 in hoc ait fortuna nullo adolescentia persusum, quo senectutis eius decus luci-
 dius enitesceret. Itaque

Conscia mens recti, fama mendacia ridens.
 tantum non exosculabitur illud Catonis Mai. responsum, ad eos, qui
 mirabantur, cum statuas multi homines obscuri haberent, ipsum non habere,
 dum, malo, inquebat, quari, quare nulla mea statua extet, quam quare
 extet. Adde spreta in tempore gloria interdum cumulator redit. Interea fac
 ea qua iudicaveris esse honesta, etiamsi, postquam feceris, inglorius futurus sis.
 Omnis enim honesta rei malus iudex est vulgus. Quorum igitur laudes con-
 temptus haberes, eorundem vituperia quoq; spernas. Non vi esse iustus sine glo-
 ria? at me vercules saepe iustus esse debebis cum infamia: & tunc, si sapi, ma-
 la opinio bene parta delectat.

Cic. lib. 1. Epist.
 fam. 6.

Tac. l. 3. annal.
 in fin.

l. 4. ann. c. 35.

lib. 3. annal. c. 75.

l. 4. ann. c. 26.

Sueton. in vita
 eius c. 7.

lib. 6. c. 9.

Ovid. lib. 4. Fast.

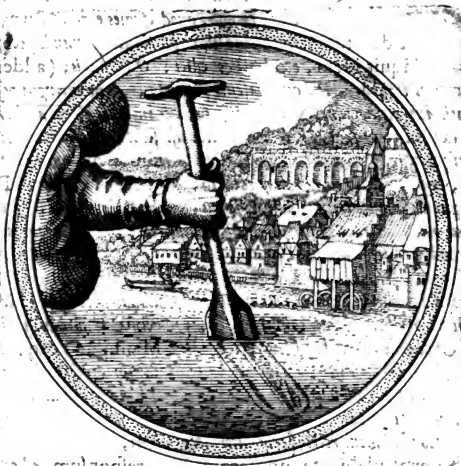
Plutar. Cat.
 Mai.

Liv. l. 2. c. 47.

Pythagoras apud
 Stob. ierim. 44.

Senec. Ep. 113.

SIBI CONSCIA RECTI.

Que le peuple m'eldise & m'eldisant murmure
 De mes deportemens, ie n'en ay point de peur,
 Cognoissant à part moy ce que i'ay dans le cœur,
 Ma droite conscience est celle qui m'assure.

Meta est magistratus calumniantium, adeoque ferè nemo est principum, quem non gravi fama perstringat, quia in eo regum est. (Juxta assertionem Alexandri M.) cum bene feceris, male audire. Unde Chrysippus, rogatus, cur non administraret Rempublicam, dixit, quia, si quis male rexerit, diu dissimulabit, sin bene, civibus. Sic quadam rectissima, cum in aquam demissa sunt, speciem curvi praefractig, visentibus reddunt. Flectitur n. visus, propter aqua materiam densiorem, qua causa est, cur in mari flexos procul remos videamus. Nimirum fieri non potest, ut princeps omnibus placeat, ac non vel iustissime regens permultorum in odia inturret. Maior enim pars hominum iniusta iustis potiora ducunt, quorum expleri cupiditates nequeunt. Iam virtuosorum quoque alii magnas ac multas res expectant, quas consequi non possunt: alii alius posthabitos se indignantur, itaque utriusque culpant principem. nec quid melius faciendum sit modo statuunt, sed quidquid aliter, quam ipsi censuerit, factum est, eum veluti dicta die accusant: qua magna impedimenta res gerentibus sunt, neque enim omnes tam firmi & constantis animi contra adversum rumorem esse possunt, quam Fabius, qui suum imperium minus per vanitatem populi maluit, quam secundam famam male rem gerere, quamque Nicias, qui Tacete quaso, inquit, Quirites, melius enim ego quam vos quid reipublice expediat intelligo; quam denique Severus Imperator, diligens in rebus gerendis, negligens in requiringendo, cuius sermo de se haberetur. Verum est, praecipua rerum ad famam dirigenda principi; nec ego indulgendum illi, servandum nego: cum maiore animo honestatis fructus in conscientia, quam in fama reponatur. Sequi enim gloria non appeti debet. Itaque ne cessaveris ad falsas vulgi opiniones, sed veritatis rationem omnibus praeferto. Nec apparentem gloriam cum subditorum damno usurpes, nec infamiam apparentem, qua coniuncta sit subditorum utilitati, declines: certus, ubi Imperator rumoribus vulgi circumagitur, ibi nihil salutare esse, & expavescere ad hominum opinionem, calumnias & opprobria, non tanto digni imperio viri, sed servientis esse illis, quibus imperare ipsum & male consultos deceat reprimere: vera enim & sapiens animi magnitudo, honestum illud, quod maxime natura sequitur, in factis positum, non in gloria iudicat, principemque se esse mavult quam videri. Etenim qui ex errore imperite multitudinis penderet, hic in magnis viris non est habendus. Rem paucis conspicietur optimus fuit filii praeceptor, Imperator ille qui Meris pro rege, inquit, calumnias habere, nisi te metum tangunt, et hoc intelligo, cum aliquid boni prestare licet; At fieri nequit, ut eas ullo modo effugas, quippe si falsum crimen vitari possit, magno id sane redimentum. Nam principi viro ne quidem iniusta de se querela stoccis facienda est. Multos enim mendacium perdidit, aut si salvi manerent, laesi. Quod si res aliter fieri nequit, factis honestis insistito, potiusque vir bonus esse quam haberi velis. adeoque tibi satis esto, si te bonum esse, Deo, tibi met ipsi, bonumque viris constet.

Dio. Cass. lib. 38.
 Capitolin. in
 Anton.
 Plut. in apoph.
 Stob. serm. 43.
 Senec. Ep. 71.
 Plut. lib. 3. de
 plac. phil. c. 5.
 Dio Cass. lib. 55.

Liv. l. 44. c. 32.
 Val. Max. l. 5. c. 9.

Dio Cass. l. 76.
 Tac. 4. ann. 40.
 Senec. Ep. 14.
 Plin. l. 1. Ep. 8.
 Stob. serm. 44.

Liv. l. 44 c. 34.
 Plut. in Fabio.

Cic. l. 1. off.

Manuel Educ.
 reg c 38.

EGO VERO HAUD MOR-
DEOR.

Les dards enuëimez de celui qui blasonne
Peuvent moins qu'une mouche au cuir d'un Elephât,
Jappe donc contre moy un homme me disant,
Tel venin rejaillit en cil qui me le donne.

Elephanti durissimum dorso tergus est, unde Aristoteles & Ælianus Solin. c. 22.
falce, Staius bipennem Elephantistæ tribuunt, ut levi cutis vul-
neratione regatur. Itaque tantum abest, ut, iuxta proverbium, cu-
ret culices, ut potius

Omne repercussum squalenti missile tergo Frangat.

Lucan. lib. 6.

Pusilli & miseri est reperere mordentem, ut mures & formice, ad quas si ma-
num admovent, ora convertunt; imbecilla se ladi putant, si tanguntur. Con-
trà ingens animus, & verus estimator sui non vindicat iniuriam, quia non
sentit, aut si sentit, nullius tam vehemens nequitia est, ut motu eius digna
sit. Adeoque nullum est argumentum magnitudinis certius, quam nihil pos-
se, quo instigetur, accidere.

Senec. l. 2. de

irâ. c. 34.

lib. 1. 3. c. 5.

Symmachii. lib.

9. Ep. 105.

Senec. l. 2. de

irâ. c. 6.

————— Dignum te Cæsaris irâ

Lucan. lib. 3.

Nullus honor faciet, inquit ipse ad Metellum sibi cō-
vitiantem, eo se indigniorem iniuriâ ostendens, quo eam aequiore animo su-
stinebat: & solebat dicere, multos esse, qui deditâ operâ meliores crebris ac va-
cuis dictis proscinderent, ut eos ad contentionem stimulant, utq; hi, eiusmodi
regerentes opprobria, ipsorum similes haberentur, eam ob rem se cum nullo in id
genus certaminis descendendum sibi ducere. Idem ferè consuluit Augusto
Mecænas: si quis, inquit, cōvitiatus tibi fuerit, aut in occulto tibi detraxerit,
neq; deferentem audire debes, neq; delatum punire. Turpe enim sit, facile te id
credere, cum causam non prebeas, esse tamen, qui convitio petant. Atq; id ferè
non nisi mali principes credunt, quos ad fidem inclinat conscientia. Deinde au-
tem iniquum sit, hac irasci aut punire, quæ si vera sunt, præstat non admitte-
re, sin falsa, dissimulare. Nam ultione istâ quid nisi plures sermones & plu-
rium provocabis, itaque non melius te ulciscare quam patientiâ, quoniam si
ille, cui convitium sit, dissimulaverit, in ipsum autorem redundat. Siquidem
ultionis contumeliosissimum genus est, non esse visum dignum, ex quo peteretur
ultio. Et verè quod ait Cremutius, ambo hi, nimirû ipse Divus Iulius,
ipse D. Augustus, & tulere ista, & reliquere, haud facile dixerim, moderatione
magis, an sapientiâ. namq; spreta exalescunt, si irascere, agnita videntur. Id-
eoque sequentes Imp. egregiâ æmulatione suis obrectatoribus ul-
trò veniam indulserunt: scientes, si omnes convitiores supplicio affice-
rent, se, quibus imperarent, non habituros, nec nescientes, quam cantu-
miliarum patientia sit ingens instrumentum ad tuendam regem.

Val. Max. l. 7. c. 8.

Dio Cass. l. 72.

d. lib. 54.

Stob. serm. 17.

Senec. l. 2. de

irâ c. 32.

Tac. 4. ann. c. 34.

Vjd. l. un. C. si

quis Imp. ma-

ledix.

Artian. Epict.

lib. 3. c. 4.

Senec lib 3. de

irâ c. 23.

LXI.
NIL TAMEN HÆRET,

Ceste fleur avec l'eau à telle antipathie
Que d'icelle au milieu rien d'icelle ne prend,
Du vertueux ainsi la bonne vie rend
Rebouchez tous les traits d'une blafarde enuie.

Erat Medius inter adulatorum greges, qui cum Alexandro vivebant, veluti Plutar. de discipulis adul. & amici.
 Magister antesignanus, adversus optimates oppositus. Iubebat igitur, uti
 audacter calumniis morderent, docens etiam si, qui morsus esset, vulnere mede-
 retur, cicatricem tamen calumnia relinqui. Hinc verisimile est, profe-
 ctum esse vulgatum illud: Calumniare audacter, semper aliquid heret;
 quod sæpè contrà esse deprehenditur, præsertim in Integro vita scelerum. Horat. l. 1. od. 10.
 rug, puro: teste summo oratore: Nonne ut ignis, inquit, in aquam con-
 iectus, continuò restinguitur & refrigeratur: sic falsum crimen in purissimam
 & castissimam vitam collatum, statim concidit & restinguitur. Cui subscri-
 bit philosophia plenus Imperator: Cades, inquit, peragant homines, mactent, l. 1. c. de his quæ ut indign. M. Antonin. l. 8. de vitâ suâ.
 execrentur: quid hac possunt, quo minus mens tua permaneat pura, prudens,
 modesta, iusta? Quemadmodum si quis limpidò & dulci fonti absistens ei con-
 vitium faciat, ille quidem ob id non cessat puram aquam scaturire: quin & si
 quis lutum aut stercus iniiciat, tamen statim illa dissipabit atq; eluet, neq; ab
 iis obturabitur. Sic & Adiantum herba aquas respuit, persusum mersum- Plin. li. 22. c. 27.
 ve sicco simile semper. Notandum hic illud Apophtegma Demetrii: eo- Sene. Ep. 91.
 dem loco sibi esse voces imperitorum, quo ventre redditos crepitus. quid enim,
 inquit, meâ refert, sursum isti, an deorsum sonent: quanta dementia est, ve-
 reri, ne infameris ab infamibus. Scommata & convicia, (legitur apud Æ- lib. 5. Var c. 1.
 lianum) mihi nullam vim habere videntur. Etenim si adversus animum so-
 lidum & sibi constantem applicentur, intèreunt: sin ad illiberalem, & abie- Laërt. in Socr.
 ctum, possunt aliquid. Unde Socrates dicenti cuidam, nonne tibi ille male- Id. in Diogene.
 dicit? non inquit, mihi enim ista non adsunt. Et Diogenes Cynicus, di-
 cente quodam, plures te irrident, ac, ego, inquit, non irrideor.

Ego isthæc feci verba virtute irrita, diceret Alcmena ali- Plaut. Amph. 1. 2.
 qua. Me quidem (generosa Marii vox est) ex animi mei sententiâ, lade- Sallust. Jugurth. 1. 10. c. 104.
 re nulla oratio potest, quippe vera necesse est benè prædicet, falsam vita mo-
 resq; mei superant. Secundum qua (quisquis es Lector) si fiduciam inno-
 centia geris, adversus omnem calumniam, maximam habes securitatem, quâ
 fretus audacter illud pronuncies:

Mordear opprobriis falsis, mutemq; colores?
 Falsus honor iuvat & mendax infamia terret
 Quem nisi mendosum & mendacem?

Horat. lib. 1.
 Ep. 16.

LXII.
IN CUNIS JAM JOVE
DIGNUS.

La vertu ne prend pas de l'aage sa naissance:
D'Hercule en son maillôt le courage indompté,
Qui a de ses deux mains ces serpents surmonté,
Fait voir, qu'en vn enfant paroist ia sa puissance.

A Tringam nunc quasi cunabula quædam & elementa virtutis, animiq, Val. Max. l. 3. c. 3.
procedente tempore ad summum gloriæ cumulum perventuri, certo cum
indolis experimento datos gestus referam. Næquam enim quavis obscura S. nec. c. 3. de
tranq.
virtus latet, sed mittit sui signa: ad eò omne

Ingenium cæleste suis velocius annis

Surgit, & ignava fert malè damna mora.

Parvus erat, manibuzq, duos Tirynthius ægnes

Præsit, & in cunis iam love dignus erat.

Ovid lib. 1. de
arte.

In Tito Flavio Vespasiano, puero statim corporis animiq, dotes exple- Sueton. in virâ
cius c. 3.
Plutar. in Them.
derunt: magis ac magis deinceps per ætatis gradus. Themistoclem constar
puerum etiamnum ardoris animi plenum fuisse, indole sapientem, studio ad res
magnas propensum, natumq, ad rem publicam tractandam. P. Corn. Scipio Idem in Scip.
iam inde à pueritiâ, cum eximia indolis & summa virtutis specimen præ se
ferret, sub auspicio patris cepit disciplinis militaribus erudiri. Catonem et-
iam minorem fama est à primâ statim ætate mores voce, vultu, & per ludum Id. Cat. Min.
præ se tulisse, ubiq, inflexibiles, infractos & stabiles. Quid M. Tull. Cicero?
ubi literarum fuit per ætatem capax, tanta in eo eluxit indoles, tantumq, Idem in Cic.
nomen inter pueros & laudem comparavit, quæ parentes eorum excitaret, ut ad
ludum pergerent ad Ciceronem oculis contemplandum, celebratumq, eius in di-
scendo acumen & solertiam considerandam: agrestiores succenserent filiis, cum
cernerent in mediâ eos catervâ Ciceronem honoris causa per vias stipantes. Ad
Poetam quoque devenio, cui describitur:

Tenero tunc Saurus in ævo,

Sil. Ital. l. 8.

Sed (addit) iam signa dabat nascent in secula virtus.

Denique ne nobis Fabius obici possit, recensibimus integrû hêic
Plutarchi contextum: Ovicula, puer etiamnum, inquit, dictus est, Plut. in pr. Fabi
Max.
mansuetus & gravibus moribus. Quippe sedatum ingenium eius & taciturni-
tas, magnaq, in fruendis puerilibus oblectamentis cautio, tarditas ac labor in
percipiendis literis, facilitas & obsequium adversus sodales, stultitia opinionem
ei apud ignotos & ignavia præbuit. Stabilem verò altamq, eius indolem, &
animi celsitudinem pauci fuere qui perspicerent. At brevi inde cum ætate Re-
publ. gerendâ excitatus, quam securitatem alii rebantur, immortum ostendit
cuilibet animum esse, cautionem, prudentiam, tarditatem & cunctationem con-
stantiam & firmitudinem animi.

LXIII.
JAM REGIT ARMENTUM.

Pour estre plus aagé on n'en est pas plus sage,
Un veau souventesfois conduira le troupeau (veau
Mieux que quelque grand bœuf ou bienpuissant tau-
Nous iugeons donc à tort de la vertu par l'aage.

Non atate verum ingenio adipiscitur sapientia ;
 neg^o vetulus Cantherius quam novellus melior, nec canitudo comes vir-
 tus. Est atas perfecta , ubi virtus est perfecta . Vbi ergo illorum prærogativa ,
 qui contra indolem iuniorum solâ occasione præcedenti atatis intumescunt ?
 quales alloquitur Scipio , Fateor , inquit , primoribus annis

Varro aborig.
 Ambros. inorat.
 funeb. Theod.
 Sidon. lib. 2.
 Ep. 7.
 Sil. Ital. l. 16.

Excepi nubem belli , solusq^{ue} ruenti
 Obieci telo caput , atq^{ue} in me omnia verti ,
 Tum grandæva manus puero malè credita bella
 Atq^{ue} idem hic vates temeraria cepta canebat ,
 Diu grates laudemq^{ue} fero , sub nomine quorum
 Gens Troiana sumus , puer ille & futilis atas
 Imbellesq^{ue} anni , nec dum maturus ad arma

Scipio restituit terras illasq^{ue} Iberas . Alexander M. annos natus
 viginti regnum accepit , in quâ atate ita moderatè de se multa pollicitus est , ut
 appareret , plura eum experimentis reservare . Cumq^{ue} Thebanos accepisset rebel-
 lare , atq^{ue} cum eis conspirare Athenienses , confestim exercitum per Thermophilas
 traduxit , dicens : Demostheni , qui puerum se , dum in Illyrico ageret , appella-
 verat , & adolescentem , cum Thessaliam inisset , velle sub Atheniensium mœnibus
 virum se monstrare . Sed Athenienses sicuti primi defecerunt , ita primi pœni-
 tere cœperunt , contemptum hostis in admirationem convertentes , pueritiâq^{ue}
 Alexandri spretam antea , supra virtutem veterum ducum extollentes . Ro-
 mani quidam , Nerone Imperium capessente , quemadmodum princeps ,
 vix septendecim annos egressus , suscipere eam molem posset , anquirebant . qui-
 bus alii melius evenisse disserunt , quam si invalidus senectâ & ignaviâ Claudius
 militia ad labores vocaretur , servilibus iussis obtemperaturus : & Imperatori
 quantum ad robur deeret ? cum XVIII. atatis anno Pompeius XIX. Caesar
 Octavianus civilia bella sustinuerint . Pleraq^{ue} in summâ fortunâ auspicio &
 consilio quam telis & manibus geri . Illyrii infantiam Europi regis pupilli con-
 temnentes , bello Macedonas aggrediebantur , qui prælio pulsi , rege suo in cunis
 prolato , & pugna ante aciem posito , acrius certamen repetiverunt , tanquam
 idè victi fuissent antea , quod bellantibus sibi regis sui auspicio defuissent . Con-
 fecta itaq^{ue} prælio magnâ cade Illyrios fudere , ostenderuntq^{ue} hostibus suis , priore
 bello regem Macedonibus , non virtutem defuisse . Sumplimus autem hanc
 Epigraphen ex Claudiano , qui sic ad Honorium :

Plutarch. in vâ-
 tâ eius.
 Iustin. l. 11.
 Plutarch. ibid.
 Iustin. d. li. 11.
 Tac. 13. ann. 6.
 Iustin. pr. l. 7.
 Claud. 4. cons.
 Honor.

nostro nec debes (inquit) regna favori ,
 Quæ tibi iam natura dedit , sic pascua parvus
 Vendicat & necdum firmatis cornibus audax
 Iam regit armentum Vitulus , sed prælia differt
 In luvem &c.

LXIV.
CONSILIO NON ROBORE.

Souvent vn petit vent secondé par l'adresse
D'un prudent nautonnier mene la barque au port,
De même en vn estat d'un gouverneur l'effort
N'aduance iamais tant qu'une coye sagesse.

Sapientia gubernator navem torquet non valentia; nec viribus aut velocitatibus aut celeritate corporum res magna geruntur, sed consilio & auctoritate & sententia. Adeoque loquuntur hoc omnes Historiarum, plurima negotia oportunitate occasionum quam viribus esse recte confecta. Quominus audiendi sunt impotentes isti Centauri, atque Capitones, quibus cerebrum omne in manibus est situm, quique omnem exactioris prudentiae disciplinam aspernati, solo suo sensu ac impetu, res gerendas suscipiunt: Quos egregie redarguit alieno sub nomine Ulysses:

Titinnius apud Nonium.
Cic. de senect.
Dio Cass. lib. 45.

Tibi dextera bello

Ovid. l. 13. meta.

*Vtilis, ingenium est, quod eget moderamine nostro,
Tu vires sine mente geris, mihi cura futuri est.
Tu pugnare potes, pugnandi tempora mecum
Eligit Atrides: Tu tantum corpore prodes,
Nos animo: quantoque, ratem qui temperat, anteit
Remigis officium, quanto Dux milite maior;
Tantum ego te supero. nec non in corpore nostro
Pectora sunt potiora manu: vigor omnis in illis.*

Recte igitur ab Antonio dictum, militibus cupidinem pugnandi convellere, duces providendo, consultando, cunctatione sapius quam temeritate prodesse. Ut pro virili portione armis ac manu victoriam iuverit, ratione & consilio, propriis ducis artibus, profuturum. Itaque Imperator, si quando ipse decerneret, caveat diligenter, ne sit audacior, aut potius manum omnino cum hoste non conferat. Nam licet praestabilem fortitudinis operam navare possit, non tamen tantum suum pugnando proderit, quantum occumbendo oberit. Illius enim prudentia longe anteponenda fortitudini. Nimirum quilibet e populo miles corporis robore strenue facere potest, mentis autem prudentia bene consulere, haud alius facile queat. Nam quomodo, si gubernator relicto gubernaculo nauticis remigum operis sese immisceat, navem in periculo esse contingit: eodem plane modo, si Imperator consilia suis dare negligens, ad militaria munera se transfert, rem universam in maximum adducit discrimen, meliorum enim maiorumque curarum incuria irritum & vacuum fiet, cum desiderabitur, auxilium.

Tac. 3. hist. 10.
Onosand. strab. c. 31.

LXV.
GUBERNANDO NON LO-
QUENDO.

Je sortiray fort bien de ce contour estroit
Philosophie ayant pour ma loyale guide;
Je ne dis celle-là qui de tout effect vuide
N'apprend qu'à bien parler, point à gouverner droit.

Paradoxon est, nisi vel philosophi dominantur vel reges philosophentur non fore civitates beatas. Constat igitur philosophari regem oportere, & equidem ita statuo bonum regemetiam philosophum esse. Stupetis? Agedum spectemus Alexandrum M. ex iis sanè quæ dictitavit, attitavit, docuit, philosophus invenietur. Et nos non de Grammatico aut oratore, quorum scientia est, quomodo loqui deceat, sed de sapiente differimus, cuius doctrina est, quomodo vivere oporteat. Ars est enim philosophia vite & falluntur qui in edisserendis eam rebus, non in gerendis esse putant. Non est populare artificium, nec ostentationi paratum: non in verbis, sed in rebus est, animum format, vitam disponit, actiones regit, sedet ad gubernaculum, & per incipitia fluctuantium dirigit cursum. Quanto maiore putas vitam tempestate iactari, quam ullam ratem? Non est loquendum, sed gubernandum. Antiqua sapientia nihil aliud quam facienda & vitanda præcepit: & tunc longè meliores erant viri. postquam docti prodierunt, boni desunt. Simplex enim illa & aperta virtus in obscuram & solertem scientiam versa est, docemurq; disputare, non vivere. Vetustiores Athenienses virtutem non verbis sed factis exercuerunt. Sic & Lycurgus ob oculos posuit totam philosophantem civitatem Spartanâ. Apud Rom. optimus quisq; facere quàm dicere malebat. Marius, neq; literas, inquit, grecas didici, parum placebat eas discere, quæ ad virtutem doctoribus nihil profuerant. At illa multo optima reipub. doctus sum, hostem ferire, præsidia agitare, nihil metuerè nisi turpem famam, hiemem & æstatem iuxta pati, humi requiescere, eodem tempore inopiam & laborem tolerare, his ego præceptis milites hortabor: hoc est utile, hoc civile Imperium. Tales accepimus Fabium & Decium viros natos militia, facti magnos, ad verborum linguaq; certamina rudes. Ea ingenia consularia esse. Callidos solertesq; iuris atq; eloquentia consultos, qualis Appius Claudius, urbi ac foro præfides habendos, non igitur est de nihilo vaticinium illud Vmbræ paternæ coràm Eneâ prolatum:

Orabunt alii causas, coeliq; meatus
 Describent radio & surgentia sidera dicent,
 Tu regere imperio populos Romane inmento
 Hæ tibi erunt artes: quas comprehendit Elogium Imp. Friderici I.
 Forma nitens, animusq; sagax, manus impigra, solers
 Consiliis, belloque ferox & pæce modestus,
 Certus amor, robusta fides, constantia mentis
 Nec frangenda malis, nec sustollenda secundis,
 Laudis amans largitor opum, crudelibus atrox,
 Supplicibus facilis, iustis pius, asper iniquis,
 Fortis ad instantes casus, prudensque futuri,
 Præteritique memor, sociis bonus, impius hosti.

Hæc sunt, ô procetes, hæc sunt quæ regna tueri,
 Ac munitæ solent, his artibus infirma crescunt,
 Maxima servantur &c.

Plato lib. 3. de Rep.
 Mufonius apud Stob. ferm. 46.
 Plutar. lib. 1. de virt. & fort. Alexand.
 Lactant. de fals. sap. c. 13.
 Cic. lib. 3. de fin. in pr.
 Plutar. Ibid.
 Senec. Ep. 16.

Id. Ep. 108.
 Id. Ep. 95.
 Lycurg. orat. contr. Leocr.
 Plutar. Lycurg.
 Salust. Catil.

Id. Iugurth.
 Liv. l. 10. c. 22.

Virg. 6. Æn.
 Cunth. lib. 2.

LXVI.
IDEM PACIS MEDIUS-
QUE BELLI.

Je suis à l'un & l'autre également constant,
Point délicat en guerre ou fier en temps de paix,
La guerre établiray par des louables faits,
La paix par bonnes loix, & par doux traitement.

Divisa omnis vita est in negotium & otium, Unde cum duæ sint non solum privatorum, sed & omnium civitatum probationes, pax & bellum, rarus in utroque excelleret. Enituit aliquis in bello, sed obsolevit in pace: alium toga, sed non & arma honestarunt. Cn. Marius quantum bello optimus, tantum pace pessimus. Primus Antonius, pace pessimus, bello non spernendus. Hannibalem virum indocilem paciꝫ modicꝫ Vates vocat. Cl. Ruffus vir facundus, & pacis artibus belli inexpertus. Porro pleraꝫ ex civitatibus tantisper quidem dum bellum gerunt salva sunt, posita autem imperio & principatu, occidunt. Inò nulla magna civitas diu quiescere potest, si foris hostem non habet, domi invenit. Sic Germani discessu Romanorum va- cui externo metu, arma in se verterunt, quia & ingrata genti quies & facilius inter ancipitia clarescunt. Sic Lacedæmonii salvi quidem erant bellum gerentes: interibant autem imperium adepti, quia otiosi & quiescere non poterant, neꝫ ullam aliam artem militari præstabiliorem & dominantiore exercuerunt. Tota enim legum descriptio Lycurgi ad unam virtutis partem, artem militarem referebatur. Aded excellentibus ingeniis citius defuerit ars quæ civem regant, quam quæ hostem superent. nam pax & quies bonis artibus indigent. Itaque nos olive ramum gladio inferimus in Emblemate nostro, eò quod firmanda est Respubl. non armis modò, neꝫ adversus hostes, sed, quod multò maius multoꝫ, asperius est, bonis pacis artibus. Oportet enim negotia quidem & bella gerere posse, sed magis agitare pacem atꝫ, otiosi posse, moreque veterum Romanorum ac Gothorum, qui duabus his artibus, audaciâ in bello, ubi pax evenerat, æquitate, seqꝫ remꝫ publicam curabant, foris prælia, intus nosse exercere modestiam. Præstitit hoc Jul Agricola, militare nomen grave inter otiosos aliis virtutibus temperando, tranquillitatem atꝫ, otium penitus augendo. Similiter Traiani prædicanda moderatio, quod innutritus bellicis laudibus, pacem amabat. Nam cum turpe sit non posse bonis uri, cum multo turpius est, otiosâ vita non posse uti; sed occupatos quidem & bellum gerentes se præbere viros bonos: pacem agitantes verd & otio disfluente mancipiorum similes esse. Fortitudine igitur & laborum tolerantia opus est in occupatione & negotio: philosophiâ autem in otio & quiete: temperantia vero & iustitia in utroꝫ tempore, sed magis tamen in pace.

Aristot. 1. 7.
 Pol. t. c. 14.
 Aristides or.
 panath.
 Plin. paneg.
 Vell. Patere.
 lib. 2.
 Tac. 2. hist. 36.
 Sil. Ital. lib. 12.
 Tac. 2. hist. c. 8.
 Aristot. d. c. 14.
 Liv. lib. 30.
 c. 44.
 Tac. 2. annal.
 44.
 Id. c. 14. de
 Germ.
 Aristot. 2. po-
 lit. 9.
 Ibid.
 Liv. 1. 2. c. 43.
 Tac. 4. hist. 1.
 Hieron. adverb.
 Luciferianos.
 Sallust. orat. de
 rep. ordin.
 Aristot. 7. po-
 lit. 14.
 Sallust. Catilin.
 Caesiod. lib. 3.
 Var. Ep. 24.
 Tac. Agric.
 c. 40.
 Plin. Pan.
 Aristot. ib. c. 15.
 Ibid.

LXVII.
IN INSIGNIA ACADEMIÆ
PALATINÆ.

De force & de conseil voila le vray drapeau ,
Sous lequel s'entretient vn estat pacifique.
Ce liure jamais clos nous sert d'Hieroglyphique,
Qu'il faut qu'en apprenant nous allions au tombeau.

Leo librum tenet apertum, quem haud perperam aliquis ad istum ritum omnibus ferè Academicis usitatum referens interpretetur, quo solet apertus liber proponi novis Candidatis: non eò tantum, quod hominis mens discendo alitur & cogitando semper aliquid aut anquirat aut agit, videndiq; & audiendi delectatione ducitur, sed & quia reverà tam diu discendum est, quamdiu nescias, & si proverbio credimus, quamdiu vivas. Quod & agnovit JCtus noster egregià hæc & digna sententià juvenum quæ personæ aures: Ego, inquit, discendi cupiditate, quam solam vivendi rationem optimam in octavum & septuagesimum annum ætatis duxi, memor sum eius sententiæ, qui dixisse fertur: Etsi alterum pedem in tumulo haberem, non pigeret aliquid addiscere.

Cic. 1. off.

Senec. Ep. 76.

J. 20. ff. de fideic. libert.

Nunquam enim ita quinquam bene subductâ ratione ad visâ fuit, Terent. Adelph. act. 5. sc. 4.
 Quin res, ætas, usus, semper aliquid apporret novi,
 Aliquid moneat, ut illa, quæ te scire credas, nescias,
 Et quæ tibi putaris prima, in experiundo repudies.

Itaq; discendi tempus universum sit vitæ spatium, si fieri potest. Nam bonum est animum bonâ re quapiam imbus, etiam tum cum à corpore dirimitur. Quod si rem hieroglyphicè velimus exigere: Leonis quidem figura declarare putanda est principatum, robur, invictumq; animum: Liber verò omnium assensu literarum disciplinam & eruditionem significat, adeò hæc duo coniungenda, quandoquidem

Manuel Imp. educ. Reg. c. 75.

Dionys. lib. 1. cœlest. Hierar.

Robur cum imperitiâ sapius damnosum est:

id quod tantoperè filio suo inculcat is ipse Imperator, his verbis: Insignis est corona regum pulcherrimèq; contexta, mistum intelligentiæ robur corporis. Quod si à potestate absit eruditio, tum ipsum robur, tum quidquid aliud eius est generis, præterquam quod nihil secum fert boni, damni quoq; sepius occasionem præbet. quippe nec equus animosus atq; robustus usui fuerit equiti vulgari. Quando igitur etiam id noxium est, quod inest natura bonum, si ab eruditione destituatur, quantis laboribus, quo studio doctrinæ cognitio est comparanda? Pulcrum sanè iucundumq; spectaculum est, & incitamentum quoddam ad bonum inventus & discendi cupida, & quod didicit ipsis factis præstandi, Peritiâ namq; non simpliciter peritiis est bona sed peritiâ suam declarantibus. Cum ergo due res sint, imperare ac privatum esse, quorum utrumq; distinguitur, in id, quod rectè quodq; secus fit: egregium sanè par fuerit ex ambobus conflatum, imperare scilicet ac rectè imperare. At verò quis melius quam literatus imperat? Acclamatum à Senatoribus Rom. in laudem Imp. Taciti.

Eurip. apud Stob. serm. 52.

Manuel Ibid. c. 53.

Vopisc. in Tac. c. 4.

LXVIII.
EXERCET UTRUMQUE..

Le liure d'une main la massue de l'autre,
Cette-cy est du corps, cestui-là de l'esprit,
Chiron par son exemple à son Achille apprit,
Que pour bien viure il faut exercer l'un & l'autre,

Benè habere corpore simul & animâ curandum est. Nam si non animo benè est, nec corpori benè est, inquit Philiscus. Sed & contra mirum est, ut animus agitatione motuq; corporis exciteetur, quippe cuius fulguris sustinetur. Hinc Cajus Cæsar ex quo vulneratus erat ab Adduo quodam ut corpus minus habile, ita animum quoq; minus utilem Reipubl. cepit habere. Frigescunt enim impetus mentium; quos non explicant miniseria membrorum. Id quod sæpissimè usuvenit animo, qui, dum pusillum relaxare & concedere renuit fatigato corpori & postulanti, paulò post febris quapiam incidente, seu capitis vertigine, libris disputationibus & exercitiis literariis omnis, cogitur unà cum illo egrotare, simulq; laborare. quare

ut sit mens sana in corpori sano,

cave ne pigrum & negligentem corporis, literarum amor faciat, sed potius, da operam, ut & corpore sis laborioso, & animo studioso: ut altero perficere queas decreta, altero prospicere scias futura. Sic apud Romanos ingenium nemo sine corpore exercebat, prout rectè monebat Plato, ut neq; corpus exerceremus sine animo, neq; animum sine corpore, sed veluti coniugii cuiusdam æquilibrium servaremus corpori: cum maxime animo navat operam, seq; laborum socium præbet, tum plurimam illi curam ac sollicitudinem vicissim impendentes. Fugiendæ tamen exercitationes, quarum labor spiritum exhaurit, & inabilem intentioni ac studiis acrioribus reddit. Tum postea uno tempore & mente & corpore laborem sufferre non oportet, uterq; enim labor res contrarias efficere solet naturâ: & corporis labor menti, mentis labor verò corpori impedimento est. Denique sic gerere nos debemus, non tanquam propter corpus vivere debeamus, sed tanquam non possimus sine corpore: & in summâ, qua corpori serviunt, eatenus adhibeantur, quatenus animo sunt usui. Animus enim propriè est homo.

Epist. apud Stob. serm. 3. Dio Cass. lib. 3. Plin. lib. 1. Ep. 4. Ib. Ep. 9.

Vell. Paterc. l. 2. Quintil. decl. 1.

Plut. de tuend. sanit.

Juven. sat. 10.

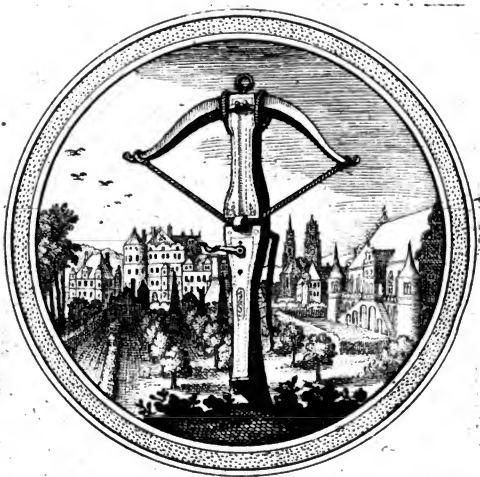
Senec. Ep. 14. Hec. par. ad Dem. Salust. Catil. Plut. d. lib.

Senec. Ep. 15.

Arist. l. 8. polit. c. 4.

Senec. Ep. 14. Epist. Enchir. c. 46. Manuel Imp. orat. 1.

LXIX.
NI LAXES RUMPITUR.

L'arc trop long temps bandé faut en fin qu'il se brise,
Ce qui n'a son repos, ne peut gueres durer,
C'est se rompre du tout sans cesse labourer,
Vn moderé repos au trauail nous aiguise.

Meo & Phœdræ calculo

Quod caret alternâ requie durabile non est,

Hæc reparat vires fessaq; membra levat.

Ovid. Ep. 4.
Heroid.

Ideoque subsumit eadem ad Hippolytum:

Arcus & arma tua tibi sint imitanda Diana

Si nunquam cesses tendere, mollis erit.

Omninò mortalium nemo est qui seriis rebus atq; laboribus intentus esse perpetud possit, sed ipsa natura cuiusq; seria tractantis aliquod etiam solatium desiderat, ad refocillandam ingenii lassitudinem: quæ non minor est, quam corporis, sed occultior. Nec unquam in eadem intentione æquabiliter retinenda mens, sed danda est remissio animis: meliores acrioresq; requieti surgent. Ut fertilibus agris non est imperandum, citò enim exhauriet illos nunquam intermissa fecunditas: ita animorum impetus assiduus labor frangit. Vires recipient paulum resoluti & remissi. Nascitur ex assiduitate laborum, animorum hebetatio quadam & languor. Legum conditores festos instituerunt dies, ut ad hilaritatem homines publicè cogerentur, tanquam necessarium laboribus interponentes temperamentum. Cato vino laxabat animum curis publicis fatigatum: & Scipio triumphale illud & militare corpus movit ad numeros. Modus tamen sit remissionibus, ne aut odium studiorum faciant negata, aut ocii consuetudinem nimia. Multum interest, inter ocium & conditivum, remittas aliquid, an solvas. Denique quando fieri nequit, ut perpetuo curarum flammam sustineat is qui rerum potitur, eatenus mens curis solvatur, quatenus animi molestiam depellat. nam cum multa sint eaq; varia, quæ tam interdiu quam notæ principem sollicitum esse cogunt, facile vitam amiserit, semper cum negotiis colluctando, quæ nullas omninò cogitationibus inducias concedunt. Perhibent quendam maximum olim virum lautè cum amicis epulantem dixisse: mentem curis solvendam esse, sicut arcus enervare soleamus, siquidem illis iterum validi uti velimus, instauratis eorum viribus.

Manuel Educ.
reg. c. 80.

Sen. præf. lib. 1.
contr.
Senec. c. 15. de
tranq. anim.

Quintil. lib. 1. c. 5.

Senec. Ep. 82.
Id. d. c. 15.
Manuel Imp.
Educ. Reg. c. 79.

LXX.
FORTIOR UT REDEAT.

Par ce reculement il redouble son pas:
Ainsi est de l'esprit, apres peu de relasche
Beaucoup plus gayement se remet à sa tasche,
Vn trauail sans repos nous conduit au trespas.

Vires, inquit Poeta, instigat alitq;
Tempestiva quies, maior post otia virtus.

Stat. l. 4. Sylv. c. 4.

Cui pondus addit exemplum Publ. Scipionis Afric. qui cum in Sicilia augendo exercitum, traiciendoq; in Africam opportunum quarendo gradum Carthaginis ruinam animo volueret, inter consilia ac molitiones tanta rei, operam gymnasio dedit, pallioq; & crepidis usus est: nec hac re segniore Punice exercitibus manus intulit, sed nescio an ideo alacriores, quia vegeta & strenua ingenia, quo plus recessus sumunt, hoc vehementiores impetus edunt: sicut arietes, qui, quo longius recedunt, eo fortius assultant. Tale quid in Portio quoque Latrone fuit, quo nemo plus ingenio suo imperavit, nemo plus indulgit. cum se dimiserat, in omnes lusus & in omnes iocos se resolvebat. Cum vero se silvis montibusq; tradiderat, omnes illos agrestes in silvis ac montibus natos, laboris patientia ac venandi solertia provocabat: & in tantam sic vivendi pervenerat cupiditatem, ut vix posset ad priorem consuetudinem retrahi. At cum sibi manum iniecerat, & se blandiendo, unde abduxerat, revocarat, tantis viribus incumbere in studium, ut non tantum nihil perdidisse, sed multum acquisivisse desidia videretur. Omnibus quidem prodest subinde animum relaxare. Exoritur enim otio vigor: & omnis tristitia, qua continuatione pertinacis studii adducitur, feriarum hilaritate discutitur. Nulli tamen intermissio manifestius proderat. Quoties ex intervalla dixerat, multo acrius violentiusq; dicebat. Exultabat enim novato & integrato robore, & tantum a se exprimebat, quantum concupierat. Simile quiddam de maioribus nostris proditur: Quoties bella non ineunt, non multum veratibus plus per otium transigunt dediti somno cibosq;. Fortissimus quisq; ac bellicosissimus nihil agens, delegata domus & penatium & agrorum cura feminis senibusq;, & infirmissimo cuiq; ex familia. Ipsi hebet, mira diversitate natura, cum iudei homines sic ament inertiam & oderint quietem.

Val. Max. lib. 3.
c. 6.

Senec. præfat:
lib. 1. Controv.

Tacit. de mor.
German. c. 15.

LXXI.
TOLLAT QUI TE NON
NOVERIT.

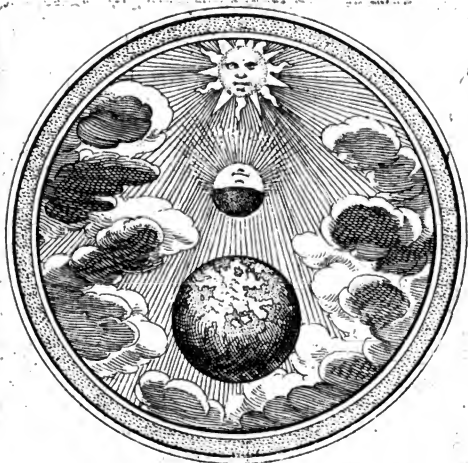

Ce fardeau paroist autre à celuy qui le porte,
Qu'à ceux qu'il esblouyt de son lustre trompeur,
Ceuxcy n'en ont jamais conneu la pesanteur,
Mais l'autre sçait expert quel tourment il apporte.

Multi dubitant, siue privatorum quidem hominum, sed moderatè se ge- Ifocrat. ad Nicol.
 rentium, potius expetenda vita, quam regum; nam cum honores eorum
 & diuitias & imperia intuentur, omnes eos diis similes esse censent, qui soli
 rerum potiuntur. Et Deum certè immortalium princeps esset similis (confi- Dio Cass. lib. 56.
 tente Augusto) nisi maioribus, quam privati, curis, occupationibus, sollicitu-
 dinibus teneretur. Ecce enim, omnium domos illius vigilia defendit, omnium Senec. c. 26. ad
 otium illius labor, omnium delicias illius industria, omnium vacationem illius Polyb.
 occupatio. Ex quo se orbi terrarum dedicavit, sibi eripuit, & siderum modo
 qua irrequieta semper cursus suos explicant, nunquam illi licet nec subsistere,
 nec quidquam suum facere. Itaque Seleucum sapissime dicere solitum ferunt: Plutarch. tr. num
 si novissent multi, quam sit operosum & molestum tot duntaxat literas scribe- Seni ger. Resp.
 re, legereq; diadema etiam abiectum ante pedes ne sublevarent quidem. Rex Valer. Max l. 7.
 etiam ille subrilis iudicii, quem ferunt traditum sibi diadema, priusquam ca- c. 2.
 piti imponeret, retentum diu considerasse, ac dixisse: ô nobilem magis quam
 felicem pannum, quem si quis penitus cognoscit, quam multis sollicitudinibus &
 periculis & miseriis sit refertus, ne humi quidem iacentem tollere vellet. Co- Curtius lib. 7.
 bares hoc idem Bello imprimens, magnum, inquit, onus sustines capite
 regium insigne. Hoc aut moderatè perferendum est, aut, quod abominor, in te
 ruit. Quod parum agnoverat Regis Antigoni filius, cui sic pater:
 Nescis, fili, nostram dignitatem, splendidam esse servitutem: quæ non ἀνα- Ælian. lib. 2. Var.
 γαλῶς aliquis his Senecæ verbis perrexat: Non licet tibi quidquam ar- c. 20.
 bitrio tuo facere. Audienda sunt tot hominum millia, tot disponendi libelli, d. c. 26.
 tantus rerum ex toto orbe accurrentium congestus. Cum voles omnium rerum
 oblivisci, te cogita: intelliges, non magis tibi incurvari licere, quam illi, si quis
 modò est, cuius humeris mundus innititur.

LXXII.
CUNCTA REFUNDIT.

Je rends à mon Seigneur ma gloire plus chérie,
Et l'honneur tout entier de mes heureux exploits,
C'est ce que doit tout hōme, estant soubsmis aux loix
D'un Prince, dont il tient la grandeur de sa vie.

M. Vipfanius Agrippa Magnatum adminiftratos qui fua ipforum Dio Caff. lib. 39.
 incolumitatis curam gererent, poft alia hoc etiam obfervare iubebat,
 ut rei benè gefta nomen Dōminis fuis refervarent : & ipfe mōdicus hoc
 obfervavit, exemploque fuo docuit. quanto enim alios virtute anteibat, Idem lib. 74.
 tantum ultro concedebat Augufto : cui cum omnem fuam fapientiam ac fortitu-
 dinem cum fummo eius commodo utendam daret , honores ac potentiam ab eo
 recepta in benè merendum de aliis impendebat : unde factum eft, ut neq; Au-
 gufto moleftus unquam effer, neq; invidia aliorum obnoxius. Hac eadem Lib. 2. Samuel.
c. 12. verf. 26. &
feq.
 cautelâ mifit Ioab nuncios ad Regem Davidem, dicens, oppugnavi Rabbam,
 etiam intercepti ab urbe aquam. Nunc igitur congrega reliquam partem po-
 puli, & obfide civitatem, & cape eam : ne, fi à me capta fuerit, nomini meo ad-
 fcribatur victōria. Nec Julius Agricola unquā in fuam famā geftis exulta-
 vit; fed ad authorem & ducem, ut minifter, fortunam referebat : ut Soli sub-
 iecta corpora, quæ cum inde fplendorem accipiunt, viciffim & reddunt : præci-
 puè Luna, quam Aftronomi docent, in coitu cum fole non cerni, quo-
 niam haufum omnem lucis averfa illò regerat, unde acceperit. Nondum verò
 definam vetera exempla recitare : nam quæ maiores fibi gloriofa effer ducebant in
 faciendo, ea vos quoq; decet libenter audire, tanquam illorum virtuti faventes.
 Sciatis igitur, idem etiam à maioribus noftris factitatum, utpote qui-
 bus fua quoq; fortia facta gloriæ principis assignare præcipuum sacramentum
 erat. Sed quid prodeft, inquit, aperta monftrare ? Plurimum. Interdum
 enim fcimus, nec attendimus. Non docet admonitio, fed advertit, fed excitat,
 fed memoriam continet, nec patitur elabi. Pleraq; ante oculos pofita transi-
 mus, fapè animus etiam aperta difsimulat. Ingerenda eft itaq; illi notitia re-
 rum notiffimarum, & fubinde reducendus es ad memoriam. Non enim repo-
 fita illa effer oportet, fed in promptu. Quacunq; falutaria funt, fapè agitari
 debent, fapè verfari : ut non tantum nota fint nobis, fed etiam parata.

Tacit. in Agric.
 c. 8.
 Plutar. in pollit.

Plin. lib. 2. nat.
 hift. c. 9.

Lycurg. orat.
 contra Leocra-
 tem.

Tacit. de mor.
 German. c. 9.
 Senec. Ep. 94.

LXXIII.
INGENTES SPONDET TENER
IMPETUS ANNOS.

De ce braue l'enet le fier hennissement,
Nous promet en temps meur vn invaincu courage:
Des genereux esclans d'un enfant en bas aage,
De iour en iour deuons aller bien esperant.

IN juvenibus alacritas commendatur ; quod innuunt illa Fabii: Nec
 me offenderit, inquit, lusus in pueris, est & hoc signum alacritatis, neq;
 illum tristem semperq; demissum sperare possim exacta circa studia mentis fore,
 cum in hoc quoq; maxime naturali atatibus illis impetu jaceat.

Ambros. de offic.
 Quintil. lib. 1.
 in dicit. c. 2.

Continuò pecoris generosi pullus in arvis
 Altius ingreditur, & mollia crura reponit,
 Primus & ire viam & fluvios tentare minaces
 Audet, & ignoto sese committere Ponto &c.

Virgil. 3. Georg.

Dum aliud agit Virgilius noster describit virum fortem, qualis futurus Alcī-
 damas apud alium depingitur

Senec. Ep. 95.

—— paulò ante puer; sed enim maturius avo,
 Robur & ingentes spondet tener impetus annos.

Statius lib. 6.
 Theb.

Et Cyrus acri vehementiq; ingenio iam à primâ etate extitit. Themistocli
 præceptor dicere solebat: Tu nihil, fili, eris mediocre sed omnino vel magnum lu-
 men vel pestis. Nempe primis inventutis motibus varius fuit & versatilis, so-
 lumq; suum sequebatur ingenium, nullis excultum literis. Vnde magnas in
 utramq; partem faciebat institutorum vicissitudines, declinabatq; crebro ad de-
 teriorem: quod postea ipse confessus est, ferocissimos pullos iactans, ubi rectè for-
 mati fuerint, generosissimos evadere equos. Haud absimiliter eos qui naturâ
 se bonos esse arbitrantur, doctrinam autem contemnerent, docere solebat So-
 crates, illas naturas qua viderentur esse præstantissima inprimis institutione ege-
 re: cum quidem ostenderet, equos generosissimos, qui & animosi & acres sunt,
 si ab ineunte etate domentur, utilissimos ac præstantissimos fieri; sin relinquantur
 indomiti, effrenatissimos ac pravisimos. Virtus enim etiamsi quosdam im-
 petus ex naturâ sumit, tamen perficienda doctrina est. Non possum non
 heic apponere nimisquam appositè ad hanc rem ab Annæo dicta:
 Ingenia, inquit, naturâ fortia iracundiam ferunt, nihilq; tenue & exile ca-
 piunt ignea & fervida. Sed imperfectus ille vigor est, ut omnibus qua sine arte
 ipsius tantum natura bono exurgunt. Sed nisi citò domita sunt, qua fortitu-
 dini apta erant, audacia temeritatq; consuescunt.

Pluta. ch. in Ar-
 taxerxe.
 Idem in Themist.

Xenoph. lib. 4.
 memor.

Quintil. lib. 12.
 in d. c. 2.

Senec. lib. 2. de
 ira c. 15.

LXXIV.
QUALIS NON UNDE SATUS.

Tout nud que tu le vois, il nē luy manque rien;
Ainsi, pour maintenir tes tiltres de noblesse,
Ne me produis en jeu tes parens & richesses,
Mais fais que toy marchant marche aussi tout ton bien.

Verum est: Fortes creantur fortibus: & bonis
 Est in iuvenis, est in equis patrum virtus &c.
 Doctrina sed vim promovet insitam,
 Restiq; cultus pectora roborant:
 Vtunq; defecere mores
 Deducorant bene nata culpa.

Morat. l. 4. od. 4.

mobilitate ne quis deliciatur. Limum enim habent omnes generis authorem, &
 qui purpurâ byssos, surgent, & qui paupertate affliguntur; tam qui diademate
 redimitti sunt, quam qui per cubicula excubant. Ne igitur lutulentum iactemur
 genus, sed morum integritate gloriemur. Siquidem
 perit omnis in illo

Apapet. parva.
 ad Iulian. Imp.

Lucan. ad Pison.

Nobilitas, cuius laus est in origine solâ. Quales introdu-
 cit Arrianus dicentes: Melior sum te, nam pater meus consularis est. Alius
 ait, Ego tribunatum gessi, tu non. Quod si equi essemus, diceret, pater meus
 velocior fuit? Ego multum hordei habeo & feni, aut elegantes phaleras? Ego
 verd te ista dicente responderem: Esto ita, curramus ergo. Age nihil ne tale est
 in homine, qualis est in equo cursus, quo prastantior & deterior discernantur?
 Nunquid est verecundia, fides, iustitia? Hic ostende prastantiorē esse te, ut
 prastantior sis tanquam homo. sin mihi hoc dixeris, te vehementer calcitrare,
 dicam & ipse tibi, eo te superbire, quod sit asini proprium. Vt ergo venator
 non querit quod tali cane natum sit, sed canem, & eques equum ipsum, non
 quod ex equo (quid enim si mulus ex equo natus sit?) ita vir Politicus totâ
 viâ erraverit, si in rectore non requirat quis sit, sed è quibus. Romani pro-
 fecit hoc senserunt, in cuiuscunq; animo virtus inesset, ei plurimum esse tri-
 buendum. Neq; novus hic mos Senatus populiq; Rom. est, inquit ille, putan-
 di, quod optimum sit, esse nobilissimum. Ergo dum nullum fastiditur genus
 (dicitur apud Livium) in quo virtus eniteret, crevit Imperium eorum.
 Inter Stiliconis laudes hoc quoq; reponit poëta:

Non obruta virtus
 Paupertate latet: lectos ex omnibus oris
 Evebis, & nunquam meriti cunabula quaris
 Et qualis, non unde satius &c.

Claudia. paneg.
 2. in Stilic.

LXXV.
DEFERVERE NECESSE EST.

Chaque chose a son temps , les bou-bouillonnants
Au tonneau furieux chassent ainsi les lies. (moufts
D'une ieune chaleur les bouillantes faillies
Se passent en douceurs gracieuses à tous.

Est naturâ homo vino simillimus
 Quodammodo : nam vinum sicuti novum
 Necesse deservere est; sic prorsus & hominem
 Ac primum quidem veluti florentem aliis esse iniurium,
 Post durum fieri : hæc autem quæ dico omnia
 Vigere cum desierint, atq; ille exhauferit
 Stultitiam amentem quæ supernè innatat,
 Velut potui sit idoneus, etatem nactus bonam :
 Ac in reliquum tempus degit gratus omnibus.

Alexis Comicus
 apud Athen. lib.
 2. c. 7.

sic nimirum Cic. pro M.
 Cœlio.

ipsa natura profundit adolescentiæ cupiditates, quæ sita erumpunt ut nullius vitâ
 labefactent, nullius domum evertant, faciles & tolerabiles haberi solent : quoniâ
 includi ex toto non patiuntur: cum verò inclusa diutius & primâ etate cõpres-
 sa & constricta fuerunt, subitò se nonnunquam profundunt atq; eiciunt univer-
 sa; non aliter quam quemadmodum musto dolia ipsa rumpuntur & omne quod
 in imo iacet, in summam partem vis caloris eiecat. Quam vim non inele-
 ganter fretum adolescentiæ, fervorem & freta etatis à fervendo nonnulli
 vocarunt. Ut enim temulenti, sic calidi sunt iuvenes naturâ. Itaque eos ad-
 huc confusa quadâ & quasi turbata non indecent. Quæ causa est, cur etiam boni
 pædagogî non omnib. puerorum cupiditatib. adversentur, sed sæpe conniveant,
 interdum etiam obsequantur: quâsi animus ille huiusmodi affectus non planè pos-
 sit evomere, nisi aliquando is obsecutus fuerit, & ipsâ actione saturatus. Qua-
 re detur aliquid etatis, sit adolescentiæ liberior, non omnia voluptatib. denegen-
 tur, non semper superet vera illa & directâ ratio, vincat aliquando cupiditas,
 voluptasq; rationem : dummodo illa in hoc genere præscriptio, moderatioq; re-
 neatur : parcat iuventus pudicitia sua, ne spoliæ alienam: ne effundat patrimon-
 nium, ne fœnore trucidetur, ne incurrat in alterius domum atq; famam : ne
 probum castis, labem integris, infamiam bonis inferat, ne quem interimat, ne
 intersit infidiis, scelere careat, postremò cum paruerit voluptatibus, dederit ali-
 quid temporis ad ludum etatis, atq; ad inanes hæc adolescentiæ cupiditates,
 revocet se aliquando ad curam rei domesticæ, rei forensis, Reipubl. ut ea quæ
 ratione antea non perspexerat, satietate abieciisse, experiendo contempnissè videat-
 tur. Ac multi & nostrâ & patrum maiorumq; memoriâ summi homines &
 clarissimè cives fuerunt, quorum cum adolescentiæ cupiditates deserbuissent, exi-
 mia virtutes firmatâ iam etate extiterunt. Nam & qui venturi sunt in vir-
 tutis adoptionem, illo tamen adolescentiæ lubrico ut non cadant, titubant. An
 non clarissimè nominis Romani viros, illos Catulos, Scipiones loquor, aliquan-
 tisper sibi luxuria vindicavit : quos etsi ad portum mutati in melius reduxerint
 Jactus, diu tamen vitiorum turbo iactavit, & naufragos atq; fluctuantes ab
 illis, quibus mersabantur, erroribus, agrè atq; recepit.

Senec. c. 10. de
 tranq.
 Cic. lb.

Senec. Ep. 83.
 Flor. l. 1. c. 26.
 Senec. Troad.
 Lucr. lib. 4.
 Arist. lib. 2.
 Rhæt. c. 12.
 Plin l. 9. Ep. 1.
 Simplic. Epict.
 c. 37.

Cic. d. orat.

Pacat. paneg.

LXXVI.
NON MATURA PRIUS
QUAM PUTRIA.

Ce Nefflier aux humains est comme d'un grand liure,
Ou depeinte lisons l'humaine infirmité,
Son fruit se sent pourri quant & maturité ;
De mesme mourons nous, lors qu'apprenons à viure.

R Empubl. eam in quâ senum consilia, iuvenum hasta primum locum obtinent, salvam esse arbitror. Non enim manus, non pedes, non corporis robur, civitatis duntaxat partes, bonag, sunt: ipsa anima & anima bona, iustitia, modestia, prudentia, quæ serò tardèq, maturescunt, & sua fiunt, ad hanc pertinent. quo eodem collimat illud: Plut. lib. num
scni ger. resp.
Ibid.

Seris venit usus ab annis.

Et primum Ovid. lib. 5. met.
Plato l. 2. de LL.

profecto puerorum sensum esse dico voluptatis atq, doloris, atq, hac duo esse in quibus primum virtus & vitium animo innascuntur. Beatus autem est, cui etiam in senectute contigerit, ut sapientiam verasq, opiniones assequi possit. Distinctius hæc tractat orator: Cursus est, inquit, certus ætatis & via una Cic. in Cat. mai. natura, eaq, simplex, suaq, cuiq, parti ætatis tempestivitas est data. Ut enim infirmitas puerorum, & ferocitas iuvenum, & gravitas iam constantis ætatis, sic senectutis maturitas naturale quiddam habet, quod suo tempore percipi debeat. quam eandem ætatis maturitatem ad prudentiam appellat. Fortitudine enim, inquit Bion, cum sumus iuvenes, utimur: at cum senescere incipimus, prudentiâ valemus, senectutis prolixa beneficio multis experimentis instructi. Itaq, usu peritorum, & senum, aut prudentium pronuntiatis atq, opinionibus, quæ demonstrari non possunt, non minus quam demonstrationibus attendendum, atq, obtemperandum est; nam quoniam usu oculum quendam consecuti sunt, principia facile cernunt. Et hic est ille mentis oculus, qui tunc sanè acutè incipit cernere, cum primum corporis oculus deflorescit. Unde Theophrastus moriens, accusasse naturam dicitur, quod cervis & cornicibus vitam diuturnam, quorum id nihil interesset, hominibus, quorum id maxime interfuisset, tam exiguam vitam dedisset: quorum, si atas potuisset esse longinquior, futurum fuisse, ut omnibus perfectis artibus, omni doctrinâ, hominum vita erudiretur. querebatur igitur se cum, cum illa videre cepisset, extingui; paucis his verbis multa dicens: nos verò, cum vivere incipimus, tum morimur. Plato in sympos.
Cic. lib. 3. Thucul.
Laërt. vit.
Theophr. Sic mespila non ante esui sunt, non ante matura, quam cum penè computruerunt. Commodum etiâ huc transferri possunt quæ Accius ad Pacuvium: quod in pomis est, inquit, esse aiunt in ingenis: quæ dura & acerba nascuntur, post fiunt mitia & iucunda. Sed quæ viguntur statim vieta & mollia, atq, in principio sunt virida, non matura mox fiunt, sed putria. Relinquendum igitur visum est in ingenio, quod dies atq, ætas miscet. Gell. l. 13. c. 2.

LXXVII.
SIC RECTIOR.

Le trop d'un vif esprit ressemble à la ramure
Inutile en ce bois qui se peut esbrancher,
Mais comme impossible est de bonne l'embrancher ;
Ainsi ne donne l'art ce que nie nature.

Quadam non nisi melioribus innascuntur ingeniis, sicut valida arbuta Senec. 2. ill. 7.
 Et lata quamvis neglecta tellus creat & alia; secundi soli sylva est. Itaq; ibid.
 tibi saepe bonam indolem in malis quoq; tuis ostendam, sed non idem vitia non
 sunt, si natura melioris indicia sunt, inquit Philosophus Aulicus; unde
 non malè Orator vult esse in adolescente unde aliquid amputet: pessimè
 Phœdræ Lena, cuius hæc ad Hippolytū verba sunt:

Cic. li. 1. de Or.

Quacūq; latius tenera luxuriat satis

Senec. Hippol.

Arborq; celfo vertice evincit nemus,

Quam non maligna cedit aut rescat manus.

Ingenia melius recta se in laudes ferunt

Si nobilem animum vegeta libertas alit.

Aded malefura-

da illa impotentiam ac licentiam libertatis nomine insinuat,
 quam tu non exaudi:

Nam deteriores omnes sumus licentiā.

Terent. Heaut.

Quem non corrumpit pubes effrena: novaq;

act. 3. sc. 1.

Libertas properata itaq; ceu nescia falciis

Stat. 5. iylv. 2.

Sylva comas tollit fructumq; expirat in umbras.

Arctiore

Latant c. 19.

disciplinā minor ætas ad probitatem iustitiāq; formetur, quæ nisi in metu co-
 bibeatur, licentia pariet audaciam, quæ ad omne flagitium & facinus evadet.

de verò cultu.

Quare paulatim

Ramos compesce fluentes

Virg. 2. Georg.

imitatus bonos Agricolas, quorum alius,

ne gravidis procumbat culmus aristis,

Id. lib. 1. Georg.

Luxuriam segetum tenerā depascit in herbā,

alius ar-

Senec. 2. clem.

bore circumcidit ne proceritatem rami premant: omnia enim celerius adole-

c. ult.

scunt stolonibus ablati, unamq; in stirpem redactis alimentis. Hanc ean-

Plin. 1. 17. c. 13.

dem rem paulo clementius tetigit Ethicus: Quemadmodum, inquit,

Plutarch. de sera
num vindicta.

agricultura inexpertus, regionem quam densis cernit obsitam virgultis plantisq;

sylvestribus incultam, feris refertam, fluminibus ac fontibus variis irriguam,

cœnoq; plurimo quoquē versum inviam, stoccipendit, rei verò rustica gnarus

hæc omnia fertilitatis indicia esse cognoscit, terræq; ubertatem hinc discernit:

ita & absurda, prava ac importuna magna aliquando produciunt natura, quæ

nos confestim, quandoquidem asperitatem ac stimulos haud ferre possumus. pra-

cidi penitusq; eradicari oportere arbitramur. At optimus ille iudex utile ac ge-

nerosum ex his discernens, ætatem horamq; rationis & virtutis cooperatricem,

quæ naturæ fructum debitum & opportunum ferat, benignè prestolatur.

Claud. 4. conf.
Hon.

LXXVIII.
CASUS ARTESQUE DOCET.

**Peres, qui desirez d'avoir sages enfans,
Ensuivez ce Daulphin: Par exemple & par crainte
Frayez leur le chemin d'une vertu non feinte.
Afin que leur bonheur bienheure vos vieux ans.**

Delphinos parvos semper aliquis grandior comitatur ut custos. Idem affir- Plin. l. 10. c. 8.
mans Polyhistor, si quando, inquit, lascivium novi factus, à mai- Solin. c. 18.
oribus datur adultior gregi custos, quo magistro eludere impetus incurfantium bel-
luarum addiscant. Ex quo hoc extruere dogma, longum iter esse per præ- Senec. Ep. 6.
cepta, breve & efficax per exempla. Plato & Aristoteles & omnis sapientium
turba plus ex moribus, quam ex verbis Socratis traxit. Metrodorum & Poly-
anum magnos viros non schola Epicuri, sed contubernium fecit. Neq; verò ut
exesi arborum vetustate marcescentium trunci stirpium proximè satarum in- Plutar. num Sen-
crementa prohibent: ita quoq; adolescentium incrementa suppressere decet, ve- ger. resp.
rum candidè illos suscipere & semet illis facilem præbere, neq; etiam admoniti-
onibus tantum, verum & consiliis illos iuvare. Ita, de se civibusq; suis ait Pli- Lib. 1. Ep. 14.
nius junior, erat antiquius institutum ut à maioribus natu non auribus modò,
verum etiam oculis disceremus, quæ faciendæ mox ipsi, ac per vices quasdam
tradendæ minoribus haberemus. Inde adolescentuli statim Castrensib. stipendiis
imbuebantur, ut imperare parendo assuescerent: inde honores petituri assiste-
bant curiæ foribus & consilii publici spectatores antequam consortes erant. Suis
cuiq; parens pro magistro, aut cui parens non erat, maximus cuiq; & vetustis-
simus patre parente; omnem deniq; senatorium morem, quod fidelissimum præcipi-
endi genus, exemplis docebantur. Maiores natu in convivii ab tibus egregia su- Val. Max. lib. 2.
periorum opera carmine comprehensa pangebant, quo ad ea imitanda juvenitu- c. 1.
tem alacriorem redderent. Quid hoc splendidius, quid etiam utilius certamine?
pubertas canis suum honorem reddebat; defuncta virium cursu atas ingredienti-
bus actuosam vitam favoris nutrimentis prosequabatur. Quas Athenas, quam scho-
lam, quæ alienigena studia huic domesticæ disciplinæ prætulit? Inde oriebantur
Camilli, Scipiones, Fabricii, Marcelli, Fabii &c. Pater igitur filio ea exponens quæ
ex usu futura sunt, quonam pacto non plurimum efficiet? contrà quo pacto vel li-
berè vel fideliter vel confidenter, regis, patris, amici more præceperint ij, qui & im-
perij maiestate carent, & affectione, vi naturalis amoris universas alias superante,
& amicitia, fiduciam augente? Adde quod rarò ingenui Doctores isti
mercenarii. Apud Lacedæmonios patrum ad convivia pueri quoq; sicut ad lu- Plutar. Lycurg.
dum temperantia ducti, ventitabant: ibi sermones de republ. excipiebant, Do-
ctores conspiciabant ingenuos. Sil. It. lib. 7.

Christi factis & cæde dacebat
Natorum armigeram pugnas tractare cohortem.

Sed non patiuntur me tenuioribus exemplis insistere fortissimi Duces.

Africanus rudimenta militia sub patre toleravit, Hannibal puer in tentoria Hi- Pacatus Paneg.
spana successit, Philippæ castra Alexander nondum Magnus implevit, Adeò me- Plut. apoph. Lae.
rito Rex Agasicles admiranti cuidam, quod, cum magnà descendendi teneretur cu-
piditate, Philophane Doctore non uteretur: eorum, inquit, me discipulum esse
oportet, quorum etiam sum filius.

LXXIX.
PRÆTENTAT VIREs.

Vous qui vous engagez en carrière trop large,
De cest' aigle prenez un bon enseignement.
Il vaut mieux tout quitter, qu'après honteusement
Succomber sous le faix d'une trop grande charge.

MEtiri se quemq, suo modulo ac pede verum est, Horat. lib. 1. Ep. 7
 Ad quas igitur res aptissimi erimus, in his potissimum elaborabimus.
 Qua deliberatio est omnium difficilima. Incurre enim adolescentiâ, cum est Cic. 1. offic.
 maxima imbecillitas iudicii, tunc id sibi quisq, genus atatis degenda constituit, Ibid.
 quod maxime adamavit. Itaq, ante implicatur aliquo certo genere, cursuq,
 vivendi, quam potuit, quod optimum esset, iudicare. Quare ne impingatur,
 ante omnia necesse est, seipsum aestimare. quia ferè plus nobis videmur posse, quam Senec. c. 4. de tranq. ani.
 possumus. Alius eloquentia fiducia prolabitur, alius patrimonio suo plus impera-
 vit, quam ferre possit: alius infirmum corpus laborioso oppressit officio: quorun-
 dam parum idonea est verecundia rebus civilibus, quæ firmam frontem deside-
 rant: quorundam contumacia non facit ad aulam &c. Suum quisq, noscat in- Cic. ibid.
 genium, acremq, se & vitiorum & bonorum suorum iudicem praebeat, ne scenici
 plus, quam nos, videantur habere prudentia: illi enim non optimas, sed sibi ac-
 commodatissimas fabulas eligunt. Aestimanda sunt deinde ipsa quæ aggredimur, Senec. c. 5. de tranq.
 & vires nostræ cum rebus, quas tentaturi sumus, comparanda. Debet enim sem-
 per plus esse virium in latore, quam in onere. Necesse est opprimant omnia, quæ
 ferente maiora sunt. Sed & si quam personam, quæ vires tuas superat, indueris, Epiet. c. 59.
 tum eam indecorè gerēs, tum eam, quam sustinere posses, negligēs. Itaq, ma-
 gis nullius interest, quam tuæ, non imponi cervicibus tuis onus, sub quo concidas. Liv. lib. 24. c. 5.
 Rem in pauca coniecit Plutarchus: non quidvis, inquit, unicuiq, con- Stob. sectm. 19.
 venit, sed oportet sententia Apollinea morigerum, seipsum agnoscere, deinde u-
 num aliquod aptum ingenio suo studium sequi, non aliud aliàs vitæ genus amu-
 lando, distrahere naturam. In paucissima Poëta:

Qui sua metitur pondera, ferre potest.

Martial. lib. 12.

Ep. 98.

Aristoteles lib. 9.

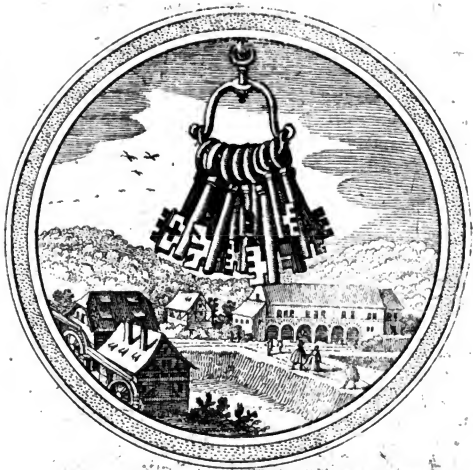
hist. an. c. 32.

Plin. l. 10. c. 3.

Senec. c. 4. de Prov.

Faciunt hoc aquilæ, quippe quæ capta non protinus ferunt, sed cum corri-
 puerint & sustulerint, deponunt, expertaq, iam pondus requiescunt. Opus est
 enim ad noticiam sui experimento; quid quisq, posset, nisi tentando, non didicit.

LXXX.
NON OMNIA POSSUMUS
OMNES.

Vne clef ne peut pas ouvrir toute serrure:
Aussi tous les humains divers sont en humeur,
L'un profond en conseil, l'autre bon orateur:
Ainsi l'a voulu Dieu, ainsi le veut Nature.

Contemplator bene, priusquam mandes, qua fieri velis; sic fiet, ut semper prudenter iubeas, qua fas est. Lubricum enim est instrumentum lingua, maximumq; affert negligentibus periculum.

Agapet. Par. xv.
ad Imp. Iuliania.

Nec durus ulli emissus è manu lapis,

Menander.

Neg; sermo lingua facile compesti potest.

Nam semel emissum volat irrevocabile verbum.

Præcipue Horat. l. i. Ep. 18.

verò taturum sententiam diu multumq; cunctari oportet, nec præcipiti studio, ubi irrevocabile factum est, agitari. Etenim & decet & expedit, Regum de iure decreta esse immutabilia, ut probatas leges. Quam turpe in duce qua iusserat, vetare, qua vetuerat, iubere: Contrà quam pulcrum, si idem ipsi quod Theodosio dici possit: Nihil ita labris primoribus polliceris, quin promisso fidem subdas, & verba re sancias. nemo iam beneficia, qua dederis, ab eo credit tempore computanda, quo dederis: quia tam sunt certa, qua spondes, ut tum videantur accepta, cum spondes. Quam denique egregia illa, quæ de se profert, æternâ laude dignissimus Imperator Fridericus I. Legatis Urbis Romæ jusjurandum à sese petentibus ita respondens:

Ammian. Marc.
lib. 29.

Isocr. ad Nicocl.

Tacit. 3. hist. 71.

Latin. Pacat.
paneg.

Regem iurare minori

Turpe reor. nudo ius & reverentia verbo

Guartherus l. 3.

Regis ineffet solet, quovis iuramine maior,

Non decet in labiis versari lubrica Regis,

Non decet ore sacro mendacia cudere Regem,

Sancta & plena suo sunt Regia pondere verba,

Dicta semel nullum patiuntur iure recursum.

Videtis,

quam principem studium veritatis ornet? Ac navium quidem robor in carinâ consistit; adium in fundamento: eius autem, cui perpetuâ cura est populorum & urbium salus, in hoc, ut quidquid annuerit capite, vel ipsis servetur hostibus. Quæ posteriora redolere videntur illa Jovis Homerici verba ad Thetin:

Manuel Educ.
reg. c. 22.

Non enim meum irrevocabile iterum neg; dolosum

Hom. Iliad 2.

Neg; imperfectum, quodcunq; capite annuam.

Hunc imi-

tare, teque sic imitandum exhibe reliquis, quisquis legisti Salomonium illud: iustitia firmari solum: Quandoquidem fundamentum iustitiæ est fides, id est, dictorum conventorum constantia & veritas. Nec enim ulla res vehementius temp. continet: unde supremum humanarum rerum vinculum appellatur. Contrà ubicunq; hæc exulat, ibi instabile regnum est. Siquidem hoc dicat jus illud primævum: Non servanti fidem non esse servandam fidem, de quo consulendi J. Cti.

Prov. c. 16. v. 12.
Cic. 1. off.

Id. 2. off.
Quint. decl. 143.

Senec. in Thyeste.

In c. frustra de
Reg. Jur. in 6.

LXXXV.
NEC FERRO VINCERE
NEC AURO.

Ni l'or , le feu , le fer regnans de toute part
Ne pourront separer cette foy mutuelle:
Cette-cy est des Loix la plus seure tutelle.
Aimons la, suiurons la, comme vn riche estendant :

DExtra in fide porrigitur: sed & dextras hospitii inſigne fuiſſe legimus. Hinc vulgò pro fidei ſymbolo duas invicem ſtipulantes manus pingunt: quibus uſus omnium ſæculorum memoriâ celebrandus Heros, Caſimirus Palatinus, additâ hac Epigraphe: *Conſtancer & ſincerè*. Nos noſtram à Siliſ Italici lib. 15. mutuati ſumus, cuius ſumma in idem recidit, quod ait Seneca: *Fides ſanctiſſimum humani pectoris bonum eſt, nullâ neceſſitate ad fallendum cogitur, nullo corrumpitur premio: ure, inquit, cade, occide, non prodam*. Ante omnia itaq; grave eſt fidem fallere & imitari Parthos apud quos *fides dictis promiſſuq; nulla, niſi quatenus expediebat*. Quanto laudatiores Romani quib. *ſumma fœderû religio erat*, ſumma fidei. Non exaggerabo hæc pluribus exemplis, nec Regulos, alioſq; infinitos laudabo, contentus unâ Voculâ: *Voculâ, Tolerant*, inquit ille, *cum maximè inopiam obſidiumq; apud Vetera legiones, nec terrore aut promiſſis demoveantur*. Similes apud notæ melioris Oratorem Athenienſes olim fuiſſe dicuntur: *qui nec auro, nec argento, nec ferro, nec re deniq; ullâ vinci potuerunt*. Et hæc eſt illa virtus, quæ Stiliconem

Flia. lat. Næ.
hiſt. c. 44.
Tacit. l. Hiſt. 54.

Ep. 22.

lib. 1. ff. de pec.
conſtit.
luſtin. l. 47. pr.
Flor. lib. 2. c. 6.

Tac. lib. 4. hiſt.
c. 58.

Arifid. Pana-
then.

docuit nullo liveſcere ſuo,

Nunquam falſa loqui, nunquam promiſſa morari,

Inviſos odiſſe palâm, non virus in alto

Condere, non lætam ſpeciem pratendere fraudi,

Sed certum mentiꝝ, parem componere vultum:

Occulò ſavire verat, prodeſſe remittit.

Hæc & amicitias longo poſt ſempore firmat,

Mansuroꝝ, adamante ligat, nec mobile mutat

Ingenium parvo ſtrepitu, nec vincula noxa

Diſſolvi patitur, nec faſtidire priorem

Allicitur veniente novo: benefacta tenere,

Reſpuere offenſas facilis, pariterq; minoris

Officii magniq; memor ſuperare laborat:

Utq; hoſtes armis, meritis ſic vincit amicos.

Hæc foret abſentes, hæc longè ſola remotis

Conſulit, hæc nullis avidam rumoribus aurem

Pandit, & ignarum nunquam læſura clientem

Inſidioſa tuos alienant marmura ſenſus,

Non vivis annexus amor meminiffe ſepultos

Deſinit; in prolem tranſcurrit gratia patrum.

Claud. pan. 2.
in Stilicon.

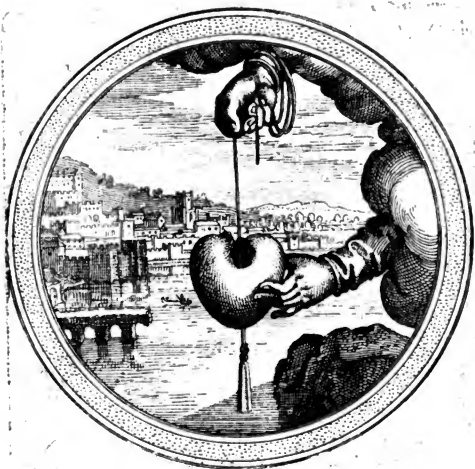
LXXXVL
POTIUS CESSERO VITA.

Je garderay fidele à l'esgal de ma vie
Ce que j'ay vne fois à mon Maistre promis,
N'abandonnant pour rien le lieu qu'il m'a commis.
La vie & point la foy me peut estre rauie.

Exempla Caninæ fidelitatis, in puetos notæ, referre supervacu- Vide Plin.
Nat. c. 40. &
han. lib. 7. de a-
nim. c. 13. & 27.
 um est, nec patitur angustus iste circus, cui me inclusi. Ad rem
 ipsam accedo, virosque strenuos vitâ potius, quam fide, locove sibi
 concedito cedere dico. Produendi verò ante omnes D illi Spartani
 ad Thermopylas contrâ decies centena millia Persarum pugnando
 occumbentes, sub Leonidâ duce: *quorum virtutibus quis non in admira-* Diod. Sicul. lib.
11. c. 11.
 tionem rapiatur? *Qui unâ mente stationem à Graciâ sibi attributam non dese-*
 rendam esse statuerunt, animasq; suas profusè libertati Gracia totius impende-
 runt, & honestè vitam amittere, quam turpiter retinere, consultius iudicârunt.
 Addendj forent incolæ Celænarum, modò perstitissent in verbis suis,
 Alexandro M. deditionem postulanti, redditis: *se scire inexpugnabiles* Curt. lib. 3. pr.
 esse, ad ultimum pro fide morituros. Maior perseverantia Atheniensibus
 illis, qui cum Macedonibus pralio commisso, adversis vulneribus omnes loca,
 qua tuenda à Ducibus acceperant, morientes corporibus texerunt: eâdem sancti- Iustin. lib. 9.
 tate disciplina, quâ fidem socialem usq; ad perniciem suam coluerunt Sagunthini. Liv. lib. 21. c. 7.
 Sic milites Romani, qui in veteribus castris, in verba Vespasiani à Ci-
 villi adigendi, esse sibi Vitellium principem respondebant, pro quo fidem & Tac. li. 4. hist. c. 21
 arma usq; ad supremum spiritum resuturos. Germanicus etiam moriturum Idem. 1. ann. c. 35.
 potius quam fidem exueret clamitat. at. Cass. Scæva Centurio C. Julii Cæsa-
 ris, excusso oculo, transfixus femore & humero, centum & viginti ictibus scuto Sueton. C. Iul.
Cæf. c. 68.
 perforato, custodiam porta commissi castelli retinuit. Qui plura desiderat, Tacit. l. 4. hist.
c. 58.
 Voculam audiat, fugam suadentibus edisserentem, quoties Romana Le-
 giones perire praoptaverint, ne loco pellerentur, quoties socii exscindi urbes suas,
 seq; cum coniugibus ac liberis cremari pertulerint: neq; aliud pretium exitus (ad-
 ditur ab eodem) quam fides famaq;. Non te dimittam, I e&or, sine co-
 rollario, quo instruaris utcunque, quî ad hanc tibi fidem obligaveris
 homines: ab Historico Patavino illud insinuat: *Nec tamen is terror,* Liv. lib. 22. c. 13.
 inquit, cum omnia bello flagrarent, Hannibale populationibus Italiam
 pervagante, fide socios demovit; videlicet, quia iusto & moderato regebantur
 Imperio: nec abnuebant, quod unum vinculum fidei est, melioribus parère.
 Unde patet, quam verè dixerit pars melior Senatus Romani de Pri-
 vernatibus: nunquam eo loco, ubi servitutem esse velint, fidem sperandam esse.
 Nimirum: vult sibi quisq; credi; & habita fides, ipsam plerumq; obligat fidem. Id. cap. 12. lib. 22.

LXXXVII.
NON HABET FUNDUM.

Ayant sondé, poussé jusques au plus profond,
Lecteur, veux tu sçavoir, que ce peut estre l'homme?
Rien que plis, & replis, & pour te dire en somme,
Un Dædale en contours, un abysme sans fond.

Tu quicumq; es, qui sceptrum tenes,
 Licet omne tua vulgus in aula,
 Centum pariter limina pulsés,
 Cum tot populi stipatus eas,
 In tot populi vix una fides.

Senec. Herc.
 Octeo.

Pravum est cor hominis, & inscrutabile, qui cognoscet illud? inquit ipsa Ierem. 17. v. 9.
 veritas. Theseus hoc plus vice simplici expertus; unde nata ipsius
 hæc querela:

O vita fallax abditos sensus geris,
 Animiq; pulcrum turpibus faciem induis,
 Pudor impudentem celat, audacem quies,
 Pietas nefandum, vera fallaces probant,
 Simulantq; molles dura: & ferè
 Homo semper in os fert aliud, aliud cogitat.

Senec. Hippol.

Cum igitur in animis hominum tanta latebra sint, & tanti recessus, adeoq;
 tantus hodie sit occurfus illorum, qui, ut vestitum, sic sententiam ali-
 am domesticam, aliam forensensem habeant,

Publ. Syrus.
 Cic. p. M. Marc.
 Cic. lib. 4. de fin.

Prudente diffidentia

Eurip. Helenâ.

Haud alia res utilior est mortalibus.

Summa tua virtus, monuit fratrem frater, eosdem homines & simulare
 tibi esse amicos, & invidere coget: quamobrem *Quid queror illud teneto: ner-*
 vos atq; artus esse sapientia, non temerè credere. Id idem Tyronem suum
 fortitum provinciam præmonuit alius, scribens: plurimum tibi credas,
 nec cuiquam satis fidus, deinde scias, si quis forte te, quod abominor, fallat, pa-
 ratam ultionem: quâ tamen ne sit opus, etiam atq; etiam attende. Neq; enim
 tam jucundum est, vindicari, quam decipi miserum. Et semper melius est,
 providere, quam pœnitere, & improbis non credere, cordatius est, quam ubi
 eis credideris, eosdem incusare. Turpissimam aiebat Fabius imperatori excusa-
 tionem esse, Non putavi. Ego turpissimam homini puto. Omnia puta, expecta:
 & in bonis moribus aliquid existet asperius. Fert humana natura infidos animos,
 fert ingratos, fert cupidos, fert impios. Cum de moribus unius iudicabis, de
 publicis cogita. Vbi maximè gaudebis, maximè metues. Vbi tranquilla tibi
 omnia videntur, ibi nocitura non desunt, sed quiescunt.

Cic. lib. de petit.
 confad Tullium
 fratr.
 Plin. lib. 6. Ep.
 12.

Dionys. lib. 17.
 antiq. Rom.

Senec. l. 1. de ira
 c. 31.

Verbum non amplius addo:

Citius enim charta, quam
 auctoritates defecerint. Sed & hæc usu quotidiano discuntur, &
 ego iam modò recens sum ab hac experientia.

LXXXVIII.
OCULATA FIDES.

La prudence & la foy de pair s'accompagnant,
Représentées sont par cest Hieroglyphique,
(Lettre cache-secreet du peuple Memphitique)
Pour dire, qu'avant croire il te faut voir comment.

Homines amplius oculis quam auribus credunt, cum magis veritas oculatâ fide, quam per aures, animis hominum infigatur. Acrior enim est oculorum, quam aurium sensus. Ideoq; Lyricus oculos fideles, contrâ aures infideles Historicorum primus appellat. Rationem eius reddit physicus, quod visus per se, auditus verò per accedens conducitur. Hinc intelligitur Hieroglyphica illa Comici locutus: Oculatæ nostræ sunt manus, credunt quod vident. quod paulò clarius alibi: Manus vetant, priusquam penes sese habeant, quidquam credere. Et inde derivatur illud oculatâ die emere, pro, præsentî pecuniâ, cui contrarium hoc eiusdem: emere cæcâ die, quando differtur in diem solutio, id quod credere seu fidem sequi schola nostra vocat. Sed ad rem: quam explanat effatum illud ad Imperatorem directum: Optimè reges imperium tuum, si omnia des operam perspicere, nec quidquam negligere. Etenim homines se mutuo accusant: aliqui compositi falsis criminibus: alii vera incusantes. Contrâ aliqui laudant, aliqui, ut res est, testantes, nonnulli veritate neglectâ gratificantes. Optimum igitur fuerit, ut si ve privatus quispiam, si ve princeps, huiusmodi verbis non statim credat, nec omnino non credat: sed rebus ipsis examinatis, quid de ipsis sentiendum sit, ac veritatem ipsarum scrutetur. Priusquam id factum sit, calumniam concedere in primo statim congressu, nimisquam perile est, longeq; à iustitiâ semotum. Nec etiâ ex rumore statendum: multos enim in provinciis contrâ quam spes aut metus de illis fuerit, egisse, dixit Tiberius. Aded Principis est virtus maxîma nosse suos. Sicut enim Imperatoris est, milites suos cognoscere, & quâ quisq; eorum fortitudine sit, perspectum habere, ut in instruendâ acie intelligat, quo quemq; loco debeat collocare: ita boni Regis est, subditorum suorum mores, animos, actus & sententias perdiscere, ut de singulis edoctus, unumquemq; sciat suo ordine disponere. Et hoc quidem modo agnoscas: nempe cum exploraveris, quo pacto sint ergâ Deum affecti, quo pacto comparata ipsorum vita, quo pacto se gerant ergâ amicos, sanguine iunctos, cives & extraneos, quo pacto res ipsi suas administraverint, & quibus oblectentur, à quibus abhorreant: tum verò diligendos diliges neminem odio prosequens, & illis utens, quibus uti præstat, ceteros non negliges. Sic & rite diliges & perpetuum ipse diliges, tum diligeris. Ut enim sapientes desinunt, non modò in imperio, ubi pericula maxîma sunt & creberrima, verum etiam in privatis quotidianiq; rationibus, alienum ad amicitiam, cum judicaverit quicquam prudens adiungere sibi debet, non cum adiunxerit, iudicare. Stultum enim, cum antecaveri possit ne fiat malum, ad latum imperatoris adscisci, quorum mores ignorantur & voluntates. Summa, perit quicquis omnibus credit & nemini. Mediâ incendendâ viâ. Bonis fidem adhibebis, vitabis malos, quippe si bonis fidem non habueris, omnino malis credes, cum necesse sit, aliquibus credere: contraq; quam fieri par erat, aut diffidens, aut credens, quibus non debebas, facile corrumpere & gravius quidem, quam cogitare posui.

Senec. Ep. 6.
 6.19. Instit. de gradib. cognat.
 Quint. lib. 11. c. 2.
 Horat. de arte
 Herodot in Clío.
 Aristot. de sensu c. 1.
 Plaut. Aul. 1. sc. 3.
 Truc. act. 1. sc. 1.
 Plend a 9. 1. sc. 3.
 tot tit. ff. de reb. credit.
 Agapet. ad iust. 1. imp.
 Stob. serm. 44.
 Lucian. or. de Calum.
 Tac. 3. ann. 69.
 Martial. l. 8. Ep. 15.
 Basil. Imp. c. 19.
 Parenziticor.
 Manuel. Imp. ed. reg. c. 18.
 Imp. Valent. ap. Amm. Marc. lib. 26.
 Julian. ap. eund. lib. 20.
 Manuel ib. c. 19. & seq.

LXXXIX.
ET NOS MUTAMUR IN ILLIS.

Il n'y a rien du tout de constant en ce Monde,
Ainsi le temps se change, & nous avec le temps.
Puis doncques qu'icy bas n'y a rien de constant,
Fions nous en Dieu seul, en qui tout bien abonde.

Vulgatus ille versus, imò vox publici affectus est:

Tempora mutantur & nos mutamur in illis.

Naturâ enim humanus animus agilis est, & pronus ad motus. Divinum illud numen immobile est, & quæ ab eo fiunt, omnis expertia sunt penitentia. Humanum hoc malum est, immutari scilicet, & odisse prius dilectos. Etenim plerique homines testâ, quod aiunt, inversâ confestim movemur, & quorum causâ facile vel mortem oppetiissemus, pro iis nec obolum solvimus. Unde sapiens ille Priennensis ita aiebat oportere homines in usu amicitia versari, ut meminissent, eam ad gravissimas inimicitias posse converti. Sed & adversus credendi facilitatem animadvertenda Platonis cautio. Ait enim Heliconæ Mathematicum sic laudare hominem, tanquam animal naturâ mutabile, itaque metueret, ne, qui in civitate rectè fuerint educati, cum sint homines, & ab hominibus prognati, declarent alicubi naturâ imbecillitatem. Idem Plato, cum Heliconi Cyziceno daret ad Dionysium literas, commendavit illum, ut humanum ac modestum. Deinde in calce literarum adscripsit: hæc autem tibi scribo de homine, animante naturâ mutabili. Nec opus ad hoc ætate; quæ mutationes in unoquoque nostrum maiores, quam publice in civitatibus facere solet: à meridie sæpè non iidem, qui manè sumus, ut acutè scriptum auctori novitio. quin

Idem eadem possunt ne horam durare probantes?

Minimè: eadem probamus, eadem reprehendimus, eadem horâ. Imò momento mutantur animi hominum, usque venit, ut à quibus se vel adjutum vel laesum iri quis existimet, eos longè alios experiatur. Aded in utramque partem mira inconstantia humani ingenij. At quid mirum hoc? siquidem

Nostra quoque ipsorum semper requies, sine ulla

Corpora vertuntur, nec quod fuimusve, sumusve

Cras erimus.

Quod neque, Iurisconsultus Alfennius ignoravit, nec Simonides, dicere solitus, facilitatem esse hominis statusque præsentis mutationem, quam musca, quantumvis celeriter volantis. Accedit huc Seneca, qui, nemo, inquit, est manè, qui fuit pridè. Corpora nostra rapiuntur fluminum more; quidquid vides, currit cum tempore. Ego ipse dum loquor mutari ista, mutatus sum. Et ided admiror demeritiam nostram, quod tanterè amamus rem fugacissimam, corpus, timemusque, ne quando moriamur, cum omne momentum mors prioris habitus sit. De homine dixi fluidâ materiâ & caducâ & omnibus obnoxia casibus. Mundus quoque mutatur, nec idem manet. Iuvat ergo, velut in aliquâ sublimi speculâ constitutum, unde universi exaudire possint, Regium illud proclamare: Melius est confidere in Iehovâ, quam confidere in homine.

Anonymi.

Senec. c. 2. de tranquill.
Man. Imp. or. 6.

Val. Max. lib. 7. c. 3.

Plutar. de colub. iracund.

Id. de vitio. recund.

Id. de ferâ num. iud.

Cominatus.

Horat. 1. Ep. 1.

Senec. c. 1. de vitiâ beatâ.
Dio Cass. lib. 39.

Plin. l. 33. c. 11.

Ovid. lib. 15. met.

Vide l. 76. ff. de iudic.

Stob. serm. 103.

Senec. Ep. 51.

Laq. de orig. error. c. 2.

Psal. 118. v. 8.

Lucan. lib. 8.
Phari.

XC.
VULGATI SUPRA COMMER-
CIA MUNDI.

Toujours beau, toujours feur des coups de la tempeste,
Gresle, pluie, tonnerre il voit s'entrechocquer:
Au dessus du commun doit le Prince exceller,
Vuide des passions qui d'homme te font beste.

Olympus excellenti vertice tantus attollitur, ut summa eius cælum accola Solin. c. 14.
 vocent. Ara est in cacumine, cui si qua de extis inferuntur, nec dissilantur ven-
 tis, nec pluvius diluuntur, sed solvere altero anno, cuiusmodi relicta fuerint, eiusmo-
 di reperiantur. Litere in cinere scriptae usq; ad alteram anni ceremoniam permanēt,
 Quemadmodū igitur pars superior mundi & ordinatior, nec in nubē cogitur, Senec. lib. 3. de ira c. 6.
 nec in tempestatem impellitur, nec versatur in turbinem, omni tumultu caret. in-
 feriora fulminant: Eodem modo sublimis animus, quietus semper & in statione
 tranquillā collocatus, modestus & venerabilis est, & compositus. Et talis est sapiētis Id. Ep. 124.
 animus, semper illic serenum est, quia nunquam sine gaudio est. Ergo quaramus Id. c. 2. de tranq.
 heic, quomodo animus semper equalis secundoq; cursu eat, propitiusq; sibi sit, &
 sua letus afficiat, & hoc gaudium non interrumpat, sed placido statu maneat, nec
 attollens se unquam, nec deprimens. Id tranquillitas erit. At

Semita certē Tranquilla per virtutem pater unica vite. Ipsa etenim Iuvenal. sat. 10.
 virtus precium sibi, solaq; latē Fortune secura nitet, nec fascibus ullis Claud. pan. in cont. Manlii Theod.
 Erigitur, plausu petiit clarescere vulgi, Nil opus externa cupiens, nil
 indiga laudis, Divitiis animosa suis, immotaq; cunctis

Casibus, ex altā mortalia despicit arce. Mens ab affectibus libe- M. Anton. Phil. l. 8. vitz suz.
 ra arx illa est. Nihil enim munitius homo habet, quō refugiens superari non
 potest, ac, quod magnum & summum est, Deoq; vicinum, non concuti. Gaudium Senec. d. c. 2. Id. Ep. 59.
 igitur hoc non nascitur, nisi ex virtutum conscientia: & audacter licet proficere, Id. c. 9. de vitā beatā. Idem Ep. 124.
 summum bonum esse animi concordiam. virtutes enim ibi esse debent, ubi con-
 sensus atq; unitas est: dissident vitia. Quare tunc beatum esse te iudica, cum
 tibi ex te gaudium omne nascetur. Cum in his qua homines eripiunt, optant,
 custodiunt, nihil inveneris, non dico quod malis, sed quod velis. Id quoq; non
 levis esse momenti praclaram ad gubernationem duxeris. Omnes enim princi- Man. Imp. ed. reg. c. 59.
 pes animis suis tranquillitatem, quantam maximam possunt, solerter procura-
 re debent. Quin hoc simpliciter verum est, omnem Kemp. ex eo, quod domina- Plato l. 8. de Republ.
 tur, mutari, quando in ipso seditio oritur: dum verō secum ipsum consentit, et-
 iam si valde exiguum sit, mutari impossibile est. Separat igitur se ab humanis
 affectibus princeps, & propius ad Deos accedat, non superbiā, sed animi vir-
 tutiq; invictā magnitudine, imitatione illius Romani in quem hæc ex- Stob. serm 46.
 tant apud Poëtam: Vt altus Olympi Claud. d. pan.

Vertex, qui spatio ventos hiemesq; relinquit, Perpetuum nullā vio-
 latus nube serenum, Celsior exurgit pluvius, auditq; ruentes
 Sub pedibus nimbos & rauce tonitrua calcas: Sic patiens animus
 per tanta negotia liber Emergit, similiq; sui, iustiq; tenorem
 Flellere non odium cogit, non gratia suadet, Servat inoffensam divi-
 na modestia vocem, Nullaq; mutati tempestas proditur oris &c.

Nous sortons de la terre , & pourtant malheureux
 Nous n'aymons que la terre , & le boubier d'icelle:
 Nostre ame en vain se pousse en haut spirituelle,
 Nous rabbatons mutins son vol plus genereux.

O *Quam contempta res est homo, nisi supra humana se exerxit; planè similis ruborum: Rubi namq; curvati gracilitate, & simul proceritate nimia, desigunt rursus in terram capita. Non aliter*

Senec. praef. nat. quæst.
Plin. lib. 17.
c. 13.

— *Curva in terris anima & cœlestium inaner.*

Nihil enim

Perf. sat. 2.
Laſtant. c. 1. de
vero cultu.

sapiunt, nisi terram, bonaq; & mala solius corporis voluptate perpendunt. Huius arbitrio ut religionem ponderant, sic totius vite sue acta disponunt: & quoniam se semel à cœli contemplatione averterunt, sensumq; illum cœlestem corpori mancipaverunt, alium honores, alium opes vinciunt: alii nihil ultra passum curant. Quam multi enim in possessionibus, fundis, servitiis, magistratibus versamini? Ea verò nihil aliud sunt nisi pabulum & vos nihil aliud quam

Senec. c. 10. de
tranq.
Arrian. in Epict.
l. 2. c. 14.

vilis turba, caducus

Deservire bonis semperq; optare parati.

Oportet igitur Socraticum illud dicere: Homines quò ferimini? quid facitis? O miseri, cœcorum

Stat. l. 2. sylv.
carm. 2.
Arrian. in Epict.
lib. 3. c. 22.

instar sursum deorsumq; volvimini. Aliam viam itis, relicta verâ. Alibi queritis felicitatem & principatum, ubi non est. Angustus animus est, quem terrena delectant. Ad illa abducendus est, qua ubiq; æquè apparent, ubiq; æquè splendent, & hoc credendum est, ista veris bonis per falsa & pravè credita obſtare. Quicquid igitur rectum iter vite tenere nititur, non terram debet aspicere; sed cœlum; nec aliter eniti ad summum poterit, nisi qua sunt ima, despexerit. Idcirco enim soli animantium ad aspectum cœli erecti sumus, ut summum bonum nostrum in summo Deo esse credamus. In cœlum igitur spectandum est, quo natura corporis provocat: nec divitiis, nec fascibus, nec regia potestate confidendum: immortalem ista non faciunt. Quin quicumq; rationem hominis abiecerit, ac præsentia secutus in humum seipſe prostraverit, tanquam desertor Domini & Imperatoris & patris sui punietur. Quicquid verò corruptelas terræ virtute calcaverit, hunc arbiter ille summus & verax ad lucem vitamq; perpetuam suscitabit. Itaq; vita hæc temporalis illi æterna debet esse subiecta, sicut corpus anima. Quicquid ergo anima vitam maluerit, vitam corporis contemnat necesse est.

Senec. conf. ad
Helvi. c. 9.

Laſtant. c. 8. de
vero cultu.

Id. c. 7. de vitâ
beatâ.

Id. lib. de fals.
sapient. c. 12.

Id. c. 10.

Id. c. fin. de vitâ
beatâ.

libid. c. 5.

XCII.
MONSTRATUR IN UNDIS.

Cest invisible Dieu n'entre dedans nos yeux
Que par reflexion de ses oeuvres visibles,
C'est par là seulement que sont intelligibles
Ses mysteres, cachez au plus ingenieux.

Dicimus de Deo, quantum possumus, non quantum debemus. Homo enim
 ad immortalium cognitionem nimis mortalis est, nec pertingit mens eius
 ad aliquid eorum, de Deo quæ considerantur. Quare, ne nobis idem accidat,
 quod accidere illis solet, qui in solem figunt intuitum, (orbantur enim non-
 nunquam visu, nisi in aquâ vel in eiusmodi aliquo imaginem eius aspiciant,)
 cavere debemus, ne quasi ex opposito ad solem conversi, & in meridie noctem
 agentes, perinde loquamur, ac si, mortalibus oculis mens sufficienter conspici
 cognoscig, possit: tutius enim videbimus, si ad imaginem eius respiciamus. Quid
 enim potest esse tam apertum, tamq, perspicuum, cum cælum suspeximus, cœ-
 lestiaq, contemplati sumus, quam esse aliquod numen prestantissima mentis,
 quo hæc regantur: cuius invisibilia dum per res condita intelliguntur, ex
 creatione mundi pervidentur, æterna scilicet eius tum potentia tum divinitas,
 Itaque non expectaveris (piè Socrates inquit,) donec Deorum formas in-
 tuearis, sed suffecerit inspicienti eorum opera, tum venerari, tum honore pro-
 sequi Deos. Velim etiam cogites, Deos ipsos ita se nobis ostendere. Nam & Dii
 ceteri, cum bona nobis largiantur, nihil tamen horum ita largiuntur, ut in a-
 pertum prodeant, & is qui mundum universum composuit & continet, quo
 pulchra & bona omnia comprehenduntur, quig, utantibus eo semper expertem
 detrimenti & morbi & senectutis exhibeat, atq, etiam cogitatione celerius ob-
 sequentem sine ullo errore, is inquam maxima quaq, facere conspicitur, atq,
 hæc gubernans nihilominus cerni non potest. Etiam consideres velim, quod sol,
 cum omnibus esse conspicuus videatur, non permittat hominibus, uti se accura-
 tē aspiciant, sed si quis impudenter eum spectare conatur, videndi facultatem
 amittat &c. Quæ considerantem te nequicquam ea, quæ cerni nequeant, con-
 temnere decet: sed de iis, quæ accidunt, eorum potestate animadversâ, honore
 numen ipsum prosequi. Dicuntur hæc ab Ethnico, sed nimisquam
 Christianè, si ad unum illum & verum Deum sobriè deriventur.

Gratian. Temp. in
 suâ confess. ad
 Ambros.
 Senec. c. 32. de
 vit. beat.
 Man. imp. or. 6.
 Plato in Phæd.
 Id. lib. 10. de LL.

Cic. lib. 2. de
 nat. Deor.

c. 1. ad Rom.
 verf. 20.

Xenoph. lib. 4.
 memor.

XCIII.
OMNIA NEC TANTI.

L'homme mortel est encores plus vain,
Que vanité fondue toute ensemble:
En vanité n'est rien qui luy ressemble,
Aujourd'huy Roy, pouldre sera demain.

O Miserrimi terq; quaterq; omnes, qui de sese magnifice sentiunt inflati. Ignorant enim illi hominis conditionem, quem qualibet occasio totum abolet. Inter istos familiam duxit ventosissimus ille Xerxes, qui, cum sederet in terrâ cum ornatu, quasi certaminis alicuius præses, aut iudex rerum gerendarum de cælo datus fuisset, existimabas metum sui reliquis omnibus populis suffecturum, nec aliud sibi opus relictum, nisi ut honore alios, alio o-dia-prosequeretur. Aded caduca molitur genus mortaliū. Caduca nimirum & fragilia, puerilibusq; consentanea crepundiis sunt ista, quæ vires atq; opes humane vocantur. Quare

Stob. serm. 26.

Aristid. orat. panath.

Æschylus.

Val. Max. l. 6. c. 11.

Quamvis rex natus fueris, audi tamen ut mortalis.
Quid tum quod procul expuis? multâ abundas pituitâ.
Vestem elegantem fers? at hac ovicula prius habuit,
Aurum geris? hic fortuna factus est.
Opibus affluis? hac vis est iniqua temporis.
Superbis? huiusmodi est hinnitus stultitiæ.
At si temperantiâ secteris, divinum donum est,
Fit autem temperantiâ, si te ipsum metiaris.

Stob. serm. eod.

magis proderit, quam cogitatio mortalitatis: quam præ se tulit Tiberius Imperator; se mortalem esse & hominum officia fungi, satq; habere, si locum principem impleat, coram senatu testatus. Eo fine Philippus Rex, cum in Cheroneâ fudisset Athenienses, licet fortunâ erectus, tamen appetitum rationi subdidit; neq; contumeliosè aut intemperanter aliquid fecit, sed consultum esse putavit, quandam ex pueris quotidie, antequam ipse prodiret, aut quisquam ad eum intraret, ter ei acclamare, Philippe homo es. Rex Antigonus cum ex morbo diuturno convalesceret: nihil peius, inquit: hæc enim ægrotatio nos admonuit, ne multum efferamur, cum mortales simus. Sensit idem Severus Imp. Cuius dictum est, cum eum ex humili, per literarum & militia officia, ad imperiū plurimū gradibus fortuna duxisset, Omnia, inquit, sui, & nihil expedit. Tandemque coactus hoc fareri Sardanapalus, res hominum esse ridiculas, & nec digitorum dignas strepitu, sculptâ in monumenti lapide manu, coniunctis digitis, velut ad sonum elidendum, hoc symbolo adscripto: τὸ πᾶν τοῦ ἐν αἰῶνι τῷ χρόνῳ τυματῶ, omnia nec tanti esse. Optimè omniū Rex sapientissimus: Vanitas vanitatum, & omnia vanitas. Mihi cerè, quando plura recentium seu veterum revolveo, tanto magis ludibria rerum mortalium cunctis in negotiis observantur. Video enim, nos aliud esse nihil, præter simulacra quedam, quotquot vivimus, aut umbram levem. Quid igitur ali- quis? quid igitur nullus? Vmbra somnium homo: nisi unum restaret.

Nec ulla res Senec. l. 1. de ira c. 41.

Tacit. 4. ann. 18.

Ælian. lib. 8. var. c. 15.

Plutarch. in apophth.

Spartian. in Se- vero.

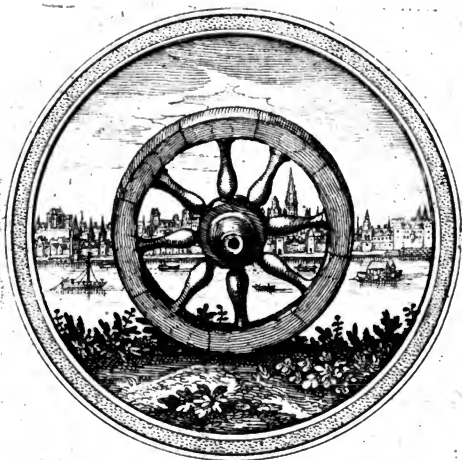
Athenæus l. 12.

Ecclesiast. 1. in pr.

Tacit. 3. ann. 18. Stob. serm. 20.

Pinet. pyth. 8.

XCIV.
ROTA VOLVITUR ÆVI.

Contemplant icy haut la roue de Fortune,
Toy qui en vn matin es venu si auant,
Ne t'enorguillis pas; icelle en vn moment
Hausse, & rabbaïsse tout ce, qui vit sous la Lune.

CAsuum nunc contemblemur varietatem, quam ingerit aureum illud distichon, ac dignum, quod in concionem omnium mortalium mittatur: *Fortunam reverenter habe; quicunq; repente* Val. Max. lib. 6. c. 11. pr. *Auson. Epigr. 8.*

Dives ab exili progrediére loco. In cuius verba post

Agathoclea regem iurasse putes Willegisum primum inter Archiepiscopos Moguntinos Electorem, qui, quia humilem progeniem habuit, Suffridus Presb.

& patrem, qui currus & bigas facere solebat, in thalamo grandibus literis hæc scripta habebat: WILLEGIS recole unde veneris. Omnibus etiam aula suaparietibus rotas appingi iussit, ut earum intuitu suam prosapiam recognosceret unde etiamnum in insignibus Moguntina sedis rotas est cernere. Nempe sciebat

optimè vir modestissimus, brevibus momentis summa verti posse. Quod si Tacit. 5. annal. 4. Id. 2. ann. c. 72.

non agnovit Tiberius, saltem agnovisse simulavit, Cuncta mortalium incerta, quantoq; plus adeptus foret, tanto se magis in lubrico dicitans. Qua sunt divitia, quas non egestas, & fames, & mendicitas à tergo sequatur? qua

dignitas, cuius non pretextam & augurale & patricia & sordes comitentur, & exportatio, & nota, & mille macula, & extrema contemprio? Quod regnum est, Senec. c. 11. de tranq.

cui non parata sit ruina, & proculcatio, & dominus, & carnifex? Nec magnis ista intervallis divisa, sed hora momentum interest inter solum & aliena genua, Bæth. lib. 3 de conf. phil. prof. 5.

& plena est exemplorum vetustas, plena etiam præsens atas, qui reges felicitatem calamitate mutaverint, Misceat hæc illi, prohibetq; Clotho

Stare fortunam, rotat omne fatum. Quos felices Cynthia vidit, Senec. in Thyest. Sophocl. in Anti.

Præcípites dat & rursus erigit Videt miseros abitura diet, Senec. Herc. fur.

Iuxta potentes atq; miseros. Rarum est felix idemq; senex.

Et hinc manant istæ ipsius Fortunæ verba, dicentis: Rotam volubili orbe versamus, infima summis, summa infimis mutare gaudemus. Ascende si

placet, sed ea lege, ne uti, cum ludicri mei ratio poscet, descendere iniuriam putes. In Ægypto Sesostris Rex hoc didicit, Victor erat vicinorum: unde

animo elatus, quatuor reges, equorum vice, currui suo subijungebat, quo vehabatur. In eo cum sublimis sederet, regum illorum unus capite reflexo identidem rotam currus aspiciebat, & capi ac pasci videbatur. Quid rei sit Sesostris

rogat: ille libere; Intueor volumen hoc assiduam rota, in qua vicissim ima summa & summa ima fiunt: quod exemplum capio, & applico nostræ fortunæ. Vide Simocattâ lib. 6. hist. Mauricianæ c. 11.

Est igitur viri haud recte res ipsas cogitantis, in re nequaquam stabili ac firmâ constantiam querere. Rota enim circumacta nonnunquam altera pars superne extat, nonnunquam altera. Itaq; ad indolentiam optimum est remedium, ratio,

& per hanc quoddam adversus fortunæ mutationes munimentum: oportet enim, non tantum seipsum naturâ mortalem nosse, verum & mortalis consortem vitæ, Plutarch. orat. conf. ad Apoll.

rerumq; perquam facile in contrarium se mutantium. Sui autem oblivisci propter phantasiâ brevîs imperii, magnam pusillanimitatem arguit. Stob. serm. 44.

KCV. 30
UNA NEMUS.

Heureux celuy qui voit peupler sa race
D'enfans bien nez; pour puis en vn danger
N'estre rendu esclave à l'estranger,
Qui sans argent ne se retient en grace.

Ficus Indica ipsa se semper serens, vasti diffunditur ramis: quorum imi
aded in terram curvantur, ut annuo spatio insigantur, novamq; sibi pro-
paginem faciant circà parentem in orbem. Superiores eius rami in excelsum emi-
cant, sylvosâ multitudine vasto matris corpore, ut LX. P. pleraq; orbe colligant,
umbra verò bina stadia operiant. Non perperâ huic assimiles generosam
aliquâ fecunditatē, qualem laudat Claudianus, — Fixus in omnes

Plin. lib. 12. c. 5.
vide item Curt.
pr. libri 9. &
Theophrast.
lib. 4. c. 5.

Cognatos procedit bonos: quemcumq; requires

Paneg. in Prob.
Probin. & O-
lybr. frat.

Hæc de stirpe virum, certum est de consule nasci.

Per fasces numerantur avi, semperq; renatâ

Nobilitate virent, & prolem fata sequuntur.

Nempe Munimen aula regii sunt liberi.

Nam ut poten-

Euripides.

nia maior est, viri multitudine amicorum muniti, quam illius, qui nullis ami-
cos sibi obstrinxit: ita plus potest is, cui proles est numerosa, quam ille, cui nulla,
vel paucæ: & id eo magis, quo propinquoires cuiq; sunt filii quam amici,

Stob. serm. 75.

Nam nihil est homini fidum, præter suam prolem,

Euripides d.
serm. 73.

Sed lucri causâ vel consanguinei mali sunt.

Unde Tr-

Tacit. 4. ann. 57.

ius multo apud patrem sermone differit: non legiones, non classes, perinde firma
imperii munimenta, quam numerum liberorū. Nam amicos tempore, fortunâ,
cupidinib. aliquando aut errorib. imminui, transferri, desinere: suum cuiq; san-
guinē indiscerit: sed maxime principibus: quorū prosperi & alii fruuntur, ad-
versa ad iuvissimos pertineant. Porro liberos non solum nobis generamus, sed
illi etiam, quorum opera nos nati sumus, deinde amicis quoq; & cognatis, quippe
gratum & istis fuerit, procreatos à nobis liberos intueri, tum propter benevolentia,
tum propter visam tutiorem ita, qua firmatur hoc pacto inter gentiles & necessa-
rios. Sed etiam patria ad hæc ipsum hortatur. Nam liberos procreamus, non tam
nobis ipsis ferre, quam patria, successioni nostra prospicientes, ac exhibentes Reip.
illos, qui in locum nostrum substituantur. Itaq; sacerdos civitati sua sacerdotes
debet, princeps principes, concionator concionatores, deniq; civis cives. Usq; ad
bella se extendit hæc utilitas: videlicet cives illi contra hostes strenuè pugna-
bunt, eo quod sese nequaquâ deserent, cognoscetes se invicem esse propinquos, perq;
hæc nomina mutuo se vocantes, fratres, patres, filios. Sic apud maiores nostros,
quod præcipuū fortitudinis incitamentū est, non casus, nec fortuita conglobatio
turma aut cuneū faciebat, sed familia & propinquitates. Hæc eo usque vera,
dum inter sese non ipsi dissentiant, quod Micipsa filii prædixit: quis n.
amicior quam frater fratri: aut quem alienum fidum invenies, si tuis hosti sue-
ris? Equidem ego regnū vobis tradō firmū, si boni eritis; sin mali, imbreillum.
Nam bella fratrum sava, pugnaq; aspera; & qui valde amarunt, simultates gerunt
acerbissimas. Possimus fortassis aliorum occidentiū sperare finem: non habent pro-
ximorum odia regressum. Quacunq; nexūs accipere natura, & qua sanguine
visceribusq; constricta sunt, non laxantur diducta, sed pereunt.

d. serm. 73.

Plato lib. 9.
de republ.

Tacit. c. 7. de
mor. German.

Sallust. Jugurth.

Arist. 7. polit. 7.

Quint. decl. 17.

DOLOR UNIUS TRANSFER-
TUR AD OMNES.

Ce n'est assez ne faire à nul outrage,
 Il faut de plus s'opposer à l'effort
 Du malheureux, qui pourchasse la mort,
 Ou du prochain la honte, & le dommage.

Delphinis inter se publica est societas. Capto à Rege Carie alligatoq; in portu Delphino, ingens reliquorum convenit multitudo, mœstitiâ quadam, quæ possit intelligi, miserationem petens, donec dimitti Rex eum iussit. Sic iniuriâ affecto civi, vel in patriâ, vel in peregrinâ regione opẽ ferre decet. Nam qui non repellit à socio iniuriam, si potest, tam est in vitio, quam ille qui facit. Nec verò solum causa est forvitutis, qui ipse alios opprimit, sed etiam, qui cum possit, non defendit socios. Ergo iniustitia generâ duo sunt, unum eorum, qui inferunt, alterum eorum, qui ab his, quibus inferitur, si possint, non propulsant iniuriam; nam qui iniuste impetum in quempiam facit, aut irâ aut aliquâ perturbatione incitatus, is quasi manus asferre videtur socio: qui autem non defendit, nec obsistit, si potest, iniuria, tam est in vitio, quam si parentes, aut amicos, aut patriam deserat. Et certè, iuxta Menandrum,

Stob. ser. 42.
ex Chæronidâ.
Ambros. lib. 1. de
offic. c. 37.
Thucyd. lib. 1.
Cic. lib. 1. offic.

Si iniuriarum authorem ulcisceretur

Stob. serm. 41.

Vnusquisq; nostrum, & unâ propugnaret

Æquè, ac si propriè sibi esset facta

Iniuria: & cives vehementi studio mutuam iungerent operam,

Non amplius nobis calamitas inciperet

Improbiorum hominum, sed observati,

Et meritam pœnam luentes,

Vel admodum essent rari, vel prorsus desinerent.

Hinc Solon quaesitus, quam ratione nullum in urbe scelus perpetraretur, respondit: si tam indignarentur illi, quibus non est facta iniuria, quam quibus facta est: quæ ipsius verba paulò fusiùs ibidem repetuntur; Si nunc etiam, inquit, de Republ. audire libet, optimus mihi eius civitatis status videtur, in quâ iniuriarum authorem ad ius trahunt, accusant, & puniunt, etiam illi, qui iniuriam non passi sunt, quod facere lueverunt Athenienses veteres, Non enim privatam tantum iniuriam intuebantur, sed exemplo movebantur, quod, cum ad plures pervenit, exitiale est universæ civitati. Nec alio fine Iudicia publica & reorum accusationes olim apud Romanos institutæ fuerunt, quam ut Juvenes ad eloquentiæ studium exercerentur iuxta, & in malos cives impetum egregium pro salute Reipub. conciperent. Et quidem, inquit Author vitarum, videbatur alioqui Romanis, vel non suppetente causâ, res non pudenda, accusatio: sed delectabantur invenibus, improbos, ut generosis canibus, feras confectantibus.

Lycurg. in orat.
con. Leocrat.

Plut. in Lucull.

XCVII.
CONCORDIA DISCORDS.

Comme de sons confus s'entonne l'harmonie
D'un accordant discord, de mēme vne cité
Quoy que d'hommes diuers maintiendra l'équite,
Si par des bonnes loix sagement se manie.

Quod Hippodamus Pythagoreus ait, communitatem civilem omnimodam cum lyrâ similitudinem recipere, ad quod apparatu, con- Stob. serm. 41.
innatione, & tandem pertractatione aliquâ usuz, Musico indigeat, id paulò Cic. fragm. lib. 2. de republ.
prolixius diducens Orator Latinus: ut in filibus, inquit, ac tibiis, atq;
cantu ipso ac vocibus, concentus est quidam tenendus ex distinctis sonis, ique
concentus ex dissimilimarum vocum moderatione concors tamen efficitur & con-
gruens: sic summis & infimis & mediis interiectis ordinibus, ut sonis, modera-
tâ ratione civitas consensu dissimilimorum consistit, & quæ Harmoniâ dicitur
in cantu, eâ est in civitate concordia, quæ sine iustitiâ nullo pacto esse potest.
Pulchrè ad rem Alcibiades coràm Atheniensibus: existimeris, inquit, Thucyd. lib. 6.
iuventutem ac senectutem, alteram sine alterâ, nihil posse: sed si infimus &
medius & summus ordo sit simul permixtus, maximas vires habere. Aliò tor-
quet Euripides, sed eodem tamen res redit:

Putatisne, vos terram habitare posse, si totus pauper Stob. d. ser. 44.
Populus Rempubl. absq; divitiis institueret,

Haudquaquam seorsim bona & mala subsistere possent,

Sed est aliquod temperamentum, quo rectè coniunguntur, videlicet Indigen- Aristot. l. 5. E-
thic. c. 2.
Proverb. c. 22.
v. 2.
tia, quæ quasi vinculum est communitatis, dum alter alterius eget. Et ita
dives & pauper inter se miscentur, quia fecit hos omnes Iehovah. Non etiam
ex duobus medicis societas constare potest, sed ex medico & agricolâ, & omni- Arist. d. c. 3.
nò ex diversis & dissimilibus, atq; inequalibus, quos tamen oportet exequari.
Quomodo? dixit idem paulò ante: rerum communicatione, officiorum
mutuatione, proportionè, non aequalitate: hac enim tantò deterior erit ci-
vitas, quemadmodum si quis συμφορίας redigat in δυσφορίας; quâ peste qua Id. l. 2. Polit. c. 5.
potest esse maior? Hanc enim ob causam maximè, ut sua tenerentur, respubl. Gic. l. 2. offic.
Plin. l. 2. Ep. 12.
civitatesq; constituta sunt: in quibus nihil est tam inaequale, quam aequalitas
ipsa. Et alioqui nihil certè ab omni mixturâ purum esse in hominum vitâ Man. Inp. ed.
reg. c. 49.
Lactant. de orig.
error. c. 10.
potest, cum corpus quoq; contrariis ex rebus constet, affinia sibi necessariò qua-
rentibus, & inter se dissidentibus. Vnde & Philosophi quidam & Poëta discor-
di concordia mundum constare dixerunt.

Horat. de arte
poët.

XCVIII.

ALTERIUS ALTERA PO.
SCIT OPEM.

De l'un le secours ainsi l'autre demande.
Quand nature t'aura des richesses donné,
Sçaches que pour toy seul au monde n'es pas né:
Il faut que de tes biens ton prochain se ressente.

Manus manum digitumq; digitus abluir;
 auxiliis constant omnia: nos vero prorsus in nihilum statim redigere-
 mur omnes, si quis opem mutuam è medio colleret. In commune vivitur. Nec
 potest quisquam beate degere, qui se tantum intuetur, quiq; omnia ad utilita-
 tes suas convertit. Alteri vivas oportet, si vis tibi vivere. Hac societas diligenter
 & sanctè observanda est, qua nos omnibus miscet & indicat, aliquid esse com-
 mune ius generis humani. Cum enim inter nos cognationem quandam ipsa na-
 tura constituerit, adeoq; praesidiū causā homines societatem cum hominibus inie-
 rint & sanxerint; sœdus illud à principio sui ortus inter homines initum vio-
 lare, aut non conservare, summum nefas putandum est. Adde quod nemo
 suum ipsius negotium rectè gerere potest, neglectā proximi dilectione. Nam qui
 se à praestando auxilio recinover, etiam ab accipiendo se removeat necesse est,
 quia nullius ope indigere se putat, qui alteri suam denegat. Huic vero qui se
 ipse dissociat ac secernit à corpore, non ritu hominis sed ferarum more viven-
 dum est. Et hinc intelligitur, quantum intersit hominis, hominem affici
 beneficio. Sed nimirum

Et mutuis Ver. Jambi

Sarisher Ep. 37.
 Man. Imp. 1. 1.
 Senec. Ep. 43.

l. 3. ff. de Iust.
 & iure.
 Lactant. c. 70.
 de verò cultu.
 Chrysof. hom. 5.
 contr. Iudæos,
 La. d. l.

l. 7. ff. de servis
 exp.

Vulgus amicitias utilitate probat;
 (ut satis basilicè Basilus loquitur) non tam amicitia, quam negotiatio &
 mercatura quadam esse deprehenditur. Verum longè aliud & hoc nempe
 ab homine exigitur, ut prosit hominibus, si fieri potest, multis, si minus, pau-
 cis, si minus, proximis, si minus, sibi. Nam cum se utilem ceteris efficit, commu-
 ne agit negotium. Quomodo qui se deterioreni facit, non sibi tantummodo
 nocet, sed etiam omnibus eis, quibus melior factus prodesse potuisset: sic si quis
 bene de se meretur, hoc ipso aliis profuturum parat. Ut enim unus alterum iu-
 varet in suo opere, ed nati sumus, ut manus, ut pedes, ut palpebra, ut superio-
 rum inferiorumq; dentium ordines. Itaque quoniam (ut præclare scriptum
 est à Platone) non nobis solum nati sumus: ortuq; nostri partem patriæ ven-
 dicat, partem parentes, partem amici: atq; (ut placet Stoicis) qua in terris gi-
 gnuntur, ad usum hominum omnia creari, homines autem hominum causā
 esse generatos, ut ipsi inter se alii aliis prodesse possint: in hoc naturā ducem
 debemus sequi, & communes utilitates in medium asserre mutatione officiorum
 dando accipiendoq;: tum artibus, tum operā, tum facultatibus devincire homi-
 num inter homines societatem. Potest etiam alius pecuniā, alius pro autoritate
 magistratus, alius per amicos, alius deniq; ut cetera deficient omnia, animi
 saltem propensione & aquè propè dolendo civi suo subvenire.

Qua amicitia species Ovid. 2. de pon-
 to l. 3.
 In parzen, ad fil.
 c. 26.

Senec. c. 30. de
 vitā beatā.

Marc. Antonin.
 Imp. lib. 1. de
 vitā suā.
 Cic. 1. offic.

Simplic in E-
 pic. c. 37.

XCIX.
VOCE JUVABO.

Quoy que d'un fer aigu les rangs rompre ie n'aïlle,
l'anime de mon son au combat le souldard.
D'un citoyen la voix, le conseil, le regard
Est aultant en l'estat que moy en la bataille.

A Diuvat etiam qui currentem hortatur, & Martius ille militaris. Senec. Ep. 109.
buccinæ sonus, si nihil aliud, saltem

agit in certamina mentes.

Sil. Ital. l. r.

Quis autem ignorat, lituos & tubas concitamenta esse, contrag, hostes iram excitare, & amorem augere pugnandi? Tale quiddam facies, si à primâ te Reipubl. parte fortuna submoverit: fies tamen, clamore iuves, si quis oppresserit, fies tamen & silentio iuves. Nunquam inuisa est opera civis boni. Audisti enim, visu, vultu, nutu, obstinatione tacita, incessu, ipso prodest. Sed & habet ubi se etiam in privato lare explicet magnus animus: ita ut, ubicunq, otium suum absconderit, prodesse velit, & singulis & universis, ingenio, voce, consilio. Jam in bellis etiam si alii primam frontem tenebunt, te fors inter triarios posuit: inde voce, adhortatione, exemplo, animo milita. Precisis quoq, manibus ille in prælio invenit, quod partibus conferat, qui stat tantum & clamore iuvat. Exemplum nobis subministrant Macedones, contra Lacedæmonios præliantes: quos, ut inquit Historicus, angustia loci, in quo hæserat pugna, non patiebantur totis congregi viribus. Expectabant ergo plures, quam inierant prælium: & qui extra telis iactum erant, clamore invicem suos accendebant. Solon (inquit Variarum author) cum Pisistratus satellitio, à populo Atheniensi impetrato, Tyrannidem occupabat, ante domum suam sedens, proredebatur scutum & hastam, inquit se arma sumfisse, ad asserendam patriam, quoad posset: & cum iam ætate minime par esset, ad agendum ducem, aut militem, tamen animo patriæ savebat. Aliud exemplum refertur ab eodẽ, de Harmatidii cuiuspiam Thespiensis filio, qui una cum aliis civibus auxilio veniens Atheniensibus, primum quidem strenuè, riteq, pugnavit: consumptis autem omnibus armis, nudu manibus adversus armatos dimicando, vitam cum gloriâ finivit. Moxeret hæc quoque materia dissertationem ampliozem, quam facillimum esset pertexere (quandoquidem

Senec. l. 3. de ira c. 9.

Plutar. lib. 2. virtute mor. sub fin.

Senec. c. 3. de tranquill. animi. Ibidem.

Ibid.

Curtius lib. 6.

Ælian. l. 9. c. 26.

lib 6. Var. c. 2.

Plaut. Mercat. a. 3. sc. 1.

Lactant. lib. de fals. sap. c. 24.

Qui subretnen nere tenue, nere item uberius potest.)

nisi & liber iam concludendus esset, & adhuc aliqua restarent, qua magis sunt præfenti operi necessaria.

●vid. lib. 2. de
Ponto El 1.

C.
PRIVATI NIL HABET IL-
LA DOMUS.

Qui n'a pris que pour soy naissance,
Et ne profite rien qu'à soy,
Au public ne fait que nuisance,
Et son bien ne cause qu'esmoy.

Cum rerum natura nunquam magis, quam in minimis, tota sit, libet ex
 ipsius penetralibus hæc depromere; quæ si longiora fuerint, cum magni-
 tudine utilitatis comparentur, ita fortassis etiam breviora videbuntur. De apibus
 ita Physiologia Mystica: Rempublicam ac mores habent, & nihil novere, nisi
 commune. Illas ob id inter civiles animantes enumerant. Hominem autem
 esse animal civile magis, quam quamvis apem, & quodvis animal congregabile,
 perspicuum est, quippe qui propriè Reipublicam nascitur. Neminem enim existimare
 oportet, ipsum esse suum, sed omnes, se esse civitatis: particula enim unusquisque, ci-
 vis civitatis est. Unde Jætic Dominus membrorum suorum nemo videtur, &
 mulctat eum civitas, nec non ignominia afficit, qui se ipse exanimavit, ut qui ci-
 vilitatem injuriâ affecterit. Quæ igitur est civis professio? Ne quid privatim utile
 ducat: de nullâ re, tanquam emancipatus, deliberet, sed ita, ut manus, aut pes,
 sitione uterentur, & natura ordinem intelligerent, nunquam concitarentur
 aliter, nec desiderarent quidquam, nisi ratione habitâ universi. Quod si dixeris,
 unicuique, sua solum curanda esse, reddes hominem nihil à lupo differentem. At si
 fatearis, humanum ingenium apicula similitimum esse, quæ sola vivere nequit,
 (perit enim si relinquatur sola) sed ad unum & commune opus suarum congene-
 rum tota inclinat, operam suam omnem proximis coniungens, efficietur, oportere
 singulos civitatem suam curare habere. His verbis nihil est cur repugnemus, si
 consideramus illud ab omni antiquitatis præiudicio firmatum axio-
 ma, quod bonum publicum evereunt studia privata, h. e. factionis, respectusque
 rerum privatarum, quæ semper offecere, offendentque, publicis consiliis. Nec me dis-
 fundo: una suffecerit huic rei demonstratio. Quoniam enim modo facilius,
 possint in præliis homines vinci, quam ubi ceperint seorsim singuli salutem privatam
 consulere? Similiter, qui seipsum præ patria servare vult, tum iniuste facit, tum
 stultus est, insuper impossibilia desiderans. At qui patriam sibi ipsi praponit, is &
 Divus charus est, & mente prudentior. At hodie tantum nimirum ex publicis
 malis sentiunt, quantum ad privatas res pertinet. Et quis est istorum, qui non
 malis Remp. turbati, quam commam suam? Ceteros iam nosti, qui ita stulti sunt,
 ut amissâ Repub. piscinas suas fore salvas sperare videantur, aded non in commune
 spectant, sed suum quisque, diversi commodum socillantur: qui tamen illud me-
 minisse debebant Romani consulis: Respub. incolumis, & privatas res fa-
 cile salvas prastat; publica prodendo, tua nequicquam serves. Sanè vir bonus, & ci-
 vilis officii non ignarus, utilitati omnium plus, quam unius alicuius, aut sua con-
 sult. Nam etsi idem unius hominis & civitatis bonum sit, civitatis tamen bonum
 & consequi, & conservare, maius quiddam est, & perfectius. Potius est enim &
 parte totum, & civitas cive. Itaque oraculum ex æternis ipsius veritatis ady-
 tis promulgatum, Querite, iubet, prosperitatem istius civitatis, in quam mi-
 si vos, & orate pro ea; nam in prosperitate eius futura est vobis prosperitas. Ita qui

Plin. lib. 11. c. 2.

Cic. 2. offic.

Flin. d. l. 17. c. 5.

Arist. 1. hist. an. 1.

Id. 2. Polit. 2.

1. 2. §. 15. ff. de

ventr. in poss.

mitt.

Arist. 8. Polit. 1.

1. 23. in pr. ff. ad

l. Aquil.

Arist. 7. Eth. 15.

Artian. lib. 2. in

Epict. c. 10.

Mufonius apud

Stob. serm. 65.

Sidon. lib. 4. Ep.

27.

Liv. lib. 2. c. 30.

Xenoph. lib. 8.

Cyropæd.

Stob. serm. 17.

Liv. lib. 30. c. 44.

Senec. c. 12. de

vitz brev.

Cic. lib. 1. ad Att.

Ep. 15.

Varro lib. 2. de

vici pop. Rom.

Liv. lib. 36. c. 5.

Cic. li. 3. de finib.

Arist. 1. Ethic. 2.

Artian. d. l.

Jerem. c. 29. v. 7.

Stob. serm. 27.
Polydorus apud
eund. ser. 41.

Plutar. in Polit.

Iycurg. in orat.
contra Leocrat.

Plutarch. in Ly-
corgo.

Ælian. lib. 10. c.
20.

Lucan. l. 2. Pharf.

se comparant, ut patria utilissimi sint; hi nec privata neglexerint, cum sua cuiq;
una cum repub. servantur & pereant. Quare saniorum omnium punitio,
negotia publica civitatis omnium existimare oportet maxima, ut feliciter augēan-
tur, neq; prater equum contendere decet, neq; potentiam sibi comparare priva-
tam, prater publicum bonum. Civitas enim prosperē agens felicitas est maxima:
hac salva, cuncta servantur; hac pereunte, nihil non pessum it. Itaq; pro se quicq;
maximē ipsam auctam & ornasam velle tenetur, eiq; suam ipsius gloriam, & exi-
stimationem cedere. Nam eius status ita demum incolumis est, cum singuli cum
suo ioco tuentur: contra cum unus errato sit labefactatio, tota venit in periculum.
Et ut exemplis hæc illustremus, sic assuesciti erant Lacedæmonii, ut nec
vellent, nec scirent privatim vivere: verum ut apud more ad Remp. conglobati
semper, patriæ essent toti, quam affectionem ex eorum diis colligas licet. Pedare-
tus, non allectus inter trecentos, perquam latus discessit, quod trecenti in civitate
essent se præstantiores. Polystratidas, legatus ad Regis præfectos, in roganibus, pri-
vatim an publicè missus esset; respondit: si compotes voti fuerimus, publicè: sin tu-
rimur repulsam, privatim. Agésilæus, Persarum Regi, amicitiam suam muneribus
ambienti, respondit: fieri non posse, ut suā privatim amicitia frueretur; sin
Lacedæmonii omnibus amicus fieret, se quoq; in amicitia ius venturum, quando
inter omnes etiam ipse locum haberet. Mens eadem Catonis erat, nempe

— patriæ impendere vitam,
Nec sibi, sed toti genitum se credere mundo,
— Veneris huic maximus usus
Progenies, urbi pater est, urbiq; maritus:
Iustitie cultor, rigidi servator honesti,
In commune bonus.

Vell. Patere. lib. 2
Val. Max. 4. 4.
Horat. 2. carm.
od. 15.

Tacit. 2. ann. 33.
Thucyd. lib. 6.
l. 6. § 7. ff. de ex-
cuf Tutor.
Cicer. Epist. ad
Quint frat.
Atrian. libr. 1. E-
pist. c. 19
Senec. 2. de ira
31.
Id. c. 3: de tranq;
lloctat. in areo-
pagit.

P. Scipio Nasica, quicquid publicè salutare non esset, privatim alienum existima-
vit. Et in genere, patriæ rem unusquisq; veterum Rom. non suam augere pro-
perabat: Unde Privatus illi census erat brevis, Commune magnum. Non ta-
men sine privato lucro, eoque vel omnium compendiosissimo, Gal-
li Asinii cōfessione qui auctu imperii, inquit, adolevisse etiam privatas opes.
Quamvis existimo, pariter bonum esse, qui & sibi ipsi & suis fortunis prospuit.
nam huiusmodi & rempubl. suā opéra salvam esse vult, & voluntariè tribuet
pecuniam in utilitates patriæ, nec proprio loquetur de substantiā suā, sed æquo
animo parte aliquā suorum fructuum pacem sibi redimet sempiternam. Et sic
privata utilitatis studium à communitate non excluditur. Quandoquidem
enim singula servari, totius interest, etiam in privato publicum negotium a-
get bonus civis, veteres imitatus Athenienses; qui laboribus & frugalita-
tati assueti, neq; sua negligebant, alienis inhiabant, nec à publico rem priva-
tam stabiliabant, sed de suo quicq; cum res postulabat, etiam rempubl. iuva-
bat.

bat. Nec enim reipubl. curam negotiationem, sed occupationem existimabant. Simili modo inter sese agebant, sic alii alios curantes, ut cordatos vires de cet. & communitate patria devinctos. Nam & tenuiores cives aded non invidebant ditioribus, ut aequè solliciti essent de magnis familiis ac de suis: existimantes, illarum divitias, suas esse copias: & locupletes tantum aberat, ut despicerent tenuiores, ut civium inopiam dedecori sibi ducentes, illorum necessitatibus subvenirent, aliis agros colendos locando, alios ad negotiationem ablegando, aliis sortem ad alios quasus suppeditando. Ex eodem fonte fluxerunt illa, quæ Cic. l. 3. offic. Hecatonì adscribuntur: Sapientis esse, nihil contra mores, leges, instituta facientem, habere rationem rei familiaris: neq; enim solum nobis divites esse volumus, sed liberis, propinquis, amicis, maximeq; Reip. Singulorum enim facultates & copie, divitiæ sunt civitatis. Unde lux affulget scitis illis Legalibus, Expedire Reipubl. ut abundet subiectis locupletibus, & ut ne quis re suâ malè utatur. Quibus consequum est, quod Regi suo suadet ille, Novell. 8. in pr. §. 2. Instit. de his qui sui vel al. iur. sunt. Rem privatorum familiarem cura, & prodigos de tuo facere sumtum, & ad rem attentos tuas opes augere, existima. Bona enim in urbe habitantium ad Ifocr. ad Nicocl. familiarum pertinent regum bene imperantium: quæ verba non obcuram esse patiuntur Imperatoriam sententiam, quæ Principis familiarum esse Novell. Leonis 109. subditos asserit. Porro exposito civium officio, cum uniuscuiusq; particula procuratio totius procuracionem intueri soleat naturâ: jam verò aequè Ar. 8. Polit. 1. Max. Tyrinus dissert. 41. urbis pars sit, qui imperat, quam qui paret, orationem hanc consentaneum est, ad principem converti. Nam hunc quoq; non ob quasum privatum, sed salutem custodiãq; subditorum omnia facere oportet, & Imperio Stob. serm. 44. Man. Imp. c. 37. convenientis animi fructus verus est. intentum esse profuturus publicè rebus. educ. regiz. Id. c. 36. Tyrannus in eo potentiam suam sitam putat, si suos ipse subditos debilitet, ac si reipubl. robur aliquod acquirat, eversionem protinus ipse suam somniat. Vcrus autè rex ergà subiectos patris pastoris, & si qua salutis consulere persona potest, eius locum obtinet: cumq; commodum suum contineri publico putet, & Christi minister sit, & magis illum imitetur in serviendo, quàm imperando, plus voluptatis capit regnum melius efficiendo, quàm illi ad quos eius rei fructus pervenit. Talis mihi sis, mi fili, optat Imperator, potimq; publicam ad utilitatem, Ibid. c. 42. quam privatam adspexeris, hac ratione tum ipse Deum imitans, tum tuus hominib. teipsum imitandū exhibens. Prosequiturq; his verbis: Vulgò hydrâ cap. 43. refecare dicitur, qui rem, quam nequit assequi, molitur. Hanc imaginem in se transfert, qui privata commoda publicis anteponit: nam uniuscuiusq; bonū publico continetur; seorsum certè nec privato, nec principi esse beato licet. Caput enim gerere curam membrorum oportet, ac vicissim membra capitis, si salvum debet animal conservari. Nam membrum, quod resectum est, cum seorsim esse cepit, hoc ipso est mortuum. Idem capiti, à membris diremto, contingere necesse

Cic. l. 1. de finib.
Senect. clem. 16
lib. 2. de orat. tit.
12. in pr.

L. un. §. 14. C. de
caduc. tollend.
In prin. Proemii
lib. vi. Decret.
Ammian. Marc.
lib. 17.

Id. lib. 27.

Plutar. in Cato:
Maio.
Arist. 1. Polit. 13.
Isocrat. in Nico
Hierocl. apud
Stob. term. 37.

Arist. 5. Polit. 9.
Senec. Ep. 94.

Athen. lib. 10.
Arist. 9. Eth. 4.
Aristid. orat. de
conc. ad Rhod.
Prov. c. 14. v. 34.
Ibid. c. 28. v. 12.

Stob. ser. 37.

Cic. lib. 3. offic.

Ibid.

Euripid. citatus
à Lycurg. in o-
rat. cont. Leocr.

est, quippe nec membra vivere scorsim possunt. Cum itaq; civium salute contineatur & salus publica, nemo Regi tam vilis sit, ut illum petire non sentiat, quasi; cunctq; pars Imperii est, sed una cum Lothario Imperialis benevolentia proprium esse judicet, commoda subiectorum investigare, & Reipubl. bonum statum ac dignitatem Imperii omnibus privatis communis proponere. Sic quod communiter omnibus prodest, hoc privata utilitati praefendum esse censuit Justinianus imperialiter existimans, suum esse proprium, subiectorum commodum, in quorum prosperitate utiq; prosperari Magistratum, ait Bonifacius. Huc accedit vox Constantij: nobis amplas facultates opum, quae sunt magni thesauri, integra omnium patrimonia, nostri labores & fortitudo servaverint. Hoc enim boni Principis menti, hoc successibus congruit prosperis. Et Valentinianus Imp. pro filio sponsor: quod pietatis, inquit, summum munus est, rempubl. ut domum paternam diliger. Deniq; cum civitas privatis compasitorum civium moribus ad remp. invalescat, quoniam domus omnis pars civitatis est, homines autem domus partes: partis autem virtutem ad totius virtutem intueri oportet, certum est, singulas partes efficere, ut res universa vel praeclare, vel male, se habeat. Quapropter aio, destrui oportere omnem & perturbationem & morbum animae suae, ab illo, qui officio suo in patriam satisfactus est. Nam si in uno vitium est, etiam in civitate est, & nemo errat uni sibi, sed dementia spargit in proximis, accipitq; invicem. Hinc ferè contingit, ut qualis cuiusq; domus, tale prorsus & universum oppidum sit. Quamobrem opera cuiq; danda, ut sit bonus. Maximum enim Reipub. commodum in abundantia bonorum virorum consistit: quia iustis abundantibus florent omnia, auctis verd malis, pervertuntur: & iusticia elevat gentem, miseros autem facit populos peccatum. Sic igitur communis utilitas non seiungenda est à privata, sed una eademq; censenda. Quidquid enim patria prodest, id singulis quoq; particulatim est commune. Et, quod civi fuerit utile, civitati quoq; expedit. Ergo unum debet esse omnibus propositum, ut eadem sit utilitas uniuscuiusq; & universorum: quam si ad se quisq; rapiat, dissolvitur omnis humana consociatio. Tu itaq; Lector, ea habeas principia naturae, ut utilitas tua communis sit utilitas, vicissim & aequè communis utilitas tua sit, sicq; audacter inclamare queas:

O patria, utinam diligant te singuli
Cives, ut hoc ardet meum pectus tui
Amore vero: si voluntas Principum

Talis foret, tranquillior status tunc
Maneret, & motus domesticos mali
Cedere non possent, & hostes externos
Arcere posset omnium concordia.

F I N I S.

